

**YAŞAM BOYU ÖĞRENME ARGÜMANI OLARAK TEKNOLOJİ
BAĞIMLILIĞI VE YAŞAMA YANSIMALARI**

Gizem GÜÇLÜ

Cumhuriyet Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı İçin Öngördüğü

YÜKSEK LİSANS TEZİ Olarak Hazırlanmıştır.

Doç. Dr. Tuncay DİLCİ

Sivas

Haziran, 2015

ETİK SÖZÜ

Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tez Yazım Kılavuzu (Yönerge)'nda belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- ✓ Bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- ✓ Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- ✓ Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere, bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu ve atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- ✓ Bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- ✓ Tezin herhangi bir bölümünü, Cumhuriyet Üniversitesi veya bir başka üniversitede, bir başka tez çalışması olarak sunmadığımı; beyan ederim.

15.06.2015

Gizem GÜÇLÜ

ÖNSÖZ

Yaşam Boyu Öğrenme bakış açısının, toplumu ve toplumu oluşturan bütün bireylerin eğitim ve öğretimlerini daha iyi bir hale getirmenin çok daha üstünde anlamlar taşıdığı bilincini oluşturmak ve bir yaşam felsefesi haline getirilmesi gerekliliğinden hareketle, 21. Yüzyılın en büyük sorunlarından biri haline gelen teknoloji bağımlılığı kavramının, Yaşam Boyu Öğrenme argümanı olarak nelerden ve hangi durumlardan etkilendiğini belirlemek amacıyla yapılan bu araştırma ile alan yazındaki eksikliğin giderilmesi amaçlanmıştır.

Çalışmamın her aşamasında emeğini ve değerli vaktini benden esirgemeyen, destekleyici ve yönlendirici tavrıyla çalışma sürecim boyunca yanımda olan, bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım tez danışmanım Doç. Dr. Tuncay DİLCİ' ye,

Tüm yaşamım boyunca en büyük yol göstericim ve öğretmenim olan anneme, her koşulda beni ve ailemi düşünen fedakâr babama ve süreç boyunca çalışmalarımın en zorlu anlarında destekleriyle beni yeniden ayağa kaldıran ömürlük dostum ablama

Sonsuz Teşekkürler...

ÖZET

GÜÇLÜ, Gizem, *Yaşam Boyu Öğrenme Argümanı olarak Teknoloji Bağımlılığı ve Yaşama Yansımaları*, Yüksek Lisans Tezi, Sivas, 2015.

Çağımızda bilgi, sadece okul hayatında öğrenilmesi zorunlu kılınan akademik konuların dışına çıkmış ve çağı yakalamak isteyen her bireyin hayatının her alanında zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın ihtiyaç duyduğu bir kavram haline gelmiştir. Bilginin gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda bu denli önemli olması günümüz insanının bilgiye ulaşma ve yeni bilgiler edinme yöntemlerini hızla değiştirmeye başlamıştır. Teknolojinin hayatımıza girmesi ile birlikte bilgiye ulaşmak, paylaşmak ve yeni bir bilgi oluşturmak günlük hayatımızın sıradan bir parçası haline gelmiştir. Teknolojik gelişmelerin yaşamımızın her alanına kolayca ve farkında olmaksızın girdiği günümüzde yaşam boyu öğrenme bu gelişmelerden olumlu etkilenirken bireylerin kontrolsüz teknoloji kullanımının beraberinde getirdiği bir takım sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Literatür incelendiğinde internet bağımlılığı, medya ve sosyalleşme, internetin bireyler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri, sosyal ağların kişiler üzerindeki etkileri gibi konular üzerinde araştırmalar olduğu görülmekle birlikte 21. Yüzyılın en büyük sorunlarından biri olarak görülen Teknoloji Bağımlılığı kavramının üzerinde durulmadığı görülmektedir. Yaşam boyun öğrenme kavramı literatürde incelenmesine rağmen teknoloji bağımlılığı kavramı çerçevesinde ele alınmamasından ötürü bireylerin hayatlarını önemli derecede etkileyen bu kavramların beraber incelendiği bu çalışma ile alan yazındaki eksikliğinde giderilebileceğine inanıyoruz.

Bu araştırmada, Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim görmekte olan öğrencilerin yaşam boyu öğrenme ışığında Teknoloji Bağımlılığı

düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından değişimini analiz edip yorumlayarak olası sonuçlar hakkında çözüm önerileri sunulmuştur.

Araştırmanın evrenini 2013-2014 eğitim öğretim yılında Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini 2013-2014 eğitim öğretim yılında Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören Sınıf Öğretmenliği, Fen ve Teknoloji Eğitimi, Okul Öğretmenliği, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü, Türkçe Öğretmenliği Bölümü, Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, Fizik Bölümü, Kimya Bölümü ve Matematik Bölümünde öğrenim gören 487 öğrenci oluşturmaktadır.

Teknoloji Bağımlılığının cinsiyet, öğrenim gördükleri bölüm, gün içerisinde teknolojik cihazlarla geçirdikleri süre, en çok kullanılan teknolojik ürün, aile gelir düzeyi, anne çalışma durumu, baba çalışma durumu açısından incelendiği araştırmada öğrencilerin teknoloji bağımlılıklarının hangi değişkenler tarafından etkilendiğini belirlemek amacıyla anket uygulanmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırma kapsamında, veri toplama aracı olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Teknolojik Bağımlılık Ölçeği” kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilen SPSS 17.0 programında değerlendirilerek frekans ve yüzde değerleri hesaplanmıştır. Araştırmanın nicel boyutuyla ilgili toplanan verilerde, bağımsız değişkenlere göre teknoloji bağımlılığı düzeyinde farklılık olup olmadığını incelemek amacıyla, Mann Whitney U testi ve tek yönlü varyans analizleri yapılmıştır.

Araştırma sonucunda, teknoloji bağımlılığı düzeyi açısından kadın ve erkekler arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Aynı şekilde gün içerisinde teknolojik cihazlara ayrılan süre, en çok kullanılan teknolojik cihaz, anne çalışma durumu ve baba çalışma durumu bağımsız değişkenleri ile teknoloji bağımlılığı arasında anlamlı bir farklılık görülmemiştir. Öğrencilerin öğrenim gördükleri bölüm değişkeni ile teknoloji bağımlılığı arasında anlamlı farklılaşmalar tespit edilmiştir. Bölümler arasında Fen ve Teknoloji Öğretimi Bölümü'nde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılık düzeylerinin diğer bölümlerden daha yüksek olduğu tespit edilirken, Fizik Bölümü öğrencilerinin teknoloji bağımlılık düzeylerinin en düşük seviyede olduğu tespit

edilmiştir. Bu sonuçlara ek olarak aile gelir düzeyi değişkeni ile teknoloji bağımlılığı arasında anlamlı farklılaşmalar tespit edilmiştir. Aile gelir düzeyi 1000-2000 TL arasında olan öğrencilerin teknoloji bağımlılık düzeylerinin, aile gelir düzeyi 500-1000 TL arası olanlara göre daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Araştırma sonuçlarından elde edilen bulgular sonucunda teknoloji bağımlılığının artmaması ve yaşam boyu öğrenen yeni nesiller yetiştirilebilmesi adına öğrenmeyi öğrenen ve teknolojiyi doğru amaçlar doğrultusunda kullanan nesiller yetiştirmek önerilerimiz arasındadır.

Anahtar Kelimeler: Teknoloji Bağımlılığı, Yaşam Boyu Öğrenme

ABSTRACT

GÜÇLÜ, Gizem, As A Life-Long Learning Material Technology Addiction And Reflection To The Life, Master's Thesis, Sivas, 2015

In our period, knowledge is not just the academic subject that has to be learned at school life and became a concept that is needed in any section of any individual who wants to move with the times without the limitation of time or place. Because of the importance of knowledge in developed and also developing countries in our period's people rapidly changed the methods of reaching and getting it. That the technology come into our lives it became a daily routine to reach, share or create a new knowledge. On those days that the technological developments get into our lives easily and unconsciously, while life-long learning influenced positively individual's frantically technology usage started to yield up some problems.

When the sources are examined it is also seen there is some researches about the subjects such as internet addiction media and socialization, positive and negative effects of internet of individuals and effects of social net on individuals but it is observed that it is not stressed the concept of Technological Addiction, one of biggest problem of 21st century. Although Life-long Learning is observed in the sources, it is not handled in accordance with Technological Addiction concept, while this study when we observe these two concepts together we believe that we are going to remove the imperfection that affects individuals' life significantly.

In this research, students who are studying Faculty of Education at Cumhuriyet University, it is analysed solution proposition are represented about the possible result in the light of Life-long Learning and levels of Technology Addiction with various variables.

The universe of the research is formed by the students who are studying at Cumhuriyet University in the year of 2013-2014. In this research there are 487 students formed in the education year of 2013-2014 who are studying at Educational Faculty at Cumhuriyet University in the branches of Classroom Teaching Departments, Science and Technology Teaching Department, Science Teaching Department, Maths Teaching Departments, Chemistry Teaching Department, Turkish Teaching Department, Social Science Teaching Department, Psychological Consultation and Guiding Department.

A questionnaire measurement is applied to observe the Technology Addiction in the view of gender, the branches they are studying duration, they are what technological equipment, technological production they used mostly level of family income working position of mother's and father's.

In the extent of research as a data capture instrument "Technology Addiction Scale" is used by the researcher. With the quantitative measurement about captured data according to independent variables to observe whether there is any difference or not in the level of Technology Addiction, Mann Whitney U test and one way Variations, analyses are done, data obtained in the researches are viewed SPSS 17.00 programme frequency and percentage values are calculated.

The result of research in the views of Technology Addiction there isn't a meaningful difference between men and women. In the same way there isn't also meaningful difference between the duration of the usage of technological equipment, the most used technological equipment, working position of mother/father independence variables and technological addiction. There is a meaningful difference between the branches of students are studying and technology addiction. Even though it is exactly stated that students studying at major Science and Technology Teaching Department come first in technology addiction, it is exactly stated the lowest degree goes to students who are studying at Physics Department among the majors. As on addition to these result there is a meaningful difference between level of family income and technological addiction. It is observed students whose family income is between

1000-2000 TL technology addiction is higher than the students whose family income is between 500-1000 TL.

In accordance with the findings of research result not to increase technological addiction and in the name of growing life-long learning new generation are among our proposal to grow individuals who learn learning and using technology in accordance with their goals.

Keywords: Technology Addiction, Life-long Learning.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	vii
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
TABLolar LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xiii

GİRİŞ .....

1

1.1. Araştırma Konusu ve Problemi	1
1.2. Problem Cümlesi	2
1.2.1. Alt Problemler	3
1.3. Araştırmanın Amacı	3
1.4. Araştırmanın Önemi	4
1.5. Sayıtlılar	4
1.6. Sınırlılıklar	4
1.7. Tanımlar	5

KURAMSAL ÇERÇEVE.....

6

2.1. Yaşam Boyu Öğrenme	6
2.1.1. Yaşam Boyu Öğrenme Kavramı	6
2.2. Yaşam Boyu Öğrenmenin Amacı ve Kapsamı	14
2.3. Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri	18
2.4. Bilgi Toplumu ve Yaşam Boyu Öğrenme.....	23
2.5. Yaşam Boyu Öğrenmenin Yolları.....	25
2.5.1. Uzaktan Eğitim	26
2.5.2. Yetişkin Eğitimi	27
2.6. Dünyada Yaşam Boyu Öğrenme.....	27
2.7. Türkiye’de Yaşam Boyu Öğrenme	30
2.8. Türkiye’de Yetişkin Eğitimi	34

2.9. Mobil Öğrenme	36
2.10. Teknoloji Bağımlılığı	39
2.10.1. Teknoloji Kavramı	39
2.11. Türkiye’de Teknoloji Kullanımı	41
2.12. Bağımlılık Kavramı.....	45
2.13. Bağımlılık Türleri.....	46
2.13.1. Fizyolojik Bağımlılık	47
2.13.2. Psikolojik Bağımlılık	47
2.14. Bağımlılığın Belirtileri	48
2.15. Bağımlılık Döngüsü	51
2.16. Teknoloji Bağımlılığı Kavramı	52
2.16.1. İnternet Bağımlılığı.....	53
2.16.2. Mobil Telefon Bağımlılığı.....	59
2.16.3. Dijital Oyun Bağımlılığı	65
YÖNTEM	72
3.1. Araştırma Yöntemi/ Deseni/ Modeli	72
3.1.1. Araştırmanın Modeli.....	72
3.2. Evren ve Örneklem/Araştırma Grubu	72
3.3. Verilerin Toplanması	73
3.3.1. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi	73
3.4. Denemelik Madde Yazımı	75
BULGULAR VE YORUMLAR	76
4.1. Üniversitelerin Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğren Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular	78
4.2. Üniversitelerin Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Teknoloji Bağımlılığı Tutum Puanının Ortalamalarının Demografik Özelliklere Göre Farklılaşması	82
4.2.1. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular.....	82

4.2.2. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri okudukları bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular	85
4.2.3. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri en çok kullanılan teknolojik ürün değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular	95
4.2.4. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri gün içinde teknolojik ürün kullanım saati değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular.....	97
4.2.5. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri anne çalışma durumu değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular	101
4.2.6. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri baba çalışma durumu değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular	102
4.2.7. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri aile gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular	103
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	109
5.1. Sonuçlar.....	109
5.2. Öneriler	111
KAYNAKÇA.....	115
Ek-1: Araştırma Ölçeği	128

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. 2007-2014 Yılları Arasında Türkiye’de İnternet Erişimi Olan Haneler, 16-74 Yaş Grubu Bireylerde Bilgisayar Kullanımı, 16-74 Yaş Grubu Bireylerde İnternet Kullanımı.....	42
Şekil 2. Türkiye Ve Ab İnternet Kullanım Oranlarına Ait Bilgiler	45
Şekil 3. 2g Ve 3g Mobil Abone Sayısı İle Penetrasyon Oranları	61
Şekil 4. Türkiye Ve Bazı Avrupa Ülkelerine Ait Mobil Penetrasyon Oranları.....	61
Şekil 5. Bazı Avrupa Ülkeleri İle Türkiye’deki Ortalama Mobil Telefon Kullanım Süreleri	62
Şekil 6. Scree Test Diyagramı	75
Şekil 7. Histogram	77
Şekil 8. Kutu Çizgi Grafiği	77
Şekil 9. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı	78
Şekil 10. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Okudukları Bölüme Göre Dağılımı.....	78
Şekil 11. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gün İçinde En Çok Kullandıkları Teknolojik Alete Göre Dağılımı	79
Şekil 12. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gün İçinde Teknolojik Cihazlara Ayırdığı Saat Dağılımı	80
Şekil 13. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Anne Çalışma Dağılımı	80
Şekil 14. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Baba Çalışma Dağılımı	81
Şekil 15. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Aile Gelir Dağılımı.....	81

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanımına İlişkin Bilgiler.....	43
Tablo 2. Hanelerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı.....	44
Tablo 3. Dağılımın Normalliliği	76
Tablo 4. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği Cinsiyet Değişkeni Mann-Whitney U Testi Sonuçları.....	82
Tablo 5. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği Okudukları Bölüm Değişkeni Kruskal-Wallis Test Sonuçları.....	85
Tablo 6. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Sınıf Öğretmenliği İle Diğer Bölümler Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Sonuç Tablosu	87
Tablo 7. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Okul Öncesi Bölümü İle Diğer Bölümler Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Sonuç Tablosu	88
Tablo 8. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Türkçe Bölümü İle Diğer Bölümler Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu	90
Tablo 9. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Pdr Bölümü İle Diğer Bölümler Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu	91
Tablo 10. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Fen Ve Teknoloji Bölümü İle Diğer Bölümler Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu.....	91
Tablo 11. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Fizik Bölümü İle Diğer Bölümler Arasında Ders Sonrasındaki Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu	92
Tablo 12. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Sosyal Bilgiler Bölümü İle Diğer Bölümler Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu.....	93
Tablo 13. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Matematik Bölümü İle Kimya Bölümü Arasında Ders Sonrasındaki Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu	93
Tablo 14. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği En Çok Kullanılan Teknolojik Ürün Değişkeni Kruskal-Wallis Test Sonuçları	95
Tablo 15. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği Gün İçinde Teknolojik Ürün Kullanım Saati Değişkeni Kruskal-Wallis Test Sonuçları	97
Tablo 16. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği Anne Çalışma Durumu Değişkeni Mann- Whitney U Test Sonuçları	101

Tablo 17. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği Baba Çalışma Durumu Değişkeni Mann-Whitney U Test Sonuçları	102
Tablo 18. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği Aile Gelir Düzeyi Değişkeni Kruskal Wallis Testi Sonuçları.....	103
Tablo 19. Aile Gelir Düzeyi 500-1000 Tl Arası Olan Öğrenciler İle Diğer Gelir Düzeyleri Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu	105
Tablo 20. Aile Gelir Düzeyi 1000-2000 Tl Arası Olan Öğrenciler İle Diğer Gelir Düzeyleri Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu	106
Tablo 21. Aile Gelir Düzeyi 2000-3000 Tl Arası Olan Öğrenciler İle Aile Gelir Düzeyleri 3000 Tl Ve Üstü Olan Öğrencilerin Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu.....	106

KISALTMALAR

BTK: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

DSM-IV: Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayısal El Kitabı-4

ECVET: Mesleki Eğitim İçin Avrupa Kredi Transfer Sistemi

KMO: Kaiser-Mayer-Olkin Katsayısı

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

MEGEP: Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi

PC: Kişisel Bilgisayar

PDA: Kişisel Cep Bilgisayarı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNESCO: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde, araştırmaya ilişkin problem durumu, araştırmanın önemi, problem cümlesi, alt problemler, sayıtlar, sınırlılıklar ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Araştırma Konusu ve Problemi

Globalleşmenin tüm dünyayı hızlı bir biçimde içine aldığı 21. Yüzyıl toplumlarında bireyler bu hızlı değişime ve gelişime ayak uydurabilmek için bilgi birikimlerini sürekli yenileme ve davranışlarını değiştirme ihtiyacı hissetmektedirler. Bireylerin bu ihtiyaçlarını karşılama noktasında karşılıklarına çıkan kavram *eğitim*dir. Demirel (2011) eğitim kavramını, kişide bireysel deneyimleri sonucunda ve kasıtlı kültürlenme yoluyla arzu edilen davranış değişikliğini oluşturma süreci olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda eğitimin değişen dünyanın beklentilerini karşılamamızın ve çağın gereklerine uyarak daha kaliteli bir hayat sürmemizin anahtarı olduğu ortadadır. Klasik eğitim sistemlerinin öğrenme ve öğretmede yetersiz kaldığı günümüz koşullarında bireyler sadece örgün ve yaygın eğitim kurumlarında eğitim görmeyen süregelen bilgiye erişmek için yeterli olmadığını farkına varmış ve yeni arayışları içine girmiştir. Bu noktada karşımıza yaşam boyu öğrenme kavramı çıkmaktadır. Yaşam boyu öğrenme kavramı UNESCO tarafından; var olan eğitim-öğretim sistemlerini en baştan şekillendirmeyi ve eğitim kavramıyla ilintili olan fakat eğitim sistemlerinin kapsamı dışında kalmış bütün potansiyeli daha iyi hale getirmeyi amaç edinen bir yaşam biçimidir şeklinde tanımlanmıştır. Yaşam boyu öğrenmede erkekler ve kadınlar bireysel eğitimlerinden bizzat kendileri sorumlu tutulur. Bir diğer tanımda ise yaşam boyu öğrenme, bireylerin hayatları süresince kişisel gelişimlerini tamamlamak ve yaşadıkları hayatın kalitesini yükseltmek amacıyla kasıtlı ve bir hedefe yönelik gerçekleştirdikleri öğrenme yaşantıları şeklinde özetlenmiştir (Akt: Polat,

Odabaş, 2008). Bu tanımlardan yola çıkarak bilgi çağındaki bireylerin kendi eğitimlerini bizzat gerçekleştirmeleri için kullandıkları yollar önem kazanmaktadır.

Bireylerin kendi eğitimlerinden sorumlu tutulduğu yaşam boyu öğrenme kavramında bilgiye ulaşmaktan çok bilgiyi tanıma, keşfetme ve kullanma durumunu anlatan bilgi okuryazarlığı kavramı ön plana çıkmaktadır. Bilgi okuryazarlığı Wilson'a (2001) göre yaşam boyu öğrenmenin temelini oluşturan en önemli etkenlerden biridir. Yaşam boyu öğrenmede bilginin tanımlanması, elde edilmesi, yorumlanması ve tekrar üretilmesi bilgi okuryazarı olma yeterliğine dayanmaktadır.

Günümüz toplumunda bilgiye ulaşmak için kullanılan yollar değişiklik göstermeye başlamıştır. Bilgisayar, telefon, tablet gibi teknolojik cihazların ve internetin hayatımıza girmesi ile birlikte yer, zaman ve mekân sınırlaması olmaksızın sürekli ve güncel bilgiye ulaşmak kolaylaşmıştır. Bilginin bu denli hızlı yenilediği ve hatta eskidiği bir çağda teknolojik aletleri hayatımızdan uzak tutmak neredeyse imkânsız hale gelmiştir. Teknolojik aletlerin günlük yaşantımızın ayrılmaz bir parçası olmasıyla birlikte hayatımızın her alanında gözle görülür derecede kolaylaşma olduğu bilinen bir gerçekken yıllarca teknolojinin beraberinde getirdiği olumsuzluklar görmezden gelinmiştir.

Literatür incelendiğinde internet bağımlılığı, medya ve sosyalleşme, internetin bireyler üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri, sosyal ağların kişiler üzerindeki etkileri gibi konular üzerinde araştırmalar olduğu görülmekle birlikte 21. Yüzyılın en büyük sorunlarından biri olarak görülen Teknoloji Bağımlılığı kavramının üzerinde durulmadığı gözlenmiştir. Yaşam boyun öğrenme kavramı literatürde incelenmesine rağmen teknolojik bağımlılık kavramı çerçevesinde ele alınmamasından ötürü bireylerin hayatlarını yüksek düzeyde etkilediğini düşündüğümüz kavramların birlikte incelendiği bu çalışma ile alan yazındaki eksikliğinde giderilebileceğine inanıyoruz.

1.2. Problem Cümlesi

Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin ‘Teknolojik Bağımlılık’ düzeyleri bazı değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?

1.2.1. Alt Problemler

1. Üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri bazı değişkenlere göre farklılık göstermekte midir?
  - 1.1. Üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - 1.2. Üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri okudukları bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - 1.3. Üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri en çok kullanılan teknolojik ürün değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - 1.4. Üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri gün içinde teknolojik ürün kullanım saati değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - 1.5. Üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri anne çalışma durumu değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - 1.6. Üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri baba çalışma durumu değişkenine göre farklılık göstermekte midir?
  - 1.7. Üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri ailenin aylık gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Araştırmanın Amacı

Üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin Yaşam Boyu Öğrenme argümanı olarak Teknoloji Bağımlılıklarının cinsiyet, okudukları bölüm, gün

içinde teknolojik cihazları kullanmaya ayırdıkları zaman, anne çalışma durumu, baba çalışma durumu, aile gelir düzeyi değişkenlerine göre farklılık gösterip göstermediğini tespit etmektir.

1.4. Araştırmanın Önemi

21. yüzyılın küreselleşen toplumunda bilgiye ulaşmak, bilgiyi etkin bir şekilde kullanmak, var olan bilgi birikimlerinden yola çıkarak yeni bir ürün ortaya koymak ve öğrenmeyi belirli bir yaş aralığına sığdırmak yerine *beşikten mezara* devam ettirebilmek yaşamın kilit noktası haline gelmiştir. Çağımızın gerektirdiği özelliklerle donanmış bireyler yetiştirebilmek için öncelikle bireylere yaşam boyu öğrenme becerilerinin kazandırılması tartışılmaz bir gerçektir.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de son yıllarda yaşam boyu öğrenme konusu ile ilgili araştırmalar yapılmaktadır. Ancak bu çalışmalar genellikle yaşam boyu öğrenme konusunun Avrupa Birliği ile bütünleşme çalışmaları kapsamında sosyal ve ekonomik boyutlarını ele almaktadır. Bu araştırmada yaşam boyu öğrenmenin beraberinde getirdiği değişken, güncel ve güvenilir bilgiye hızlı bir şekilde ulaşma ihtiyacının beraberinde getirdiği teknoloji kullanım oranının bağımlılık boyutlarına ulaşması sorununa ilişkin öneriler sunma ve farklı bir bakış açısı geliştirme amaçlanmıştır.

1.5. Sayıtlar

Bu araştırmada aşağıdaki sayıtlardan hareket edilmiştir.

1. Araştırmada, lisans öğrencilerinin araştırma sırasında uygulanan ölçme aracına samimi ve doğru cevaplar verdikleri varsayılmıştır.

1.6. Sınırlılıklar

- a) Araştırma, Sivas ili sınırları içerisinde Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nden alınan örnekleme göre Sivas Cumhuriyet Üniversitesi'nde 2013–2014 Öğretim yılında öğrenim gören lisans öğrencilerinin görüşleriyle sınırlıdır.

b) Değişkenler kuramsal kısmında açıklanan Teknoloji Bağımlılığı ve Yaşam Boyu Öğrenme boyutlarıyla sınırlıdır.

c) Araştırma, değişkenleri ölçmek için geliştirilen ölçeklerle toplanan bilgilerle sınırlandırılmıştır.

1.7. Tanımlar

Teknolojik Bağımlılık: Teknolojik Bağımlılıklar işe dönük olarak, insan ve makinenin birbirine olan etkisini içeren ve kimyasal olmayan (davranışsal) bağımlılıklar olarak tanımlanır(Griffiths, 1995a).

Yaşam Boyu Öğrenme: Bireysel, toplumsal ya da sosyo-ekonomik açıdan bilgi ve becerilerin geliştirilmesi amacıyla doğumdan ölüme kadar gerçekleşen öğrenme etkinliklerin tümü olarak nitelendirilir (Akkuş, 2008).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Yaşam Boyu Öğrenme

2.1.1. Yaşam Boyu Öğrenme Kavramı

Yapılan alan yazın incelemesi sonucunda yaşam boyu öğrenme birçok araştırmacı ve kurum tarafından birbirinden farklı şekillerde ifade edilmiştir.

Dünyada yaşam boyu öğrenme kavramı ilk kez 1960 yılında UNESCO tarafından düzenlenen bir konferansta dile getirilmiştir. 1960 yılından sonraki süreçten 1972 yılına gelindiğinde UNESCO, Faure raporunu yayınlamış ve yaşam boyu öğrenme kavramının kapsamında geleneksel eğitim sistemini yeniden yorumlamayı amaçlamıştır. Faure Raporunda itinayla üzerinde yoğunlaşılan konular eğitimin insanların tümünü içine alacak biçimde bilimselleştirilerek uygulamaya konulması ve bilimselliğin istenilen şekilde hayata geçirilebilmesi için teknolojinin işe koşulması gerektiğidir (Faure Raporu,1972). Faure Raporunda eğitim temel amacı belirlenmeye çalışılmış ve amaç bireyin fiziksel, duygusal, ahlaki ve entelektüel açılardan kişisel bütünlüğünün sağlanmasıdır. Raporun sonuç kısmında yaşam boyu öğrenme kavramının tanımını açıklığa kavuşturan bir takım ilkeler belirlenmiştir (Can,2011). Bu ilkeler aşağıdaki gibidir:

- Bütün kişiler hayatlarının her evresinde yaşam boyu öğrenme felsefesini benimsemelidir çünkü yaşam boyu öğrenme bilgi toplumunun en temel unsurlarından biridir.
- Öğrenme zamansız ve fiziksel ortamlara bağlı olmaksızın gerçekleşmesi gereken bir süreçtir.
- Bireye verilen eğitimde çeşitli araçlar kullanılmalıdır.

- Gelişmeye ve öğrenmeye açık bir eğitim, öğrenen bireylerin öğrenilen konulara paralel olan ve olmayan konular içinde gezinmelerine imkân sağlar, bu dinamizm de onlara daha fazla öğrenme seçeneğinin kapısını açar.
- Ülkedeki genel eğitim kavramı, bireylerin akademik gelişmelerini desteklemenin yanı sıra toplumsal, ekonomik, teknik ve günlük yaşamı kolaylaştırabilecek bilgiyi de kapsayacak bütünlükte olmalıdır.
- Eğitim ve öğretim genç bireyleri seçecekleri mesleklere hazırlamak yerine aynı zamanda onları farklı koşullara ve yeni durumlara alışmaya hazırlamalıdır. Bireylerin ilerde yapacakları çalışmalar sonucunda elde ettikleri mesleklerden farklı bir mesleğe kolaylıkla geçebilmelerine yardımcı olacak şekilde yeniden planlanmalıdır.
- Yaşam boyu öğrenme kavramı, sadece genç bireylerin okulda öğrenmesi gerekenler olarak düşünülmemeli ve ülkedeki tüm iş kollarında çalışan bireyler için de eğitimsel bir işlevinin olacağını anlatılmalıdır.
- Yenilenen eğitim anlayışı, kişiyi bireysel gelişiminin yaratıcısı ve planlayıcısı yapmaktadır. Bireysel öğrenme, özellikle de tutor destekli bireysel öğrenme var olan eğitim sistemleri içerisinde tartışılmaz derecede önemlidir.
- Eğitim, bir toplumun bireylerinin tamamının toplum içerisinde bir fonksiyon kazanana kadar süren bir gelişim demektir, bu bağlamda toplumun her kesiminden bireylere eğitim verilmesi şarttır.
- Öğretme, bugüne kadar var olan kalıplaşmış eğitim anlayışının tersine bireyin kendi öğrenmesini yönetmesi olmalı; öğrenen birey kişisel farklılıkları dikkate alınmaksızın önceden planlanmış olan öğrenme etkinliklerini uygulamaya mecbur edilmemelidir.

Faure raporunun sonuç ilkelerine bakıldığında açık bir şekilde görüldüğü gibi, yaşam boyu öğrenme ile birlikte özellikle öğrenen toplum ve bireysel öğrenmeye vurgu yapılmıştır.

Yaşam boyu öğrenme; bireysel, toplumsal ya da sosyo-ekonomik açıdan bilgi ve becerilerin geliştirilmesi amacıyla doğumdan ölüme kadar gerçekleşen öğrenme etkinliklerin tümü olarak nitelendirilebilir. Yaşam boyu öğrenme, hali hazırda var olan

eğitim sistemini tekrar inşa etmeyi ve planlı ve programlı bir şekilde kurum ve kuruluşlarda süregelen sisteminin dışında eğitim içindeki var olan gizil gücünü geliştirmeyi hedefleyen genel bir felsefedir aynı zamanda örgün ve yaygın eğitim faaliyetlerini de kapsayan geniş bir kavramdır. Yaşam boyu öğrenme bireylerin yeterliliklerini ve var olan potansiyellerini hayatları boyunca geliştiren sürekli bir süreçtir. Bu süreç bireylerin hayat boyu herhangi bir örgün eğitim kurumuna devam etmesi anlamına gelmemekle beraber bireylerin öğrenmeye olan merakı ve güdüsüyle yeni bilgiler edinme ihtiyaçları doğrultusunda sürekli devam eden bir süreçtir (Akkuş,2008).

Yetişkin eğitimi ve devamlı eğitim kavramlarıyla benzer anlamlarda kullanılan yaşam boyu öğrenme, Candy (1994) tarafından bireylerin hayatları süresince edindikleri yetenekleri, kişisel ve toplumsal değerleri, bilgileri, kendileri dışındaki dünyayı anlamlandırma kabiliyetlerini artıran ve güçlendiren, tüm bu yeterlilikleri gerçek yaşamda uygulanabilir kılan destekleyici bir süreç olarak tanımlanmıştır (Akt: Polat, 2008).

UNESCO'nun yapmış olduğu Faure Raporu (1972) olarak bilinen politika belgesinde yaşam boyu öğrenme kavramı aşağıdaki gibi özetlenmektedir:

- Eğitim faaliyetlerinin sadece okul sınırları içerisinde sürdürülen etkinlikler bütünü olarak algılanmasının önüne geçilerek belirli yaş aralıklarının dışına çıkması,
- Eğitimin günlük yaşamın kalitesini attıran bir süreç olduğu fikrinin yaygınlaşması sağlanarak bireylerin ilgisinin arttırılması,
- Gündelik hayatın doğurduğu ihtiyaçlar göz önüne alınarak bu ihtiyaçlar doğrultusunda farklı eğitim alanlarının geliştirilmesine önem verilmesi,
- Eğitimin amacı, işleyişi ve hedefleri ile ilgili konularda alınacak kararlara toplumun üyelerinin de katılması,
- Eğitimin planlanmasında, yönetiminde ve hedeflerinin belirlenmesinde açık fikirli olunmasının vurgulanması (Akt: Akkuş, 2008).

Yapılan bu tanımlar doğrultusunda yaşam boyu öğrenme kavramının diğer eğitim kavramlarından en belirgin farkı; öğrenen bireyi tüm eğitim felsefelerinden ve yaklaşımlarından bağımsız olarak eğitimin odak noktası haline getirmesi, formal eğitim kapsamının dışında da öğrenmeyi öğrenmeye önem vermesi, okullara biçilen rolü

değiştirmesi, devletin eğitim sistemini yönlendirmedeki ağırlığının azalması ve eğitimi belirli bir zaman dilimine sığdırmaması olarak görülebilir.

Genel çerçeve bakımından yaşam boyu öğrenme faaliyetleri şeklinde adlandırılan eğitim yaşantılarının neredeyse tamamı yetişkin eğitimi kapsamında ele alınan etkinlikler olmasının temel sebebi ise yetişkin eğitimi kavramı ile yaşam boyu eğitim kavramı arasındaki farkın net bir şekilde belirlenmemesinden kaynaklanmaktadır. Hâlbuki yaşam boyu eğitim, var olan eğitim sisteminin bütün kademelerinde yeniden yapılanmayı içerisine alan, bireyin doğumundan ölümüne kadar geçen süreyi kapsayan hayli kapsamlı bir muhtevaya sahiptir. Yaşam boyu eğitim kavramı yetişkin eğitime yönelik yapılan faaliyetlerin tümünü içine almakla birlikte sadece yetişkin eğitimi kavramı ile sınırlandırılmaz (Bağcı, 2007).

Alan yazın incelendiğinde yaşam boyu öğrenme oldukça esnek bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Fakat birkaç belirgin özelliği ortak bir paydada görmek mümkündür. En belirgin özelliklerinden biri aktarmacılık özelliğidir. Bu özelliği pek çok eğitim biçimini kapsamamasından, bir eğitim biçiminden diğere geçişi gerektirmesinden dolayı vardır. Yaşlara göre sınıflanmış örgün eğitimden yaygın eğitime; programlı, planlı ve kasıtlı öğrenmelerden, rastlantısal ve iş hayatı içinde gerçekleşen ihtiyaç öğrenmelerine ya da toplumun gerekli kıldığı öğrenmelerden, isteğe bağlı öğrenmelere kadar her türlü öğrenmeyi kapsamaktadır (Friessen ve Anderson, 2004).

Diğere bir özelliği ise yaşam boyu öğrenmenin tümleşik, bütünsel yapıda olmasıdır. Yaşam boyu öğrenme her kurumda farklı algılanabilecek şartları anlamlı bütün altında toplayan bir eğitim sistemi gerektirir. Böyle birbirine bağlı bir sistem standardize edilmiş gelişim dosyaları ve diğere yaşam boyu öğrenme kayıtları gibi akreditasyon ve sertifika mekanizmasını da gerektirir (Friessen, ve Anderson, 2004).

Son zamanlarda yapılan yaşam boyu öğrenme tartışmalarında bir üçüncü özelliği ortaya çıkmaktadır; iç içe geçmişlik. Bu özelliği öğrenme ve iş hayatının iç içe olmasına, bilginin işlevselliğine vurgu yapmaktadır. Öğrenmenin iş hayatıyla iç içe olması demek, esnek olması demektir. Bu esnekliğin sağlanması için ise zaman ve mekân boyutlarının genişletilmesi gereklidir. Bu yüzden her hangi bir yerde ve her hangi bir zamanda sözü yaşam boyu öğrenmede öne çıkmıştır. Yaşam boyu öğrenenler istedikleri zaman istedikleri yerde ihtiyaçları olan öğrenmeyi gerçekleştirebilmelidir (Friessen, ve Anderson, 2004).

Birçok kaynakta “Hayat Boyu Öğrenme” adıyla da anılan yaşam boyu öğrenme, “Mesleki Eğitim ve Öğretim Sistemini Güçlendirme Projesi” kapsamında geliştirilen Hayat Boyu Öğrenme Politika Belgesi’nde; kişiye özgü, toplum bütünlüğünü sağlayan, sosyal ilişkileri güçlendiren ve kişilere iş olanakları oluşturan bir bakış açısıyla kişinin; bilgi, yetenek, ilgi alanları ve yeterliliklerini daha iyi hale getirme amacı doğrultusunda, kişinin yaşamı süresince katıldığı bütün öğrenme faaliyetleri olarak tanımlanmıştır (MEGEP, 2009). Ayrıca, dünyayı yeniden tanımlama ve bireyin kendisini keşfederek anlaması demektir. Yeni bilgiler ve beceriler edinme ve bireyin daha güçlü olması gibi ifadelerin yanı sıra kişinin hayatı boyunca kaybetmeyeceği kişisel bir değer anlamı taşımaktadır. Bireyin zaman ve mekândan bağımsız olarak sürekli bir şekilde kişisel gelişimine katkı sağlamak anlamına gelmektedir. Yaşam boyu öğrenme yeni bir şeyler oluşturma ve bireyin çevresindeki güzellikleri keşfetmesi demektir. Aynı zamanda bir öğrenme alışkanlığı, davranış ve düşünce biçimidir (Demirel, 2011)

Yaşam boyu öğrenme kavramının politik ve felsefi yönlerden bakıldığında farklı biçimlerde yorumlandığı gözlemlenmektedir. Fakat bu farklılıklara rağmen birçok belirgin ortak nokta bulmak mümkündür. Bu ortak noktalardan ilki eğitimin dışsal motivasyondan çok içsel motivasyonla gerçekleşiyor olmasıdır. Birey eğitim ve öğrenme sürecini dışsal etkilerin dayatmasından çok bilinçli ve istekli olarak kendisi ister. İkinci olarak kişilerin eğitim ve öğretim faaliyetlerinden yararlanmasında cinsiyet, meslek, yaş, eğitim durumları ayırt edilmeksizin tüm dünyayı içine alan bir talep vardır. Tanımlardaki üçüncü ortak nokta ise eğitim kurum ve kuruluşlarına bağlı kalmaksızın sunulan yaygın eğitim etkinliklerinin önemine dikkat çekilmesidir. Dördüncü olarak yaşam boyu öğrenme kavramını geleneksel öğrenme ve öğretme tekniklerinde ayırıştıran temel bu konularda sunduğu geniş yelpazedir. Bir diğer ortak nokta ise bireylerin kendi öğrenmelerinden sorumlu olma yeterlilikleri ve kendi kendilerini güdüleme yeterliliklerindeki değişim ve gelişimdir (OECD, 1996).

Yaşam boyu öğrenme kavramı öncelikle Avrupa’nın ekonomi ve siyaset dışında eğitim, kültür ve diğer alanlarda iletişimini ve koordinasyonunu arttırmak için bir araç olarak düşünülmüş ve bir program dâhilinde tüm Avrupa genelinde uygulanmasına karar verilmiştir. Bu uygulamanın genel çerçevesi ülkemiz Ulusal Ajansı (1997) tarafından aşağıdaki gibi belirtilmiştir:

Sokrates, Leonardo da Vinci ve Youth gibi Topluluk Eylem Programları hayata geçirildi. Bakanlar Konseyi ve Avrupa Parlamentosu’nun almış olduğu kararlar doğrultusunda 2000 ile 2006 yılları arasında Sokrates, Leonardo da Vinci ve Youth

programlarını oluşturulmuş ve yapılan anlaşma bünyesinde yapılması gereken bazı düzenlemeler sonunda Türkiye'nin de bu değişim programlarına katılmasına imkân sağlanmıştır. Bu imkânlar dâhilinde ülkemizin de bu programlara ayrılan toplam bütçeye mali bir katkıda bulunması ve programların kurallarına uygun davranması gerekmektedir. Türkiye; Avrupa Birliği tam üyeliği bulunan 25 ülke, aday ülkeler ve EFTA (İzlanda, Norveç, Lihtenştayn) ülkelerinin de üye olduğu programlara, 01 Nisan 2004 tarihinden itibaren tam katılım sağlamış ve “Eğitim ve Gençlik Programlarına” tam üyeliğe değer görülmüştür. Ağustos 2003'te, ülkemizin, söz konusu programlara katılımının sağlanması ve bu programların yürütülmesi amacıyla “T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Avrupa Birliği Eğitim ve Gençlik Programları Merkezi Başkanlığı” kurulmuştur.

2006 yılının Aralık ayında sonlanan birinci basamakta, Socrates (Genel Eğitim), Leonardo da Vinci (Mesleki Eğitim) ve Gençlik programları bünyesinde, Avrupa Birliği fonlarından ve ulusal katkı paylarından büyük bir mali pay oluşturulmuş ve bu bütçe gençlere yönelik eğitim faaliyetlerinde kullanması amacı ile ülkemize hibe edilmiştir. Programların uygulamaya konulduğu 3 yıllık süreçte 3.035 proje Avrupa Birliği programları tarafından desteklenmiştir. Avrupa Birliği ülkelerindeki değişim ve yerleştirmelere programlarına yaklaşık 40.000 vatandaşımız katılım göstermiş ve bu ülkelerdeki yenilikleri ve farklı yaklaşımları ülkemize kazandırmıştır (Ulusal Ajans, 2007).

Avrupa Birliği Eğitim Komisyonu, yaşam boyu öğrenme felsefesinin yaygınlaştırılması amacıyla “Yaşam Boyu Öğrenme” memorandumunu yayınlamıştır. Bu memorandumda üye ülkelerin yapması gereken çalışmalara ilişkin açıklamalar yer almaktadır. Söz konusu memorandumda yer alan altı temel mesaj/strateji şunlardır (Akt: Turan ve Mahiroğlu, 2005):

1. Herkes İçin Yeni Temel Beceriler: Bu beceriyi geliştirmenin amacı yaşam boyu öğrenme ışığında oluşması planlanan “Bilgi Toplumu” kavramına sürekli katılımın sağlanması amacıyla ihtiyaç duyulan yetilerin kazanılması ve yenilenmesi ile öğrenme ve öğretmeye küresel ve devamlı erişilmesini garanti altına almaktır. Bu 21. Yüzyılın küreselleşen toplumunda, toplumda belirli rollere sahip ve bu rollerin gereğini yerine getirebilen vatandaşlar olmak ve her türlü iş koluna uygun şekilde yerleşmek amacıyla elzem bir dayanak olarak görülmektedir. Ekonomik, sosyal ve teknolojik değişim, her bireyin minimum düzeyde ulaşması gereken, iş yaşamında, aile hayatında ve toplumsal yaşama her

kademedan adapte olamaya olanak tanıyan temel becerilerin genel görünümünü yenilemekte ve daha iyiye sevk etmektedir. Avrupa Konseyi bünyesinde yer alan bu yeni temel beceriler bilgi ve iletişim teknolojileri, yabancı dil becerileri, teknolojik kültürün oluşması, girişimcilik ve sosyal çevre becerilerdir. Listede yer alan bu beceriler geleneksel olarak adlandırabileceğimiz okuryazarlık ve sayıların kullanılması gibi becerilerin değersiz ve geçerliliğini yitirmiş olarak yorumlanması anlamına gelmemektedir. Bu noktada dikkat edilmesi gereken, bu listenin okullarda ve benzeri kurumlarda okutulan dersler ve disiplinler listesi olmayacağıdır. Bu liste genel çerçevede tanımlanmış bilgileri ve beceri alanlarını işaret etmektedir. Belirlenen yeterlilik alanları tek bir disipline yüklenmemelidir çünkü her biri disiplinler arası yapıdadır. Genel, mesleki ve sosyal becerilerin neredeyse tamamı muhteva ve işlevleri açısından sarmal olarak inşa edilmektedir.

2. İnsan Kaynaklarına Daha Fazla Yatırım: İnsanın her şeyden daha önde tutulduğu Avrupa'da, bu değeri daha belirgin hale getirmek amacıyla insan kaynaklarına yapılacak yatırımların istenilen düzeye çıkarılması bu maddenin ana konusunu oluşturmaktadır. Bu bağlamda bireylere sunulan teşvik tedbirlerinin kapsamının genişletilmesi ve geliştirilmesi sunulan öneriler arasındadır. Bu maddenin bir diğer amacı kişilerin kendi öğrenmeleri için gereken maddi ihtiyaçlarının sağlanması noktasında bu durumu desteklemeye yönelik olarak bireysel bütçesinin belirli bir kısmını kendi öğrenmesine ayırması amacıyla teşvik edilmesi, öğrenimlerini ilerletebilmek için kamunun sunduğu burslardan ve ya özel fon kaynaklarından destekleyici bağışları alması gerektiği vurgulanmaktadır. Bu noktada dikkate alınması gereken bir diğer konu da insan kaynaklarına yapılan yatırımların daha şeffaf olması gerektiğidir.

3. Eğitim-Öğretimde Yenilikler: Yaşam boyu öğrenmenin devamlılığının sağlanması amacıyla etkin öğretim-öğrenme yöntemlerinin daha iyi hale getirilmesi esas amaçtır. Bilgi Çağı olarak adlandırdığımız 21. Yüzyılda, öğrenme kavramının tanımları, öğrenmenin bilişsel olarak nasıl gerçekleştiği, en iyi nerede meydana geldiği, öğrenmenin amaç ve hedeflerinin neler olduğu gibi noktaların yeniden düşünülmesi ve yorumlanması gerektiği yadsınamaz bir gerçektir. Bu gerçeklik doğrultusunda beklenen durum, öğrenme ve öğretim yöntemlerinin ve ilişkili olduğu kavramların çok kültürlü bir yapıya sahip olan Avrupa toplumlarında yaşayan bireylerin sadece bireysel olarak değil tüm

bireylerinin çeşitli ilgi, ihtiyaç ve beklentilerine de cevap verebilmesidir. Bu durum, sınıflar ve öğrenme düzeyleri arasına geçişte katı kurallar koymayan, öğretimden faydalanan birey odaklı öğrenme sistemlerine doğru bir geçiş olarak açıklanmakta ve kişileri öğrenmeleri sırasında etkin kılmanın gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Bu sayede var olan eğitim uygulamaları daha iyi hale gelmiş olacak ayrıca yeni teknolojilerin sunduğu fırsatlardan faydalanmak adına yeni ve çeşitli yaklaşımları geliştirilmiş olacaktır.

Önümüzdeki yıllarda öğretmenlik mesleğinin işleyişinin değişime uğrayacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Bu bağlamda öğretmenlerin öğretici ve bilgi aktarıcı rollerinden çok, bireysel öğrenmelerinden sorumlu olabilmeleri amacıyla öğrencilere rehber olabilen ve destekleyici tavırlar ortaya koyan ve öğrencilerine ışık tutan kişiler olacağı aşikârdır. Eğitici ve öğreticilerin örgün ve yaygın öğrenme ortamlarındaki açık ve katılımcı öğrenme yöntem ve tekniklerini geliştirmesi ve uygulaması profesyonel beceriler olacağı düşünülmektedir.

4. Her Türlü Eğitim Ve Öğretime Değer Verilmesi/Belgelendirilmesi: bu madde uyarınca örgün ve yaygın eğitim faaliyetlerinde öğrenme süresine etkin katılım ve elde edilen sonuçların öğrenilerek pekiştirme yollarının geliştirilmesi temel amaçtır. Bu kapsamda öğrenme talebinin karşılanması, şeffaflığın artırılması, bilgi, beceri ve deneyime değer verilmesi, örgün eğitimin dışındaki yollarla öğrenmenin desteklenmesi ve bu yolla öğrenilenlerin değerlendirilmesi ve belgelendirilmesi ve mevcut sistemin esnek bir yapıya kavuşturulması öngörülmektedir.

5. Rehberlik ve Danışmanlık Hizmetlerinin Yeniden Gözden Geçirilmesi: Her bireyin yaşamları süresince, Avrupa’ da sunulan eğitim olanak ve fırsatları konusunda doğru ve güvenilir bilgi ve öneriye hızlı ve kolay şekilde erişmesi amaçlanmaktadır. Geçmiş yıllarda bireyler eğitim, öğretim ve meslek piyasasına yönelik sunulan bilgi ve tavsiye fırsatlarından bir defaya mahsus yararlanırken, bugün tüm bireylerin yaşamları boyunca birkaç defa bilgilendirilmeye ve öneriye ihtiyacı olacağı ve bu durumun sürekli gelişerek devam eden bir süreç olduğu, kişinin kendi hayatını planlanmasının ve uygulanmasının ayrılmaz bir parçası olduğu vurgulanmaktadır. Bir bireyin kendi eğitimi ve öğretimi ile ilgili seçenekleri değerlendirmesi ve değerlendirmeleri sonucunda kararlar alması noktasında profesyonel bireylerden yardım almasının aklındaki soru işaretlerinin

birçoğunu giderdiği görüşüne varılmıştır. Bu bağlamda öğrenen tüm bireyler için sürekli olarak erişilebilen rehberlik hizmetlerini sunan yeni bir yaklaşıma gereksinim duyulduğu belirtilmiştir. Yaklaşımın yapısal olarak eğitimsel, mesleki ve kişisel rehberlik alanları arasındaki farkı kaldıracabilecek, farklı bireylere hitap edebilecek şekilde düzenlenmesi gerekeceği dile getirilmiştir. Günümüz toplumsal yaşamında kendi kendini güdüleyebilen, kişisel ve meslek gelişimlerini tespit eden aktif vatandaşların olması gerektiğini bunun da eğitim ve öğretimden faydalanan bireylerin ihtiyaçlarını ve taleplerini dikkate alan bir sistemi gerektirdiğine vurgusu yapılmaktadır.

6. Eğitimin Mümkün Olduğunca Eve Yakınlaştırılması: Yaşam boyu öğrenme fırsatlarının öğrenen bireyin olabildiğince kendi ortamında ve kişisel çevresinde, eğitim teknolojilerini işe koşarak bireye sunulması temel amaçtır. Zaman ve mekândan bağımsız olarak gerçekleştirilen yaşam boyu öğrenme faaliyetlerinin bireylerin eğitim ve öğretim faaliyetlerinden yararlanmak adına buldukları yerden ayrılmalarını gerektirmeden bilgiye ulaşmalarına imkân verdiği ve bu imkânın bazı durumlarda kişilere daha olumlu sonuçlar doğurduğu belirtilmektedir. Özellikle fiziksel engeli bulunan bireylerin diğer öğrenenlerle eşit olarak öğrenim faaliyetlerinden yararlanması söz konusu olduğunda ya da kendini toplumdan soyutlamış bireyler açısından düşünüldüğünce yer değiştirmenin yaratacağı maddi külfetin düşük büyük potansiyeller sağlayacağı vurgulanmaktadır.

2.2. Yaşam Boyu Öğrenmenin Amacı ve Kapsamı

Yaşam boyu öğrenme sürecinin en temel amacı bireylerin kişisel gelişimlerinin tamamlanmasıdır. Bu tamamlanma süreci kimi zaman örgün eğitime girme olanağı bulamamış bireylerin okuma, yazma gibi en temel eğitsel becerilerini kapsarken gelişen toplumun yükselen beklentileri ve değişen eğitim sistemlerinin getirileri doğrultusunda eğitimlerini lisans ve daha üstü seviyede tamamlamış olan bireyler için yeniden öğrenme sürecine katılma gerekliliğini de kapsayabilmektedir.

Yaşam boyu eğitim kavramının özünde farklı birçok amaç bulunmasına karşın temel olarak üç amaca hizmet etmektedir. Bu amaçlar; toplumun ekonomik olarak büyümesini sağlamak, toplum bireyleri arasında birleşmeyi sağlamak ve kişilere yaşam boyu öğrenme faaliyetlerinde imkânlar oluşturarak bireylerin kişisel gelişimini

desteklemektir. Bilindiği üzere her birey doğumundan ölümüne kadar farklı birçok bedensel, sosyolojik ve psikolojik gelişim evreleri içinde bulunmaktadır. Yaşam boyu öğrenme ile asıl amaçlanan bireylerin hayatlarını daha kaliteli yaşanabilir şekilde devam ettirmesi ve hayatlarının her kademesine uyum sağlayabilmek adına etkin bilgiye ve beceriye ulaşmasını yardımcı olmaktır. Bir kişinin hayata adapte olabilmesi için gerekli olan bu kademeler; ailelerinden ayrılmaya başladıkları genlik dönemi, toplumun bir parçası olarak üzerine düşen görev ve sorumlulukları gerektiği şekilde yerine getirmeye ve bir meslek sahibi olmaya başladıkları yetişkinlik dönemi, yaşın ilerlemesi ile birlikte meslek hayatının bittiği ve sorumlulukların azaldığı ileri yetişkinlik dönemidir. Bu dönemlerin her aşamasında eğitim önemli ölçüde role sahiptir. Gençlik döneminde temel ve formal eğitim önemli rol oynarken, yetişkinlik ve ileri yetişkinlik dönemlerinde sürekli eğitim olarak adlandırabileceğimiz yaşam boyu öğrenme önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda yaşam boyu öğrenmeyi toplum ve birey için önemli kılan nedenlerin başında bireylerin kişisel ihtiyaçlarını geliştirmek, bireylere istihdam sağlayarak ekonomik gelişmeyi desteklemek, gelişen ve değişen dünyaya ayak uydurmak olarak sıralanabilir (DPT, Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2001).

1. Kişisel Gelişme: Yaşam boyu öğrenme, yaşam boyu öğrenme stratejileri ile birlikte bireyin etkin öğrenmedeki keşfedilmemiş potansiyeline vurgu yapılmakta ve bireyi merkez almaktadır. Bireylere kendi öğrenmeleri hakkında daha fazla seçim yapma ve girişimde bulunma hakkı tanıyarak, bireylerin ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olan eğitimi sağlamayı amaçlamaktadır. Bütün bireyler, öğrenme ihtiyaçlarını gidermeye yönelik olarak oluşturulmuş eğitim olanaklarından yararlanmalıdır. İnsanların hayattaki varoluşlarını sürdürmek, kişisel potansiyellerini sonuna kadar geliştirmek, düşünce yapılarını ve sistemlerini geliştirmek, onurlu bir biçimde çalışmak ve yaşamak, toplumsal kalkınma sürecine destek olmak, hayat standartlarını yükseltmek, bilerek ve isteyerek verdikleri kararlar doğrultusunda kişisel öğrenmelerini devam ettirmek için gerek duydukları tüm öğrenmeleri kapsamaktadır (DPT, Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2001).

2. Toplumsal Bütünleşme: Yaşam boyu öğrenme kavramı ortaya atıldığı günden bu yana küçük grupların belirli zaman aralıklarında yararlandığı dönemsel bir süreç olarak algılanmıştır. Bu algının aksine yaşam boyu öğrenme, toplumdaki

belirli küçük gurupların faydalandığı bir süreç olmanın ötesinde her bireye yaşam boyu öğrenme fırsatları oluşturarak, eğitimde olması gereken fırsat eşitliğine dayanarak ve toplumun demokratik temellerini güçlendirerek toplumsal bütünleşmeyi amaçlamaktadır (DPT, Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2001). Yeniden yapılandırılmak istenen bu yeni toplumu oluşturacak olan bireylerin olası bir sorunun analiz edilmesinde gerek duyduğu bilgiye hızlı ve kolay ulaşabilen, elde ettiği bu bilgiyi var olan duruma göre yorumlayabilen, bu yorumlara farklı bakış açılarını kullanarak yenilerini ekleyebilen ve edindiği bilgiyi olası her duruma uyarlayarak etkin bir şekilde kullanabilen bireyler olması beklenmektedir (Berberoğlu, 2010). Tüm bu beklentilere rağmen toplumu oluşturan bireylerin oldukça fazla bir kısmı beklenen gelişim ve değişimi izleyip yorumlayacak imkânlarla ulaşmamaktadır. Oysaki bireylerin yaşadıkları kültüre ve zamana adapte olabilmeleri ancak süregelen gelişim ve değişimi paralel şekilde izlemeleriyle olanaklıdır. Yaşam boyu öğrenme imkânlarından faydalanamayan bireylerin eğitimlerinin sınırlandırılmış zaman aralıklarına sığdırılmaya çalışıldığı düşünüldüğünde, yaşam boyu öğrenmenin bireylerin ihtiyacı olan bilgi ve beceriye her yaşta, her zamanda ve her mekânda öğrenebilmelerine zemin hazırlamak amacıyla ortaya atılmıştır (Akkuş, 2008).

- 3. Ekonomik Büyüme:** Bireylerde yeni beceriler meydana getirmede koşulları geliştirmeyi ve herkese eşit fırsatlar sunmayı, verimi arttırmayı, ekonomik olarak büyüme sağlamayı ve yeni öğrenmeler yaratmayı desteklemek amacıyla yapılması gerekenleri içine alır (DPT, Özel İhtisas Komisyon Raporu, 2001). 21. Yüzyıl toplumunda yaşam boyu öğrenme kavramını bu kadar değerli hale getiren temel faktör, küreselleşme ile önemi daha da artan bilgi ekonomisi kavramıdır. Teknolojinin hızla gelişimiyle beraber hızlı ve güncel bilgi edinme gereksinimi de ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda bireylerin sahip oldukları bilgi birikimleri öğrenme başladığı andan itibaren eskimeye başlamakta ve bu durum öğrenmeyi sürekli kılma ihtiyacını doğurmaktadır.

Yaşam boyu öğrenmenin gerekliliğinin ekonomik sebeplerden biri bölgesel ya da uluslararası çalışan birçok şirketin kalifiye elemana duyduğu ihtiyacın gün geçtikçe artmasıdır. Sektörde oluşan değişimler ve beraberinde getirdiği yeni arayışlar, iş hayatını da etkisi altına almakta ve değişime uğratmaktadır. Globalleşen ekonomi anlayışında, eğitim bireyler için büyük bir

avantaj olacak şekilde öne çıkmaktadır. Bu bağlamda, mesleki yeterliliklerini bir üst seviyeye çıkarabilen ve her koşula kolayca uyum gösterebilen çalışanlar gerekliliğin ötesinde elzem hale gelmektedir. Nitelik bakımından üst düzey ve yaşam boyu öğrenmeye güdülenmiş işgücü, geçmiş yıllara nazaran daha önemli bir hal almaktadır. Bunlara ek olarak, meslek guruplarından ancak hayat boyu devam edecek bir eğitimle elde edilebilecek beceriler istenmektedir. Geçmişte örgün eğitimi tamamlamış bir birey ömür boyu yapacağı mesleğe hazır olduğu düşünülürken, günümüz koşullarında tüm yaşamları süresince meslek hayatı için hazır bulunmaları beklenmektedir.

Yaşam boyu öğrenmenin temel amacı daha yüksek becerilere sahip işgücü, toplumun bütün bireylerini içine alan daha kapsamlı bir demokrasi anlayışı oluşturmak ve kişilere daha kıymetli bir hayat sunmaktır. Bu fikrin sonucu olarak yaşam boyu öğrenme kişilere edindikleri bilgileri sürekli yenilemek için sunulan ve bir fırsata dönüştürülmesi gerekmektedir (Chapman vd. 2005).

Yaşam boyu öğrenme şu üç unsuru kapsamaktadır (Chapman, 1997):

- ✓ **Süreklilik:** Eğitim süreci, yaşamın, ilk yıllarından sonuna kadar devam eden bir süreçtir. Bireylerin akademik gelecekleri ve kişiliklerindeki değişimler, örgün eğitim kurumlarında edindiği fikirleri ve alışkanlıkları; gençlik dönemlerinde aldığı eğitim tarafından şekillendirilmektedir. Uluslararası Eğitimi Geliştirme komisyonu eğitim toplumu için en önemli anahtarın yaşam boyu eğitim olduğunu belirtmektedir. Öğrenilenlerin yaşam boyu sürmesi isteniyorsa okulların geleneksel hedefler ve etkinliklerden uzaklaşması gerekmektedir. Bu bakış açısıyla öğretmen öğrenci rolleri de değişmektedir; öğrencinin kendi gelişim sürecinde etkin olması beklenmektedir. Yaşam boyu öğrenme birey ile yaşadığı toplum arasında ilişki kurmayı amaçlamaktadır.
- ✓ **Yaratıcılık:** Yaratıcılık sadece özgün fikirler ortaya koymak ya da yeni şeyler üretmen olarak düşünülmemelidir. Yaratıcılık kavramının temeli kişilerin var olan kişisel potansiyellerinin farkına varmaları ve bireysel yaratıcılığını geliştirmeleridir. Bir kişinin yaratıcılığını geliştirmesi için düşünen, sanatçı, sevgi dolu vatandaş olması önemlidir. Bireylerin yaşamda yabancı değil,

dünyanın bir parçası olmalarını sağlamak yaşam boyu öğrenmenin temel amaçlarından biridir. Bu yaratıcılık öğrenenlerin aktif bir şekilde öğrenme etkinliklerine katılımlarını gerekli kılmaktadır. Geleneksel bir yaklaşımla oluşturulmuş öğrenme ortamlarında bu durumun sağlanması pek mümkün görülmemektedir. Bu ortamlarda öğrenciler kişisel ilgi, yetenek ve isteklerini keşfetme olanağına sahip değildirler.

- ✓ **Öğrenme:** Kişiler isteyerek ve deneyimleyerek düşündükleri ve ürettiklerinden daha anlamlı ve kalıcı bilgiler elde edebilmektedir. Bilgi edinme aşamasında doğru soru sormayı öğrenme, öğrenmenin yaşam boyu devam etmesi için yaşayabilmek için kilit nokta olma özelliği taşımaktadır.

Yaşam boyu öğrenme ile ilgili temel ilkeler şu şekilde maddeleştirilebilir:

- Toplum oluşturulan bireylerin daha büyük bir kısmının bireysel öğrenmelerini geliştirmek,
- Uzaktan eğitim olanakları ile her yaşta bireye, zaman ve mekân kısıtlaması olmaksızın istek ve ihtiyaçları doğrultusunda öğrenme ve bilgi edinme olanağı sunmak,
- Kişisel danışmanlık ve rehberlik hizmetleri ile kişiye nitelikli bilgiye ulaşma noktasında etkili bireysel öğrenme yöntemleri ve öğrenme stilleri belirlemelerine yardımcı olmak,
- Toplumsal bütünleşmeyi sağlamak ve yurttaşlık bilincinin görev ve sorumluluklarının farkına varılması için eğitim ve öğretimi kullanmak,
- İşverenleri maddi olarak destekleyerek işçi ve çalışanların niteliğini arttırmak,
- Bireylerin başarabileceği düzeyde kolay ve anlaşılır çalışmalara ağırlık verilerek, bireylerin öğrenmeye güdülenmelerini arttırmak (Demirel,2011).

2.3. Yaşam Boyu Öğrenme Becerileri

Yaşam boyu öğrenmenin gerçekleştirilmesinde vurgulanması ve üzerinde durulması gereken önemli bir öğede yaşam boyu öğrenme becerileridir. Bu beceriler

bilişsel, duyuşsal ve psiko-motor alanda bireyde var olan ana yeterlikler ve bu yeterliklerin ulaşılması amaçlanan nokta için düzenlemesini içermektedir.

Yaşam Boyu Öğrenme Temel Yeterlilik alanlarının belirlenmesi aşamasında Avrupa'da belirlenen genel çerçeve kapsamında kişisel başarıyı arttırma, aktif vatandaşlık görevlerini yerine getirme, sosyal sorumlukları üstlenme ve istihdam sağlanması amacıyla geliştirilmesi gereken sekiz önemli yeterlik alanı tespit edilmiştir (Avrupa Komisyonu, 2007). Bu yeterlilik alanları aşağıdaki gibi sıralanmıştır:

1. Anadilde İletişim

Ana dilde iletişim; kavramları, duygu, düşünce ve görüşleri hem sözlü hem de yazılı bir biçimde ifade edebilme ve yorumlayabilme, eğitim ve öğretimde, evde, işte, eğlencede sosyal ve kültürel alanlarda uygun ve yaratıcı bir dilsel etkileşim yeteneği olarak tanımlanmıştır(Avrupa Komisyonu, 2007).

2. Yabancı Dilde İletişim

Yabancı dilde iletişim, ana dilde iletişimin yeterliliğinin içerdiği ana beceri kademelerini kapsar. Bunlar : Kavramları, duygu, düşünce ve görüşleri hem sözlü hem de yazılı biçimde ifade etme, yorumlama ve eğitim-öğretimde, evde, işte ve eğlencede sosyal ve kültürel alanlarda kişilerin bireysel istekleri ve ihtiyaçları doğrultusunda anlamlandırma, ifade edebilme ve yorum yapabilme kabiliyetidir. Aynı zamanda uzlaşma ve milletler ve farklı kültürler arasındaki fikir ve yaşayış anlayışlarının benimsenmesi gibi becerileri gerektirmektedir. Bir bireyin yaşam boyu öğrenme yeterlik düzeyi yabancı diller, önceki yaşantıları, sosyal çevre, ilgi ve ihtiyaçlarına bağlı olarak dört boyutta değişecektir(Avrupa Komisyonu, 2007).

3. Matematiksel Yeterlilikler ve Bilim ve Teknolojide Temel Yeterlilikler

Tanım1: Matematiksel yeterlilik gündelik hayatta bir dizi problemi çözebilmek için matematiksel düşünceyi geliştirme ve uygulama yeteneğidir. Matematiksel yeterlilik, farklı düzeylerdeki matematiksel düşünce yöntemleri (mantıksal ve uzamsal düşünme) ve bu düşünme yöntemlerini görselleştirme (formüller, modeller, grafikler, şemalar) istek ve yeteneğini kapsar(Avrupa Komisyonu, 2007).

Tanım2: Bilimsel yeterlik, doğal dünyanın açıklanmasını sağlayacak bilginin varlığı ve yöntem biliminden faydalanma yeteneği ve istedir. Burada amaç soruların belirlenerek kanıta dayalı sonuçlar çıkarmaktır. Teknolojik yeterlik ise belirlenen istek

ve ihtiyaçlara cevap olarak bilgi ve yöntem biliminin uygulanması olarak görülür. Hem bilimsel yeterlilik hem de teknolojik yeterlilik, bireysel faaliyetlerden kaynaklanan gelişmeleri ve değişmeyi kapsarken aynı zamanda her bireyin yurttaş olarak sorumluluklarının farkında olmasını içerir(Avrupa Komisyonu, 2007).

4. Dijital Yeterlilik

Dijital yeterlilik, Bilgi Toplumu Teknolojisini meslek hayatında, eğlence kültüründe (oyun vb.) ve sosyal çevre ile iletişim için güvenli ve eleştirel kullanımını gerektirir. Bu yeterlik, temel bilgi ve iletişim teknolojileri becerileri kapsamında değerlendirilebilecek olan bilgi elde etme, bilgiyi muhafaza etme, yeni bir bilgi üretme ve paylaşma, yeni bilgiyi değerlendirme ile internet ağı üzerinden paylaşım açık ağlarda iletişim kurma ve bu platformlara katılmayı gerekli kılmaktadır(Avrupa Komisyonu, 2007).

5. Öğrenmeyi Öğrenme Yeterliliği

Öğrenmeyi öğrenme, bireylerin, kişisel öğrenme yaşantılarını bireysel ya da gruplar halinde bilgiyi ve zamanı etkili yönetme yoluyla organize etme, öğrenmeyi sürdürmeye devam etme yeteneğidir. Bu yetkinlik, bireyin mevcut olan imkânlarını, öğrenme sürecindeki gereksinimlerinin farkına varmasını ve öğrenme sürecinde başarıya ulaşmak için zorluklarla mücadele etme yeteneğini kapsar. Zorluklarla başa çıkma yetkiliği yeni bilgi ve becerilerin özümsemesi ve işlenmesinin yanı sıra kişisel ya da grupla rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinden üst düzeyde yararlanmak amacıyla doğru desteği bulma ve bundan azami ölçüde faydalanmayı ifade eder. Öğrenmeyi öğrenme yeterliliği kazanan bireyler bu becerilerini sadece eğitim yaşamları boyunca kullanmanın ötesine geçerek aile yaşamı, mesleki çevre, farklı eğitimsel yaşantılar gibi farklı alanlarda kullanılması ve uygulamaya konulması amacıyla ön öğrenme ve hayat tecrübeleri üzerine inşa edilmesi doğrultusunda harekete geçilmesini sağlar (Avrupa Komisyonu, 2007)

Bilginin sürekli değişimi sürekli öğrenmeyi gerektirmekte ve öğrenmeyi öğrenme çağımızın önemli bir özelliği olarak ortaya çıkmaktadır. Dünya üzerindeki bütün ülkelerin uygar bir toplum olma yönündeki gelişim ve değişimlerini devam ettirebilmeleri için, özellikle yeni yetişen bireyler öncelik olarak ilk sıraya alınmak kaydıyla bütün bireylere, 21. Yüzyıl bilgi toplumunun emareleri sayılan bilgiye erişebilme, bilgi ve iletişim teknolojilerini etkin bir şekilde yönetebilme, araştırma

yapabilme, problem çözme becerisi kazanabilme, isabetli karar alabilme, eleştirel ve özgün düşünme gibi özelliklerin beceri haline getirilebilmesi gerekmektedir. Bu gerekliliğin istenen doğrultuda gerçekleşmesi için en büyük görev eğitim kurum ve kuruluşlarına düşmektedir (Sağlam ve Kürüm, 2005).

6. Sosyal Yeterlikler ve Vatandaşlık Yeterlikleri

Kişisel, kişilerarası ve kültürlerarası yetkinlikleri ve bireyleri sosyal ve çalışma hayatlarına daha etkin ve yapıcı bir şekilde katılmaları için donatan ve özellikle giderek farklılaşan toplumlarda gerektiğinde çatışmaları çözmek için gerekli olan yetkinlikleri kapsar. Vatandaşlık yeterlikleri ise, bireylerin siyasi yaşama tam olarak katılmasını sağlayabilmek amacıyla, bireylere, toplumsal ve siyasal kavram ve yapılarla ilişkili bilgi, demokratik ve etkin katılım kararlılığı edindirmeyi amaçlar(Avrupa Komisyonu, 2007).

7. İnisiyatif Alma ve Girişimcilik Yeterliği

İnisiyatif ve girişimcilik duygusu, bireyin düşüncelerini süreç içinde hayata geçirme ve bir sonuca bağlama yeteneğini ifade eder. Girişimcilik, yenilik ve risk almanın yanı sıra hedeflenen noktaya ulaşmak için bir program dâhilinde çalışma ve proje yönetme yeteneğini de kapsamaktadır. Bireyleri sadece günlük yaşamlarında ve toplumda değil aynı zamanda işyerinde yaptıkları işin farkında olmak ve sosyal ya da ticari faaliyetlere katkıda bulunmak isteyen girişimcilerin gerekli buldukları spesifik bilgi ve becerileri fırsatları kaçırmamak için bir temel oluşturur(Avrupa Komisyonu, 2007).

8. Kültürel Farkındalık ve Anlatım Yeterliliği

Kültürel farkındalık ve anlatım yeterliği müzik, tiyatro, sineme, opera bale vb., görsel sanatlar ve edebiyatı da kapsayan bir takım araçlar vasıtasıyla fikir, tecrübe ve duyguların yaratıcı bir şekilde ifade edebilmenin önemini takdir etme olarak tanımlanmıştır (Avrupa Komisyonu, 2007).

Duffy (2003), yaşam boyu öğrenme sürecinde gelişimi sağlayacağını öne sürdüğü becerileri şu şekilde açıklamaktadır (Akt: Kara ve Kurum, 2007):

- Bilgiye ulaşma, bilgiyi işleme ve transfer edebilmek için gerekli üst düzey iletişim becerileri,

- Öğrenme gereksinimleri belirleyebilme ve gereksinimleri karşılamak için plan yapabilme ve bu planları uygulayabilme olanağı sağlayan öz-yönetimli öğrenme becerileri,
- Uygun bilgiyi belirleme, bilginin niteliğini değerlendirme, bilgiyi düzenleme ve etkili şekilde kullanma anlamında bilgi okuryazarlığı,
- Eleştirel ve yaratıcı düşünme, problem çözme, karar verme ve araştırma gibi üst düzey düşünme becerileri,
- Biliş bilgisi, diğer bir deyişle öz-farkındalık, öz-kontrol ve yansıtma gibi düşünme hakkında düşünme becerileri.

Yaşam boyu öğrenme becerileri gösteren kişiler örgün, yaygın ve algın eğitime hayatları boyunca bilinçli ve istekli bir şekilde katılan, öğrenme ihtiyaçlarının farkında olan, motivasyonu yüksek, hedeflerini belirleyen ve bu hedefler doğrultusunda istikrarlı bir şekilde çalışan, kendi öğrenmesinden sorumlu olan ve öğrenmelerini değerlendiren kişilerdir.

Knapper ve Cropley'e (2000) göre yaşam boyu öğrenen bireyler birtakım ortak özellikler barındırmaktadır. Bu özellikler aşağıdaki şekilde sırlanabilir:

- Bireysel öğrenme planını yapar,
- Öğrenme sonuçlarını ölçer,
- Bireysel öğrenmelerinde aktif rol oynarlar,
- Hem okul ortamında hem de okul ortamı dışında öğrenmelerine devam ederler,
- Öğreticilerinden, arkadaşlarından ve danışmanlarından öğrenmeye heveslidirler,
- Gerekli gördükleri takdirde farklı derslerden ve disiplin alanlarından bilgi edinirler,
- Farklı durumlarla karşılaştıklarında çeşitli öğrenme stratejilerinden yararlanabilirler.

2.4. Bilgi Toplumu ve Yaşam Boyu Öğrenme

1950'li yıllardan sonra, bilgi ve iletişim teknolojilerinin önlenemez bir hızla gelişmesiyle birlikte, Fransız İhtilali sonrası tüm dünyayı saran sanayi toplumu bilinci yerini “Bilgi Toplumuna” bırakmıştır. Bilgi kavramının daha önceki yıllarda görülmemiş bir şekilde ön plana çıktığı, bilgiye katılan değer katlandığı ve bireylerin bilgiyi kullandıkları alanların çeşitlendiği alışlagelmişin dışındaki bu yeni topluma, Drucker “Bilgi Toplumu”, Paul Holmes “Kişisel Hizmet Toplumu”, Brezezinski “Teknokratik Çağ”, Martin “Enformasyon Toplumu” ve Köksal ise; “Bilişim Toplumu” adlarını vermişlerdir (Bozkurt, 2000).

Bilgi Çağı olarak adlandırabileceğimiz günümüz çağında bilgiye sahip olan ve bilgiyi yönetebilen toplumlar, kendi teknolojilerini üretebilmektedirler. Teknolojinin günlük yaşama adapte edilmesi kişileri ve toplumları durumlar, kavramlar ve diğer toplumlar karşısında daha güçlü ve kararlı kılmakta ve hayatı daha yaşanabilir hale getirmektedir. Teknolojik gelişmeler, bireylere ve toplumlara sağlamış oldukları bu yararların yanı sıra, farklı sorumlulukları da beraberinde taşımaktadır. Bu sorumluluklarının farkına varıp bilgi ve iletişim teknolojilerini günlük yaşantılarıyla yoğurabilen toplumlar küreselleşen dünyada diğer toplumlardan daima bir adım önde olmaktadır.

Küreselleşme olgusunun, amacına ve etkilerine dair görüşler her ne kadar tartışılabilir olsa da bu olgu günümüz toplumlarını bilginin hızla değişimi ve çeşitliliği noktasında değişime zorlamaktadır (Balay, 2004). Bu değişimin toplumu sağlıklı biçimde bilgi toplumuna dönüştürebilmesi ve öz değerlerini yitirmeden çağdaş, bilimsel ölçütlere uygun yaşam biçiminin sağlanması için bilgi toplumu (*information society*) kavramı ve yaşam boyu öğrenmenin bu dönüşümdeki yerinin incelenmesini gerekli kılmıştır (Coşkun, 2009).

Bilgi toplumunun çeşitli tanımları yapılmakla birlikte Gündüz ve Odabaş'ın Akın (2001)'dan aktardığına göre bilgi toplumu, insanların büyük bir çoğunluğunun bilişim teknolojileri ile alakalı meslekler edindiği, farklı birçok dalda bu bilgilerin işlevsel hale getirilmesi ve uygulamanın önemli bir öge olduğu toplum olarak tanımlanmıştır.

Öğrenen toplum, yüksek kalitede genel eğitime, uygun iş eğitimine ve mesleğe sahip aynı zamanda eğitime hayatları boyu devam eden bireylerden oluşmaktadır. Ancak öğrenen toplum sadece iyi eğitilmiş bireylerden oluşan toplum demek değildir.

öğrenen toplum eğitimin hayatın bütün alanlarında temel teşkil ettiği, yenilikleri fırsatlara dönüştürmek adına öğrenme stillerinin kişiler tarafından keşfedildiği, toplumu oluşturan tüm bireylerin öğrenmeye içsel olarak güdülenmiş olduğu, öğrenme için gerekli olan sorumluluğun toplumun tüm fertleri tarafından paylaşıldığı bir toplumdur (Tight, 2002). Bilgi toplumuna dönüşümün sağlanabilmesi için en temel öğrenme becerilerinin tanımlanması ve bu becerilerin kazandırılmasına dönük çalışmalar yapılması, dönüşümün istenilen düzeyde olması açısından hayati bir önem taşımaktadır.

Akkoyunlu'ya (2008) göre yaşam boyu öğrenme ve bilgi okuryazarlığı kavramlarının birbirinden ayrı düşünmek olanaksızdır. Bu iki kavram arasında stratejik, birbirlerini karşılıklı olarak güçlendiren ve toplumu oluşturan tüm bireyler, kurum ve kuruluşlar ile organizasyonların, bilgi çağındaki her toplumun başarısı için kilit öneme sahip olan bir ilişki vardır. 21. yüzyıl ve sonrasında bireylerin ve kurumların hayata daha iyi tutunabilmeleri için "Yaşam Boyu Öğrenme" ve "Bilgi Okuryazarlığı" kavramları arasındaki ilişkiyi çok iyi anlamaları gerekmektedir (Akkoyunlu, 2008).

Bilgi okuryazarlığı becerilerini yedi ana boyutta inceleyen Bruce (1997)'a göre bu yedi madde aşağıdaki gibi olmalıdır (Akt: Polat ve Odabaş, 2008):

1. **Bilgi Teknolojisinin Kullanma Becerisi:** Bilgi okuryazarlığı kavramının merkezinde ihtiyaç duyulan bilgiye ulaşma ve bu bilgiyi farklı kişilerle paylaşma amacıyla ihtiyaç duyulan bilgi teknolojisi kullanma yetileri mevcuttur. Bu noktada istenilen bilginin doğru yerde ve doğru şekilde aranması ve elde edilen bilginin yaşam sürecinde kullanılması becerisi ön plandadır.
2. **Bilgi Kaynaklarını Kullanma Becerisi:** Bu beceri bilgiye ulaşmak için sadece kitap, dergi, ansiklopedi gibi yazılı bilgi ortamlarının kaynak olarak kullanılmasından öte elektronik ortamlarda da yararlanabilme becerisini kapsamaktadır.
3. **Bilgi Sürecinin Yönetilmesi Becerisi:** Yaşam boyu öğrenmenin ayrılmaz bir parçası olan bilgi okuryazarlığı tıpkı yaşam boyu devam eden bir süreç olarak yorumlanır ve bu sürecin başarıyla yönetilebilmesi için gerekli olan becerileri kapsar.
4. **Bilginin Kontrolünü Sağlama Becerisi:** Bilgi okuryazarlığının temelini bilgiyi kontrol altında tutma becerisi olduğu düşünülür. Bu bağlamda kontrolün sağlanmasına yönelik beceri sağlama aşamalarında teknolojik olanaklardan yararlanmak önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. **Bilgi Birikimi Oluşturma Becerisi:** Bireyin istediği herhangi bir konuda bireysel bir bakış açısı kazanması ve belirli bireysel ve toplumsal yargılar oluşturmasına ilişkin beceriler bu madde kapsamında değerlendirilir. Elde edilen bilgilerin eleştirel düşünce yöntemleriyle değerlendirilerek bir yargıya varılması gibi beceriler öne çıkmaktadır. Kişilerde bilgi okuryazarlığı olma sürecinde gerek duyulacak olan belirli bir bilgi birikiminin oluşması ve bilgi ve iletişim teknolojisini kullanma bu tür becerilerin edinilmesinde en önemli unsurdur.
6. **Bilgi Birikimini Geliştirme Becerisi:** bu noktadaki en temel amaç var olan bilginin, bireysel görüşlerin ve yaratıcı düşüncenin bir araya getirilmesi ile ilgi duyulan konuya farklı bir pencereden bakabilme becerisi oluşturmaktır.
7. **Bilgelik Becerisi:** Bireyin bilgi okuryazarı olmasındaki hedeflenen en temel olgu kişinin çevresindeki diğer bireylere faydalı olması olarak düşünülür. Bu maddede kişinin bireysel özellikleri, değer yargıları ve toplumsal etik kurallarını öne çıkarmayı sağlayan konular üzerine yoğunlaşmıştır.

2.5. Yaşam Boyu Öğrenmenin Yolları

UNESCO 1960'lı yıllarda eğitimin sadece okulla sınırlı olmayıp yaşam boyu devam eden bir süreç olduğuna vurgu yapmak amacıyla 1960'lı yıllarda yaptığı sınıflamaya göre, eğitim örgün (formal), yaygın (nonformal) ve algın (informal) olarak sınıflandırılmıştır.

Duman'ın (2003) yaygın eğitim hususunda dünyada bilinen uzmanlar olan Coombs ve Ahmed'den (1973) aktardığına göre “örgün eğitim”, “yaygın eğitim” ve “algın eğitim” kavramları şu şekilde tanımlanmıştır:

Örgün eğitim bireyin ilkokuldan üniversiteye kadar devam eden sürecinde, spesifik konularda, basamaklı ve sıralı bir şekilde yapılandırılmış ve gelişim dönemlerine göre derecelendirilmiş olan öğretim ve mesleki yetiştirimin kurum ve kuruluşlarda verilmesi olarak tanımlanır. Yaygın eğitim önceden belirlenmiş bir gruba belirli amaçlar doğrultusunda var olan örgün eğitim sisteminden bağımsız olmak kaydıyla yapılan ya da daha kapsamlı bir eğitimsel aktivitenin değerli bir bölümü olacak şekilde oluşturulmuş eğitimsel faaliyet şeklinde ifade edilebilir. Algın eğitim bireylerin tutum, değer, beceri ve bilgileri sosyal çevrelerinden edindikleri gündelik tecrübelerinden, eğitsel aktivitelerinden ve farklı kaynaklardan, aileden ve kitle iletişim araçlarından

yaşam boyu edinme sürecidir. UNESCO'nun Yetişkin Eğitimi Terimleri sözlüğünde ise bu 3 kavram aşağıdaki gibi tanımlanmıştır (Duman, 2003):

Örgün eğitim, devletin benimsemiş olduğu eğitim felsefesinin ışığında planlanan ve belirli bir hiyerarşi oluşturacak şekilde düzenlenmiş olan, öğretmen ve öğrencinin görev ve sorumluluklarının açık ve net bir şekilde ifade edildiği, öğretmenin eğitim-öğretim sürecini tamamlamaya yönelik olarak öğrenciyi yönetmeye çalıştığı ve bu konuda sorumluluk aldığı, öğrencilerin ise eğitim programının kişiselleştirilmesi yönünde kararlar alamadığı, istediği zaman eğitim sisteminin dışında kalamadığı, öğrencinin öğrenmesinden çok bilgiyi alma ve işleme gibi görevleri zamanında tamamlamasını bekleyen bir eğitim sistemidir. Yaygın eğitim, geleneksel okul sistemlerinin dışında gerçekleştirilen ve katılımcıların kendilerine özgü ihtiyaçlarını temel alan bir öğrenme çeşididir. Örgün eğitime kıyasla daha öğrenci odaklıdır. Öğrenci isteğini ve motivasyonunu kaybettiği anda sistemden ayrılabilir. Kimi zaman sosyal öğrenme olarak da anılan algın eğitim, belirli bir hedef, plan ve program olmaksızın her bireye günlük yaşantılardan, sokaktan, evden, iş yaşamında ya da iletişim araçlarından yani hayatın içinden gelişigüzel kendiliğinden oluşan araçlarından tutumlar, değerler, beceri ve bilgiler kazandıran süreç.

Yaygın Eğitim Türk Dil Kurumu/(TDK) (2013) tarafından, Örgün eğitim olanaklarından hiç yararlanmamış durumda olanlara, gittikleri okullardan erken ayrılanlara ya da örgün eğitim kurumlarında okumakta olanlara ve meslek dallarında daha yeterli duruma gelmek isteyenlere uygulanan eğitim olarak tanımlanmıştır.

2.5.1. Uzaktan Eğitim

Alan yazın incelendiğinde uzaktan eğitim kavramına dair farklı birçok tanımla karşılaşıldığını görmek mümkündür. Gülüşen'e (2011) göre uzaktan eğitim birbirinden farklı özelliklere ve beklentilere sahip olan kişilere, yaş, zaman ve mekândan bağımsız olarak eğitim öğretim hizmeti sağlamayı mümkün kılan bir eğitim türüdür. Karataş'a (2005) göre ise uzaktan eğitim öğretmen ve öğrenciler arasında gerçekleşen, öğrencinin etkin bir şekilde öğretim sürecine katıldığı, bireysel öğrenmesinin sorumluluğunu üstlenen bir tavırla zaman ve mekân olgularından bağımsız bir şekilde sürdürülen eğitim uygulamaları olarak tanımlanmaktadır.

2.5.2. Yetişkin Eğitimi

Gelişim süreçlerinin tümünü olması gereken doğrultuda tamamlayarak, belirli bir eğitim ve hayat birikimine sahip öz güveni yüksek ve kendi öğrenme sorumluluğunu üstlenmiş bireylere yönelik, içerik, düzey ve yöntem ve teknik sınırlılığı olmaksızın gönüllülük esasına dayalı bir şekilde istenilen herhangi bir alanda gelişimi ve değişimi amaçlayan ve bu doğrultuda olanak sağlayan düzenli eğitim süreçlerinin tümüdür (Yayla, 2009).

2.6. Dünyada Yaşam Boyu Öğrenme

İş, okul ve sosyal hayatın hızla değişen bilgi karşısında sürekli yeni bilgiye ihtiyaç duyması sebebiyle sürekli öğrenmenin elzem bir ihtiyaç olduğu günümüzde sadece örgün eğitim çağındaki gençlerin değil yetişkinlerin de eğitim ihtiyaçlarını karşılayabilmek amacıyla ülkeler, eğitim sistemlerini yeniden yapılandırmaktadırlar.

Avrupa Birliği'nin eğitim serüveninde yer alan en önemli yayınlar arasında gösterilen *The Concrete Future Objectives of Education Systems, A Memorandum On Lifelong Learning, Making A European Area Of Lifelong Learning A Reality, Education And Training In Europe* vb. yayınlarda üzerinde durulduğu gibi, Avrupa Birliği'nin benimsemiş olduğu eğitim politikalarının genel kapsamını belirleyen en temel kavram yaşam boyu öğrenmedir. Bu metinler incelendiğinde yaşam boyu öğrenme kavramı, yalnızca okul eğitiminin ve meslek eğitimin destekleyici bir ögesi değil, aynı zamanda sürekli öğrenme ortamlarının oluşturulması ve bu ortamlara katılımın sağlanması bağlamında yol gösteren bir ilke olarak tanımlanmaktadır (Bağcı,2007). Tüm bu yayınların ışığında 1996 yılı "Avrupa Yaşam Boyu Öğrenme Yılı" olarak ilan edilmiştir. Avrupa Birliği, hiç kuşkusuz ülkelerin geleceğinin önemli ölçüde, vatandaşlarının beceri, yetenek ve rekabet yeterlilikleri ile belirlenebileceği görüşündedir.

1992 yılında gerçekleşen Maastricht Antlaşması'ndan sonra eğitim konusuna verilen önemin arttığı Avrupa Birliği'nde, hem üye hem de aday ülkelerde eğitim ve kültür özerk alanlar olarak ayrı tutulmaktadır. Bu bağlamda, farklı eğitim sistemlerinin gelişimi desteklenirken, bireylerin serbest dolaşımını engelleyebilecek gereksiz farklılıklardan da kaçınılmaya çalışılması ana hedef sayılmaktadır. Ayrıca, eğitimde fırsat ve olanak eşitliği, her yerde eğitim, yaşam boyu öğrenme, insan haklarına dayalı eğitim, ilgi ve yeteneklere göre yönlendirme ve Avrupa yurttaşı olma ilkelerine dayalı

insan yetiştirme, Avrupa Birliği eğitim politikalarında esas alınmaktadır. Bu nedenle, şimdi ve sonrası için eğitim alanında söz konusu çerçevede yapılan, yapılmakta ve de yapılacak olan tüm çalışmalar önem arz etmektedir (Kaya, 2010).

Avrupa Birliğinin belirlemiş olduğu eğitimsel hedeflerin hayata geçirilmesi adına üzerinde önemle durduğu yaşam boyu eğitim politikaları ile ilgili en önemli metin 2000 yılında yayınlanan “A Memorandum on Lifelong Learning”dir (www.eu.int). Memoranduma göre bilgi ve iletişim çağına adım atmış olan Avrupa Birliği’nde öğrenme modelleri, hayat şartları ve çalışma stilleri hızlı bir şekilde değişime uğramaktadır. Bu gelişimde küresel bilgi ekonomisi ve küreselleşen topluma paralel olarak değişebilecek bir eğitim sistemine olan gereksinim yadsınamayacak kadar büyüktür. Bu bağlamda yaşam boyu öğrenme, Avrupa’nın eğitim politikalarının geçirmiş olduğu değişimin odak noktası olan bir kavram olarak ön plana çıkmaktadır. Bilgiyi, kişisel beceriyi ve yeterlilikleri geliştirmek maksadıyla devam ettirilen amaç odaklı öğrenme etkinliklerinin tümü yaşam boyu öğrenme kavramının kapsamı içerisinde bulunmaktadır. Bu şekliyle yaşam boyu öğrenme, eğitim sisteminin bir bölümü olmanın ötesinde tamamı için yol gösteren genel bir felsefedir(Bağcı,2007).

Avrupa Birliği’nin yaşam boyu öğrenme kavramının gelişimine dair çalışmaları aşağıdaki biçimde sıralanabilir:

- ✓ “Avrupa Topluluğunda Yüksek Öğretim Muhtırası” adı verilen raporun 1973’te yayınlanması
- ✓ “Yeşil Bülten” adlı raporun 1993 yılında hazırlanması
- ✓ “Beyaz Bülten” olarak da bilinen “Öğrenen Topluma Doğru: Öğrenme ve Öğretme” başlığıyla hazırlanan raporun 1995 yılında yayınlanması.
- ✓ Avrupa Birliği tarafından 1995-2000 yılları arasında Socrates, Leonardo Da Vinci II ve Youth programlarının uygulamaya konulması.
- ✓ Avrupa’da 1996 yılına “Hayat Boyu Öğrenme Yılı” adı verilmesi.
- ✓ “Bolonga Deklarasyonu”nun 1999 yılında yayına alınması.
- ✓ Comenius, Erasmus , Leanordo Da Vinci ve Grundtvig Programlarının 2000-2006 yılları arasında hayata geçirilmesi.
- ✓ Avrupa Birliği Hayat Boyu Öğrenme Bildirisi’nin 2000 yılında yayınlanması.
- ✓ “Lizbon 2010 Bildirisi’nin” 2000 yılında Lizbon Konseyi bünyesinde yayınlanması.
- ✓ “Eğitim Öğretim Sistemlerinde Gelecekte Somut Amaçlar” adlı raporun Stockholm Konseyi tarafından 2001 yılında yayınlanması.

- ✓ “Hayat Boyu Öğrenme Avrupa Sahasını Bir Gerçeğe Dönüştürme” adı verilen Raporu 2001 yılında Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanması.
- ✓ “Amaçlar Raporu”nun 2010 yılı içerisinde Barselona Konseyi tarafından hazır hale getirilmesi. Bu amaçlar çalışmanın raporunun 2002 yılında Avrupa konseyi tarafından imzalanması.
- ✓ Kopenhag Deklarasyonu ile birlikte “Mesleki Eğitim İçin Avrupa Kredi Transfer Sistemi’nin (ECVET) oluşturulması sürecinin geliştirilmeye başlanması.
- ✓ 2003-2006 yılları arasındaki süreci kapsayan “Yenilenmiş İstihdam Stratejisinin” Avrupa Birliği tarafından 2003 yılında kabul edilerek, Avrupa Birliğine üye devletler arasında genç olmasına karşın bir meslek sahibi olamamış ve uzun süreler işsizlik sorunu yaşamış olan bireylere odaklı eğitim ve danışmanlık geliştirilmesi, kişilerin girişimcilik duygularının geliştirilmesi ve bir iş kolu oluşturmak isteyenlere teşvikin artması, eğitim alanına yapılacak olan yatırımların sayı ve meblağ olarak daha yüksek seviyelere getirilmesi gibi kıstasların yer aldığı 10 öncelikli maddenin tespit edilmesi.
- ✓ 2004 yılında Maastricht Bildirgesinin yayınlanması ile birlikte, Avrupa’nın benimsediği eğitimsel hedeflerin ve çizilen yolların 2010 yılına kadar bütün dünya çapında eğitimin olması gereken noktayı işaret eden bir referans haline getirilmesi ve yaşam boyu öğrenmeyi herkes için somutlaştıracak girişimlerde bulunulması. Bu kapsam doğrultusunda Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi’nin (European Qualifications Framework ([EQF]) oluşturulması ve ECVET ile birlikte öncelikli olarak uygulamasının sağlanmasının amaçlanması. Bildirgede, meslek eğitimlerinde şeffaflık, yaşam boyu rehberlik, kalite güvencesi ile yaygın ve hayattan eğitimin onaylanması ve takdir görmesi gibi konu başlıklarında yenilikler gerçekleştirilmesi ve bunlara destek verilmesine yönelik ortak araçlar, referanslar ve ilkelerin kullanımı benimsenmiştir.
- ✓ “Öğrenmek İçin Çok Geç Değildir” adlı bildirinin 2006 yılında Avrupa komisyonu tarafından bireylerin hayat boyu öğrenimlerinin, istihdam edilebilirliğe, hareketliliğe ve kişisel gelişime katkılarının önemini vurgulamak amacıyla yayınlanması.
- ✓ “Avrupa Yeterlilikler Çerçevesi”, “Avrupa Kredi Transfer Sistemi” ve “EUROPASS”ın geliştirilmesi amacıyla 2006 Helsinki bildirgesinin yayınlanması.

- ✓ Hayat Boyu Öğrenme Katılımının da bulunduğu Lizbon Hedeflerinin değerlendirilmesine ilişkin 2006 yılında Helsinki Bildirgesinin yayınlanması.
- ✓ Avrupa Birliği “Bütünleştirilmiş Eylem Programı”nın hazırlanması ve uygulama sürecinin 2007 yılında başlatılması. “Bütünleştirilmiş Eylem Programı” sonraki yıllarda “Hayat Boyu Öğrenme Bütünleştirilmiş Programı” olarak yeniden tanımlanmış ve içeriğinde, Comenius, Erasmus, Leonardo Da Vinci, Grundtvig, Jean Monnet Programı, Çapraz Program (Politika geliştirme, Dil öğrenme, Bilgi ve İletişim Teknolojileri, Yaygınlaştırma) olmak üzere altı program barındırmıştır (Aksoy, 2013).

2.7. Türkiye’de Yaşam Boyu Öğrenme

Yaşam Boyu Öğrenme, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sadece eğitim sistemlerini etkileyen bir unsur olmaktan öte bu ülkelerin sosyal, siyasal ve ekonomik anlamda gelişmelerine ışık tutması açısından uluslar arası platformda giderek önemi artan bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda yaşam boyu öğrenme kavramı son yıllarda ülkemizde de üzerinde durulması gereken en önemli konulardan biri haline gelmiştir.

Ülkemizin özgün, kendi eğitimcileri tarafından belirlenmiş, toplumu oluşturan bireylerin çoğunluğunun eğitim gereksinimlerine karşılayan ve yaşam boyu öğrenme kavramının gerçek kapsamını tam anlamıyla karşılayan bir yaşam boyu eğitim politikası olduğunu söylemek şüphesiz ki gerçekçi bir yaklaşım olarak değerlendirilemez.

1973 yılı itibari ile eğitim sistemimizi incelemeye alırsak, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu ile doğrultusunda meydana getirilen “Türk Milli Eğitim Sistemi” nin örgün ve yaygın eğitim olmak üzere iki ana başlıkta toplandığını görmekteyiz. Bu iki ana başlığın birbirinin tamamlayıcısı olarak hayata geçirilmesi planlanmıştır. Yaygın eğitim başlığı altında toplanan maddeler toplumdaki tüm bireylere yaşam boyu öğrenme olanakları sunacak şekilde düzenlenmiş ve kurulması planlanan sistemin sorunsuz bir şekilde yürütülmesi aşamasında devlete önemli roller yüklenmiştir. Bu bağlamda Milli Eğitim Bakanlığı, bünyesinde bulunan yaygın ve örgün eğitim kurumları aracılığı ile bireylere yönelik olarak, gerekli duyulan eğitimi sunmakla görevlendirilmenin yanı sıra diğer bakanlıklar ile yarı-resmî, gönüllü ve özel kuruluşlarca sunulan programları desteklemek ve bu programlar arasında, ulusal ve yerel düzeylerde, koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Ayrıca, Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı örgün eğitim genel

müdürlükleri, örgün eğitim hizmetlerine ek olarak, kendi alanlarında yetişkin eğitimi programları da yürütmektedirler (DPT, 2001).

Ülkemizde Milli Eğitim temel amaçlarına ulaşabilmek için geçmişten günümüze farklı uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Buna paralel olarak oluşturulan uygulamaların en önemlisi Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı kapsamında 2001 yılında hazırlanmış olan “Hayat Boyu Eğitim veya Örgün Olmayan eğitim Özel İhtisas Komisyonu Raporu”dur. Bu raporda öne çıkan maddeler aşağıdaki gibidir:

- ✓ Yetişkin eğitimi alanında yapılan faaliyetler üzerinde daha yoğun bir şekilde durulmalıdır.
- ✓ Eğitime yapılan harcamaların Gayri Safi Milli Hasılaya olan oranı yükseltilmelidir.
- ✓ Yaygın eğitim alanındaki fırsatlar ve imkânlar artırılmalıdır.
- ✓ Eğitim ve kültür olanaklarında yeterince faydalanamayan guruplara yönelik olarak bu guruplara yakın bulunan ve kişilerin gündelik problemlerini bölüşen kişilerce daha rahat ve içten iletişim kurabileceği gerçekliği göz ardı edilmemelidir.
- ✓ Ülkemizde hızlı bir şekilde artan yaşlı nüfus, sosyo-kültürel yapıları dikkate alınmak şartıyla yeni donanımlarla hayatlarına zenginlik katılmalı, yaşama olan bağları sağlamlaştırılmalı, hayatlarının geri kalanında üretime dönük faaliyetleri desteklenmeli, bireysel bütçelerine ve toplum ekonomisine katkıda bulunmaları sağlanmalıdır.
- ✓ Eğitim alanında gelişen ülkelerin tamamının benimsediği ve toplumu oluşturan bütün bireylerin yaşam boyu öğrenmesini amaçlayan eğitimsel yeniliklere kayıtsız kalınmamalı ve eğitim sistemi bu çerçevede tekrar değerlendirilmelidir. Bu amacın gerçekleşmesi için yapılacak bir çalışmada başarılı olabilmek için de yaşam boyu öğrenme ilkesinin kapsamının iyi anlaşılması, yaşam boyu öğrenmede gelişme sağlamış ülkelerin tecrübelerinden faydalanılması ve yaşam boyu öğrenme ilkesinin Türkiye şartlarına uygun hale getirilmesi önem taşımaktadır.
- ✓ İstihdam ve işsizlik Türkiye'nin çözmesi gereken en önemli sorunlarından biridir. Hayat boyu öğrenme etkinlikleri içinde hem niteliksiz işgücüne nitelik

kazandıracak çalışmaların planı yapılmalı, hem de işsiz nüfusun gerekli görülen alanlarda meslek eğitimi görmeye teşvik edecek yeni düzenler kurulmalıdır.

- ✓ Yaşam boyu öğrenme kavramı mesleki eğitim açısından özel bir öneme sahiptir. Çünkü bütün iş kollarında mesleki bilgi hızlı bir şekilde değişmekte yenilenmekte olup ve bu yenilenme hızı bilgi teknolojilerinin gelişim hızına göre git gide daha yavaş kalmaktadır. Bir iş kolunda çalışan bireylerin yaşam boyu öğrenme kapsamında devamlı olarak hizmet içi eğitimlerden geçirilmesi gereklilikten öte bir zorunluluk halini almıştır. Bu zorunluluk maddi imkânların yeterli olmadığı küçük çaplı işletmeler için çok büyük bir sorun teşkil etmektedir. Küçük işletmeler çoğu zaman çalışanlarının eğitimsel ihtiyaçlarının farkında dahi değildir, işletmelere bu konuda hizmet vermesi gereken kurumlar arasında bu işletmelerin bağlı olduğu meslek örgütleri de bulunmalıdır.
- ✓ Gelişmekte olan ülkelerde yaygın eğitim, örgün eğitimden hiç yararlanmamış ya da yeterli şekilde yararlanmamış kişilere eğitim olanakları sunarken, eğitim seviyesi bakımından ileri ülkelerde yaygın eğitim fırsatlarından genellikle 25-40 yaş aralığındaki üniversiteden mezun olan ve bir meslek grubuna dahil olan bireyler faydalanmaktadır. Ülkemizde yaygın eğitim mantığı gelişmekte olan ülkeler ile benzerlik göstermektedir. Bu bakımdan gelişmiş ülkelerin yaşam boyu öğrenme seviyesine ulaşmak için yaygın eğitim olanaklarının artırılması ve yaygınlaştırılması için önlemler alınmalıdır.
- ✓ Ülkemizdeki bölgeler ulaşım, doğal kaynaklar, sanayi ya da istihdam imkânları gibi farklılıklar göstermektedir. Yaygın eğitim faaliyetleri planlanırken farklılıklara dikkat edilerek planlamanın yapılması ve yerel yöneticilerin bu planlama içinde etkin bir şekilde görev yapması sağlanmalıdır.
- ✓ Sendikalar, işveren kuruluşları, resmi kurumlar, gönüllü ve toplumsal kuruluşlar; eğitimin demokratikleştirilmesi, örgüt, uygulama, programların içeriği ve öğretme yöntemlerinin seçimi gibi konularda alınan kararlara daha aktif olarak katılmalıdır.
- ✓ Kadınların ve kız çocuklarının yaşam boyu eğitim imkânlarından çok daha fazla yararlanmalarını sağlayacak girişimlerde bulunulmalıdır.

Bu maddeler doğrultusunda ülkemizde yaşam boyu öğrenme standartlarının yükseltilmesine yönelik dikkate alınması gereken öncelikli maddeler eğitim alanında yapılacak olan harcamaların arttırılması, yetişkin eğitimi, yaygın eğitim ve eğitimde fırsat eşitliği olarak ön plana çıkmaktadır.

Ülkemizde yaşam boyu eğitim yaklaşımı, ilk kez 17. Milli Eğitim Şurası'nda ayrı bir başlık altında incelenmiştir(www.meb.gov.tr). Şurada alınan kararlarının ikinci alt başlığı olan “Küreselleşme ve Avrupa Birliği Sürecinde Türk Eğitim Sistemi” adlı bölümdeki birinci kısım “Yaşam Boyu Öğrenme” dir. Şurada Yaşam Boyu Öğrenme kavramı çerçevesinde ulusal bir politika geliştirilmesinin önemine vurgu yapılmıştır. Ayrıca şurada alınan kararlarda bu kapsamda yeniden düzenlenecek olan eğitim faaliyetlerinin, bu faaliyetler ile alakalı bilgilerin ve yaşam boyu öğrenmeye dair belgelendirme işleminin belirli bir ölçüme dayalı olarak gerçekleştirilmesi ihtiyacından söz edilmektedir. Ulusal yerleştirme politikaları ile eğitim sistemi arasındaki ilişkinin kuvvetlendirilmesi gerekliliğine vurgu yapan belgede, sivil toplum kuruluşlarının, yerel yönetimlerin, özel öğretim kuruluşlarının bu alana yönelik olarak katkılarının artırılması gerektiğinin altını çizmektedir. Belgede vurgulanmak istenen bir diğer konu ise yaşam boyu öğrenme etkinliklerini planlama ve yürütme aşamasında yeni kurumlar meydana getirmek yerine var olan kurumların içerik bazında yeniden düzenlenmesini önerilmektedir. Bu belge, Avrupa Birliği'nin önemle üzerinde durduğu Yaşam Boyu Öğrenme sürecinde, yabancı dil eğitiminin iyileştirilmesine, yetişkin eğitime yönelik yükseköğretim programlarının tekrardan açılmasına, toplumun öğrenme imkânlarına ilişkin bilgi sahibi olabilmesi adına televizyon, radyo, gazete ve dergi gibi toplu iletişim araçlarının bilgilendirme amaçlı kullanılmasına, bilgi ve iletişim teknolojilerinin daha geniş kitleler tarafından etkin bir şekilde kullanılmasına, açık liseler gibi açık üniversitelerin açılmasına ve engelli vatandaşların eğitimlerine gereken önemin verilmesine dikkat çekmektedir.

Milli Eğitim Bakanlığına ya da diğer kamu ve özel kurum ve kuruluşlara bağlı her derece ve türdeki okul ve kurumlarda uygulanan öğretim programları ve eğitim materyalleri yaşam boyu eğitim felsefesi bünyesinde ele alınmalıdır.

Ülkemizde yaşam boyu öğrenmenin bireysel ve toplumsal anlamda etkinliğinin artırılması amacıyla aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur (Akbaş ve Özdemir, 2002):

- Globalleşen ekonomik anlayış ve rekabet ortamının artması yaşam boyu öğrenmenin, bir işte kullanılmasına ağırlık verilmesine alınan verimin yükseltilmesine öncülük etmesi gerekliliğinin bilincine varılmalıdır

- Yaşam boyu eğitime yönelik yapılan kamu yatırımlarının yetersiz kalması sonucu olarak özel sektör ve bireysel yatırıma teşvik arttırılmalıdır.
- Meslek liselerinin etkililiği arttırılarak üniversitede eğitim almadan iş hayatına başlayacakları meslek sahibi yapacak projeler geliştirilmelidir.
- Örgün eğitim kapsamında verilen eğitimlerin kişilerin kendi kendine öğrenme kabiliyetlerini geliştiren ve yaşam boyu öğrenmeyi bir yaşam felsefesi haline getiren özellikte olacak şekilde yeniden yorumlanması gerekmektedir.
- Yaşam boyu öğrenmenin sunduğu eğitim ve öğretim fırsatlarından çok az yararlanmış ya da hiç yararlanmamış bireylerin eğitilmesi adına yeni projeler üretilmelidir.
- Eğitim kurumları ile iş dünyası arasında (özellikle küçük ve orta ölçekli şirketler) ilişki kurulmalıdır.
- Toplumunu oluşturan bütün bireylerin yaşam boyu öğrenme hakkındaki farkındalıkları etkinlikler ve medya yoluyla arttırılmalıdır.
- Yaşam boyu öğrenmede bireyler kendi eğitim ve öğretim faaliyetlerinden ve kişisel gelişimlerinde sorumlu tutulmaktadırlar. Bu bağlamda bireylere uygun olan rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin sunulması gerekmektedir.
- Yaşam boyu öğrenmede bilgi ve iletişim teknolojilerinden ve internetten doğru ve güvenilir bilgiye erişme becerilerinin kazandırılması gerekmektedir.
- Tüm öğrenme yaşantılarında ve okul düzeylerinde yaşam boyu öğrenme etkinliklerini destekleyecek bilgi ve iletişim teknolojisi ürünlere yer verilmelidir.

2.8. Türkiye’de Yetişkin Eğitimi

Türkiye’de Cumhuriyetin ilanından itibaren Halk Eğitimi adı altında yetişkin eğitime yönelik eğitimsel faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Ülkemizde geçmişten günümüze, yetişkin eğitimi ile ilgili yapılması gereken faaliyetleri düzenleyen ana kurum Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı olarak çalışan Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okullarıdır. Bu merkezlerde yetişkin eğitimine yönelik yapılan etkinlikler günümüzdeki yaşam boyu öğrenme kavramının bir parçası olarak varlığını

sürdürmektedir. Buna rağmen yetişkin eğitime gereken önemin verildiğini söylemek pek de mümkün değildir.

Ülkemizde geçmiş yıllarda yetişkin eğitimin geliştirilmesi ve yeniden gözden geçirilmesine yönelik olarak birçok düzenleme yapılmaya çalışılmıştır. Bu düzenlemelerden en önemlisi Milli Eğitim Bakanlığı kapsamında oluşturulan “Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği” dir. Bu düzenleme ile yaygın eğitim kurumlarının 1979 da kabul ettiği düzenlemeler iptal edilmiş ve yetişkin eğitimi ile ilgili yeni düzenlemeler ve yeni yaklaşımlar benimsenmiştir.

Toplumumuzdaki bütün bireyleri kapsayacak şekilde yetişkin eğitiminin yaygın hale getirilmesi ve geliştirilebilmesi amacıyla, Avrupa Birliği ile bir takım protokollere imza atılmış ve çeşitli uluslararası eğitimsel etkinlikler düzenlenmiş ve projeler uygulamaya konulmuştur. Bu çalışmalara ek olarak yurt içinde de birçok protokol imzalanarak yaşam boyu öğrenme faaliyetleriyle hiç tanışmamış olan bireylere yönelik olarak okuryazarlık, vatandaşlık eğitimi ve mesleki eğitimle ilgili birçok proje hayata geçirilmiştir (Yayla, 2009).

Türkiye’deki yaygın eğitimin amacı, okuma-yazma bilmeyen yetişkinlere okuma ve yazma öğretmek, vatandaşlık görev ve sorumluklarını tam manasıyla bilen yurttaşlar yetiştirmek, ulusal birliğimizi destekleyici ve ülke demokrasimizi güçlendirecek çalışmalara imza atmak, iş sahibi olamamış bireylerin ya da farklı bir kariyer planlaması yapmak isteyen kişilerin istekleri doğrultusunda mesleki yeterliliklerini geliştirmek, kırsal bölgelerde yaşarken kentlere göçmek zorunda kalan bireylerin uyum sorunlarını ortadan kaldırmaya yönelik çalışmalar yapmak, bu bireylerin boş vakitlerini değerlendirerek faydalı etkinliklere yönlendirilmesine olanak sağlamaktır.

Yaygın Eğitimin temeli oluşturan belli başlı ilkeler şu şekilde sıralanabilir: Tüm bireylere karşı şeffaflık, görev ve sorumluluklara uygun davranma, devamlılık, yeniliklere ve değişimlere karşı açık fikirli olma, mekân sınırlandırması olmayan eğitim anlayışı, dikey ve yatay geçişlere olanak tanıma, bireylerin eğitim sürecinin planlanması ve uygulanmasında alınacak kararlara katılmasına olanak tanıma ve örgün, yaygın ve çıraklık eğitimi gibi kavramları birbirinden ayırmadan bütünleşmeyi sağlama.

2.9. Mobil Öğrenme

Zaman içerisinde öğrenme ihtiyaçlarının değişmesi ile birlikte öğrenme araçlarında da köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Her geçen gün daha da popüler ve fiyat olarak uygun hale gelen mobil araçlarla birlikte mobil öğrenme veya m-Learning kavramları ortaya çıkmıştır (Kazi, 2005). Alandaki birçok araştırmada mobil öğrenme kavramı için genellikle, ‘m-öğrenme’ şeklinde kısaltma kullanılmaktadır (Çelik, 2012). Günümüzde kablosuz iletişim teknolojilerinin sağladığı imkânlarla mobil öğrenme yükselen bir eğilim olmuştur. Yüz yüze ve uzaktan eğitim ortamlarının yakınsadığı bu dönemde mobil cihazlar destek hizmetlerini zamandan ve mekândan tam olarak bağımsız, tam ihtiyaç anında ve tam ihtiyaca yönelik olarak sunma imkânı sağlamaktadır (Ozan, 2013). Yaygın olarak kullanılan mobil cihazlara cep telefonları, akıllı telefonlar, avuç içi bilgisayarlar ve tablet bilgisayarlar örnek olarak verilebilir.

Mobil Öğrenmede, bireyin istediği yerde ve zamanda öğrenme faaliyetine başlayıp, istediği zamanda sürece durdurup ve yönetebilmesi önemli bir avantajdır. Yakın zamana kadar masaüstü bilgisayarlarla ve sabit telefon hatlarıyla sağlanan internet bağlantısı, yer ve zaman bağımsızlığı anlamında kişilere tam bir özgürlük sunamıyordu. Günümüzde bireyler mobil araçlarından GPRS/3G/4G teknolojileri sayesinde istedikleri yer ve zamanda internete girerek mobil öğrenmeden faydalanabilmektedirler (Ağca, 2013).

Mobil öğrenme cep telefonu, el bilgisayar, PDA ve tablet PC vb. elde taşınabilen ve her an her yerden kullanılabilme potansiyeline sahip olan araçlarla, planlı veya plansız olarak gerçekleşen öğrenmedir (Kukulaska-Hulme ve Shield, 2008; Avrupa Konseyi, 2009). Çelik (2012)’in Wagner (2008)’den aktardığına göre mobil öğrenme, sürekli okul sıralarında ve bilgisayar başında oturan öğrencilerin zincirlerini kırarak, ihtiyacı olan bilgiye ihtiyaç olduğu anda ve zamanda, öğrenme ortamını istediği gibi kişiselleştirerek öğrenmesini gerçekleştirmesidir. Başka bir deyişle mobil öğrenme, öğrenciler için kablosuz ortamlar üzerinden mobil cihazlar kullanılarak öğrenme ve eğitim materyallerine erişimi kolaylaştırmaktır (Litchfield vd.,2007).

Ozan (2007), mobil teknolojilerin, öğrenme deneyimlerinin zenginleştirilmesinde dört temel nedenden dolayı önemli olduğunu belirtmiştir. Bunlar;

- Mobil teknolojilerin bilgiye erişimi kolaylaştırmaktadır.
- Kullanım kolaylığı sağlamaktadırlar.

- Mobil teknolojiler öğrenen ilgi, beceri ve ihtiyaçlarına göre kişiselleştirmeye (personalization) olanak sağlamaktadır.
- Bireyler ve mobil cihazlar arasında duyuşsal bir bağ oluşmaktadır.

Alexander (2004) öğrencilerin mobil teknolojileri kullanımının bilgisayar kullanımlarında çok daha farklı olduğu belirtmiştir. Bu farklılığı vurgularken mobil araçların kişilere fiziksel olarak yakınlığı, cepte taşınabilir ve küçük olmaları bakımından hem rahat taşınabilir hem de ekranları etraftaki meraklı gözlerden daha kolay saklanabilir olmasını dikkate almıştır. Bu sebeplerle mobil araçlar, kişisel veya dizüstü bilgisayarlara göre öğrenme ortamının kişiselleştirilmesini sağlayarak öğrenci merkezli eğitimi desteklemektedir. Öğrenci günlük hayatında kullandığı bir aracı mobil öğrenme ortamında da kullanmaya devam ettiği için çok daha iyi motive olabilmekte ve öğrenme ortamında mobil teknolojilerin kullanımı öğrencilere çekici gelebilmektedir.

Bulun vd. (2004) mobil öğrenmenin avantajlarını 5 başlık altında toplamışlardır. Bunlar:

- Yaşam boyu öğrenme
- Farkına varmadan öğrenme
- Gerekli olan zamanda öğrenme
- Mekan ve zamana bağlı olmaksızın öğrenme
- Koşul ve bulunulan yer neresi ise orada öğrenme

Alan yazın incelendiğinde öğrencilerin mobil öğrenme aygıtlarının eğitimde kullanılmasına ilgili olduğu (%61) görülmektedir(Yılmaz vd., 2009).

Şüphesiz ki mobil öğrenme kavramının gelişip yaygınlaşmasını etkileyen durumlar söz konusudur. Mobil cihazlardaki çeşitlilik ve uygun yazılım desteğinin sürekli güncel tutulması gibi sorunlar mobil cihazların eğitimde kullanımını sınırlandıran etkenler arasında sayılabilir.

Wangs ve Higgins (2006) mobil öğrenmenin gelişiminde problem haline gelen ve halledilmesi gereken bölümlerini psikolojik, pedagojik ve teknik başlıklar altında şu şekilde sınırlandırmıştır:

Psikolojik Etkenler

- Öğrencilerin ya da şirket çalışanlarının okul ya da çalışma günü sonunda bir şeyler öğrenmek istediklerinde ilk seçimlerinin mobil öğrenme cihazlarından yana olması yerine daha çok DVD / CD çalarlar, video kasetler, öğrenme yazılımı ile yüklü bilgisayarlar olması.
- Teknolojik ürünlerinin işlevine takılma. Örneğin cep telefonlarının bir öğrenme aracı olarak değil sadece insanlarla iletişim aracı olarak kullanılabileceği düşüncesi.
- İnsanların öğrenme alışkanlıklarından vazgeçemeyip değişim için zaman ayırmamaları. Örneğin birçok üniversite öğrencisinin elektronik sözlüğü olmasına ihtiyaç duyduklarında hala basılı sözlüğe başvurma istekleri.

Pedagojik Etkenler

- M- öğrenme her zaman, her yerde ve teorik olarak geliştirilen bir öğrenme sistemi olması sebebiyle, kişilerin başarılarını takip etmek zordur. Bu bağlamda kişilerin kendi öğrenmeleri için tam sorumluluk almaları gerekmektedir.
- Eğitimde e-öğrenme kavramı içerisinde etkileşim imkânı sunulurken, mobil öğrenme de kullanıcı sadece mobil cihazına yüklediği ya da internet ortamından elde ettiği bilgilerle baş başadır. Mobil öğrenmede bir etkileşimden söz etmek mümkün görünmemektedir.
- Mobil öğrenmede öğrenme atmosferi yoksunluğu vardır. Yapılan araştırmalarda öğrencilerin birçoğu cep telefonu ile yapılan uzaktan eğitimin yüz yüze eğitime göre daha az etkili olduğunu dile getirmişlerdir.
- Mobil öğrenmede öğrenciler hareket halinde olmaları sebebiyle çevresel etkilere daha açık hale gelirler sık sık öğrenmeleri kesintiye uğrayabilir. Bu bağlamda öğrenmenin daha yavaş gerçekleşme olasılığı yükselmektedir. s

Teknolojik Etkenler

- Mobil öğrenmede kullanılan cihazların küçük ekran ve düşük çözünürlük problemlerinden kaynaklı okuma sorunları ve ekrana bakma isteğinde azalma meydana gelmesi.

- Mobil cihazlara bilgi giriş yöntemleri yavaş ve rahatsız edicidir. Bilgisayar kullanarak oluşturulan veri girişleri cep telefonu klavyesine oranla çok daha kısa sürede yapılabilir.
- 3G bağlantısına sahip bir mobil cihaz kablolu ya da kablosuz ağa bağlı bilgisayardan ortalama 3 kat daha yavaş internete giriş yapabilmektedir.
- Mobil cihazlar tarafından sıklıkla kullanılan tarayıcılar kullanıcılara en fazla iki dilde (Anadil ve İngilizce) etkin bir şekilde hizmet verebilmektedir.
- Mobil cihazların yapımında kullanılan malzemelerin standardizasyonun sağlanmasında karşılaşılan sorunlar.
- Mobil öğrenme materyallerinin birçoğu çevrimiçi bağlantı gerektirdiğinden bağlantı ücretlerinin öğrenen tarafından karşılanması gerekmektedir.
- Wi-Fi ve Bluetooth gibi teknolojiler bataryanın kısa sürede tükenmesine neden olmaktadır.

2.10. Teknoloji Bağımlılığı

2.10.1. Teknoloji Kavramı

Teknoloji, günümüzde duymaya alıştığımız ve sıkça kullandığımız bir kavram olmakla birlikte, birçoğumuzun içeriği ve gelişim süreci hakkında detaylı bilgi sahibi olmadığı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Birbiri içine geçmiş bu yapının bireylerin zihinlerinde geldiği nokta ve geliştirdiği bilinç genelde bireyler tarafından irdelenmeden günlük hayata dâhil edilmekte ve bir yaşam tarzı olarak süreklilik göstermektedir.

Teknoloji tarihinin başlangıcı bir bakıma insanlık tarihinin başlangıcıyla aynı sayılabilmektedir. Yaklaşık İki milyon yıl önce taş devri başladığı düşünülen teknolojinin evrilme süreci; bronz ve demir çağlarının ardından endüstri devriminin başlaması ile buhar gücünün hakimiyeti giderek bütün dünyayı sarmış, 2000’li yıllarda ise teknoloji kavramı farklı bir yönde değişime uğrayarak bilgi açısından daha yoğun bir forma dönüşmüştür (Kiper’den Akt: Güven, 2006)

Teknoloji, günümüzde kullanılan anlamı ile kalite ve nitelik bakımından üst düzey bilimsel bilgi ve teknikler barındıran aletler şeklinde bir algı yaratmaktadır. Gündelik hayatta, yazılı ve görsel medyada karşımıza, birçoğumuzun düşündüğü gibi

sadece bilgisayar, telefon tablet gibi elektronik cihazlar ve bunların çeşitli uygulamaları şeklinde çıkıyor olsa da, teknoloji, teknolojik bilgilerin hayatla bütünleştirilmesini sağlamaya çalışan bütün sosyal ve ekonomik faaliyetleri içine alan bir kavramdır (Aksoy,2003). Teknoloji hem fen bilgisi, matematik ve kültür gibi disiplinlerden üretilen kavramları ve yeterlikleri işe koşan bir bilgi türüdür hem de araç ve gereçleri ve var olan potansiyeli kullanarak belirli bir gerekliliği ortadan kaldırmak ya da bir problemin çözüme kavuşması için gerekli olan bilginin dünya toplumlarının hizmetine sunulmasıdır (Yılmaz ve Aydın, 2013).

Milli Eğitim Bakanlığı yapmış olduğu açıklamaya göre ise teknoloji insanların isteklerini ve ihtiyaçlarını ortadan kaldırmak amacıyla araçlar, yapılar veya sistemlerin geliştirildiği ve değiştirildiği bir süreçtir (MEB, 2006).

Dünyada 17. Yüzyılın sonlarına doğru bir değişim süreci başlamıştır. Bu sürecin başlangıç aşamasında bilim ve teknoloji alanındaki gelişmelerin sonuçları sosyal hayatı şekillendirmeye başlamış ve bilim, teknoloji ve toplum üçgeni arasında bir etkileşimin başlamasına sebep olmuştur. Teknolojinin insan hayatına etkileri sonucu, teknoloji ve toplum arasında yeni bir çalışma alanı açığa çıkmış ve teknolojiye karşı tutumlar oluşmaya başlamıştır (Yetişir ve Kaptan, 2008).

Teknoloji kullanımının yaygınlığının en önemli gerekçesi olarak, teknolojinin insan hayatını daha kolay hale getirmesi, kimi zaman da bireyler için eğitsel özellikler göstermesi gibi olumlu ifadeler olduğu gibi tersi doğrultuda yapılan bazı eleştirilerin de var olduğu, yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda topluma gelen ilk eleştiri, bilgi teknolojisinin toplumu ortak bir noktada toplamaya çalışan iyi bir payda olup olmadığı sorusudur. Bu sorunun dışında bilgi teknolojilerinin, toplumsal hayatı ne derecede gerçekten etkilediği ve kolaylaştırdığı da tartışılmaktadır (Temen, 2004). Bu sorular bağlamında bilgi ve iletişim teknolojilerinin insanları ve toplumsal yaşantıyı olumsuz etkileyerek kişiler üzerinde teknolojik bir bağımlılık yarattığı da düşünülmektedir (Akt: Aktaş, Alioğlu ve Vardar, 2007)

Teknolojinin hayatımıza girdiği ilk günden bu güne kadar neredeyse her haneye ulaşmayı başaran televizyonun toplum tarafından benimsenmesi 26 yılı alırken, kişisel bilgisayarların benimsenmesi 15 yıl, internetin günlük yaşama girecek şekilde benimsemesi ise sadece 7 yıl gibi kısa bir süreyi almıştır. Bu örneklerle ek olarak diğer çarpıcı bir sonuç da radyonun 50 milyon kişiye ulaşmasının 38 yıl sürmesi, televizyonun 50 milyon kişiye ulaşmasının 13 yıl sürmesi ve internetin 50 milyon kişiye ulaşmasının ise sadece 4 yıl almış olmasıdır (Akt: İlhan, 2006). Yeni

teknolojilerin yaşamımıza bu kadar hızlı girmesinin sonucu olarak; artık insanların günlerinin çoğunu bilgi edinmek ve boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla, teknolojik cihazlarla geçirmeye başladığı ve teknolojik cihazların gündelik hayatımızın önemli bir parçası olduğu gözle görülür bir gerçektir.

Bu bağlamda teknoloji kavramının zaman içinde toplumsal yaşamı ve toplumu oluşturan bireylerin kişilik gelişimlerini ve psikolojilerini nasıl ve ne yönde etkilediğini belirlenmesi bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

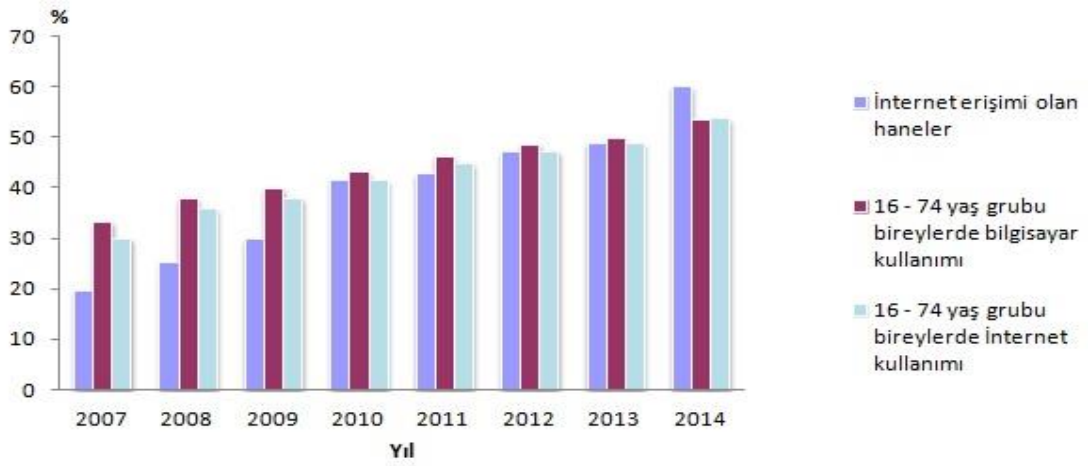
2.11. Türkiye’de Teknoloji Kullanımı

Türkiye’de bilgi toplumuna dönüşüm çabalarının, dünyadaki gelişmelere paralel olarak 2000’li yılların başında özellikle de, Türkiye’nin Avrupa Birliğine katılım perspektifinin bir sonucu olarak başladığı söylenebilir (European Union, 2011).

2012 itibariyle Türkiye’de internet kullanım oranı kentlerde %56, kırsal kesimde ise %26 olarak tespit edilmiştir. Bu orana paralel olarak 2012 itibariyle kentlerdeki internete sahip hane oranı %56 iken aynı oran kırsal kesimde %27’de kalmıştır. İnternet kullanıcıları arasında, düzenli internet kullanıcılarının oranına bakıldığında ise aradaki farkın azaldığı görülmektedir. Haftada bir veya daha fazla sıklıkta internet kullananların oranı 2012 itibarıyla kentte %90 iken, kırsalda %83’tür.

“Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması” sonuçlarına göre evde bilgisayar kullanımı 16-74 yaş arasındaki kişilerde %53,5 olarak bulunurken evde internet kullanım oranları aynı yaş aralığındaki kişilerde %53,8 olarak belirlenmiştir. Hanelerde bilişim teknolojileri kullanımını cinsiyet faktörüne göre de inceleyen bu araştırmanın sonucunda evde bilgisayar kullanım oranı erkeklerde %62,7 ve evde internet kullanım oranı %63,5 iken, kadınlarda bu oranlar sırasıyla %44,3 ve %44,1’de kalmıştır. 2014 yılı TÜİK verilerine göre 2013 yılı itibari ile evde bilgisayar ve internet kullanım oranları sırasıyla %49,9 ve %48,9’dur. Bilgisayar ve İnternet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubu 16-24 olarak tespit edilmiştir(TÜİK,2014). Bilgisayar ve İnternet kullanımına dair verilerin elde edildiği bu araştırmada belirlenen bütün yaş aralıkları arasında cinsiyete dayalı yapılan karşılaştırma sonuçlarına göre erkeklerin kadınlara oranla daha yüksek oranda bilgisayar ve internet kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. 2014 yılının ocak, şubat ve mart aylarını kapsayan döneminde, 16-74 yaş arası bireyler arasından interneti hemen hemen her gün veya haftada en az bir defa kullanan kullanıcılarının oranı %44,9 olarak belirlenirken bu oran, 2013 yılının

aynı dönemde %39,5 olarak tespit edilmiştir. Bu bağlamda 16-74 yaş arasında olan ve düzenli internet kullanıcı sayısının bir yıllık bir süreç içinde kayda değer bir şekilde arttığını söylemek mümkündür. Aynı araştırmadan elde edilen sonuçlarda 2013 yılı Nisan ayında Türkiye genelinde internet erişebilen hanelerin oranı %49,1 iken bu oran 2014 yılının Nisan ayında %60,2'ye yükselmiştir (TÜİK, 2014).

Şekil 1. 2007-2014 Yılları arasında Türkiye’de internet erişimi olan haneler, 16-74 yaş grubu bireylerde bilgisayar kullanımı, 16-74 yaş grubu bireylerde internet kullanımı

Araştırmada bireylerin interneti hangi amaçla kullandığına yönelik bilgi elde etmek amacıyla 2014 yılının Ocak, Şubat ve Mart ayları içerisinde internet kullanan bireylerin %78,8’i sosyal paylaşım sitelerine katılırken, %74,2’si çevrimiçi haber, gazete ya da dergi okuma, %67,2’si mal ve hizmetler hakkında bilgi arama, %58,7’si oyun, müzik, film, görüntü indirme ya da izleme, %53,9’u e-posta işlemlerini yönetme amaçları doğrultusunda interneti kullandığını belirtmiştir (TÜİK, 2014).

2013 yılının Nisan ayı ile başlayıp 2014 yılı Mart ayına kadar devam eden 12 aylık süreçte interneti kullanan bireylerin, kişisel ihtiyaçları doğrultusunda kamuya ait kurum/kuruluşlar ile ilgili olan işlerinde interneti kullanma oranı %53,3 olarak tespit edilmiştir. Bu oran 2012 Nisan ve 2013 Mart ayını izleyen dönemde 41,3’te kalmıştır. Kullanım amaçları arasında kamu kuruluşlarına ait web sitelerinden bilgi edinme %51,2 ile ilk sırada bulunmaktadır (TÜİK, 2014).

Yine aynı araştırmanın sonuçlarına göre interneti kullanarak sanal sitelerden alışveriş yapan bireylerin 2013 yılı Nisan ayı ile 2014 yılı Mart ayını kapsayan on iki

aylık dönemde tekstil ve spor araç gereçleri alanların oranları %51,9, ev eşyası (mobilya, beyaz eşya vb.) alanların oranı %27, seyahat bileti, araç kiralama vb. hizmetlerden yararlananların oranı 26,8, Cep telefonu, kamera, radyo, TV, DVD oynatıcı vb. gibi elektronik alet alanların oranı %24,9, kitap, dergi, gazete gibi yazılı dokümanlar ve e-kitap alanların oranı ise %15,9 olarak tespit edilmiştir (TÜİK, 2014).

Geniş çaplı teknolojik araştırmalar konusunda önde gelen kuruluşlardan olan comScore'ın 2009 raporuna göre; Türkiye, internet kullanıcı sayısı bakımından Avrupa'da 7. sırada yer alırken, internet başında geçirilen süre bakımından Avrupa'da 1. sırada yer almaktadır (Gençer, 2011).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun, Türkiye'deki girişimlerde ve hanelerde bilişim teknolojileri kullanımına ilişkin verileri elde etmek amacıyla yaptığı araştırma sonuçlarına göre 2013 yılı itibari ile evde bilgisayarı bulunan, internet erişimine sahip ve geniş bant üyeliği bulunan haneleri artış gösterdiğini söylemek mümkündür. Bilgisayar sahipliği; masaüstü bilgisayar, dizüstü bilgisayar veya el bilgisayarı şeklinde değerlendirildiğinde, 2010 yılında hanelerin %44,2'sinin bilgisayara sahip olduğu, bilgisayar vasıtasıyla internete erişen hanelerin oranının %34 olduğu gözlemlenmektedir. İnternet bağlantısı bulunan hanelerin ise %5,6'sı cep telefonu üstünden internete erişirken, %2,3'ü ise 3G modem üstünden internete erişmektedir.

Tablo 1. Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanımına İlişkin Bilgiler

	2004	2005	2006(*)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bilgisayar	-	%87,	-	%88,	%90,	%90,	%92,	%9	%93,	%92,0
Kullanımı		8		7	6	7	3	4,0	5	
İnternet	-	%80,	-	%85,	%89,	%88,	%90,	%9	%92,	%90,8
Erişimi -		4		4	2	8	9	2,4	5	
Web Sitesi	-	%48,	-	%63,	%62,	%58,	%52,	%5	%58,	%53,8
Sahipliği		2		1	4	7	5	5,4	0	

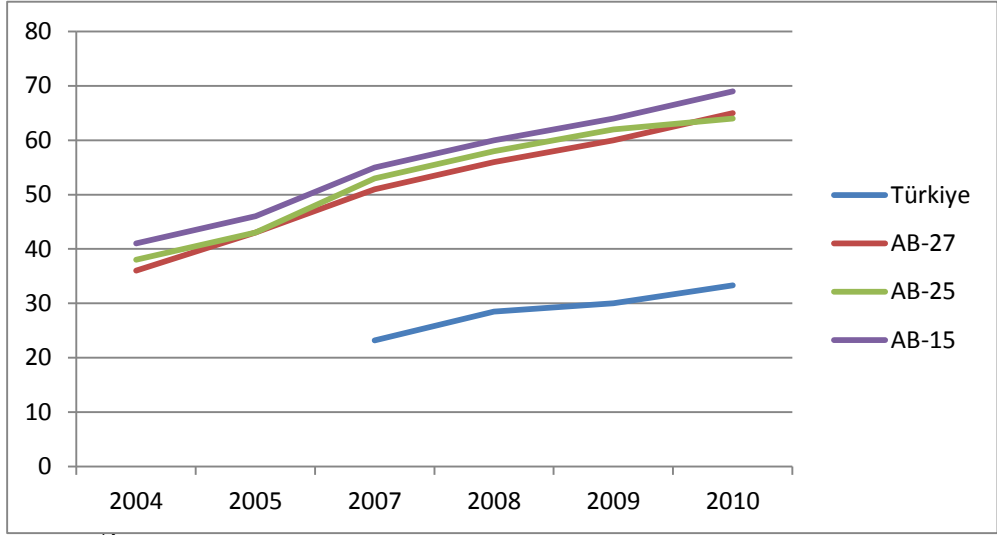
(*) 2006 yılında Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması ve Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Anketi Uygulanmamıştır.

Tablo 2. Hanelerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı

	2004	2005	2006(*)	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bilgisayar Kullanımı (Toplam)	%23, 1	%22, 9	-	%33, 4	%38, 0	%40, 1	%43, 2	%46, 4	%48, 7	%49, 9
Erkek	%31, 1	%30, 0	-	%42, 7	%47, 8	%50, 5	%53, 4	%56, 1	%59, 0	%60, 2
Kadın	%16, 2	%15, 9	-	%23, 7	%28, 5	%30, 0	%33, 2	%36, 9	%38, 5	%39, 8
İnternet Kullanımı (Toplam)	%18, 8	%17, 6	-	%30, 1	%35, 9	%38, 1	%41, 6	%45, 0	%47, 4	%48, 9
Erkek	%25, 7	%24, 0	-	%39, 2	%45, 4	%48, 6	%51, 8	%54, 9	%58, 1	%59, 3
Kadın	%12, 1	%11, 1	-	%20, 7	%26, 6	%28, 0	%31, 7	%35, 3	%37, 0	%38, 7
Hanelerde İnternet erişim imkânı	%7,0 7	%8, 7	-	%19, 7	%25, 4	%30, 0	%41, 6	%42, 9	%47, 2	%49, 1

(*) 2006 yılında Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması ve Hane halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Anketi Uygulanmamıştır.

Türkiye’de bilgisayar ve internet kullanan kişi sayısının artmasına rağmen Avrupa Birliği ülkeleri ve Türkiye arasındaki farkın kapandığını söylemek mümkün görülmemektedir. 2010 yılında ülkemizde düzenli internet kullanım oranı %33,3 iken AB-15 ortalaması %69 ve AB-25 ortalaması %67 olarak belirlenmiştir. Diğer Avrupa Birliği ülkelerinde bu oranlar şu şekildedir: İzlanda, %92, İngiltere, %80, İtalya, %48, Yunanistan, %41 ve Romanya, %34. Benzer şekilde hanelerde geniş bantlı internete sahip olma oranı ülkemizde %33,8 iken AB-15 bu oran %64 ve AB-25 için bu oran %63 olarak tespit edilmiştir. Ülkeler ele alındığında; hanelerde geniş bant internet sahipliği oranlarının Norveç’te %83, Almanya’da %75, İspanya’da %57, Bulgaristan’da %26 ve Romanya’da %23 olduğunu gözlemlemek mümkündür.

Şekil 2. Türkiye ve AB İnternet Kullanım Oranlarına Ait Bilgiler

2.12. Bağımlılık Kavramı

Bağımlılık, gündelik hayatımızda hemen hemen her nesne ve olay üzerinde sıklıkla kullandığımız bir kelime olmakla birlikte birçoğumuzun hakkında tam olarak bilgi sahibi olmadığımız bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlığın, bir takım maddelerin bireylerin ruhsal durumunu farklılaştırdığını, geçici de olsa daha mutlu ve huzurlu hissetmelerine yardımcı olduğunu keşfettiği günden beri bağımlılık önemli bir psikolojik, fizyolojik ve toplumsal bir sorun olarak baş göstermeye başlamıştır (Beyazyürek ve Şatır, 2000).

Bağımlılık, bireyin kullandığı maddeyi birçok kez bırakma girişiminde bulunmasına rağmen bırakamaması, gün geçtikçe alınan madde miktarını arttırması, kullanmayı bıraktığında ise yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması, psikolojik ve fizyolojik zararlarının farkına varmasına rağmen kullanmaya devam etmesi, zamanının büyük çoğunluğunu madde arayarak ya da maddeyi düşünerek geçirmesi durumudur (Ögel, 2001).

Aslan, S. (2011) nin Ziyalar, A.'dan aktardığına göre, bağımlılık, bir maddenin organizmadaki bir hastalığın ortaya çıkardığı belirtileri ortadan kaldırmayı amaçlamaksızın, yinelenen dozlarda ve artan miktarlarda alınması sonucu ortaya çıkan önüne geçilmesi neredeyse imkansız olan bir arzu ve istektir, maddenin alınımının kesilmesi halinde bir takım ruhsal ve bedensel rahatsızlıklar ortaya çıkar.

Bağımlılık bir nesneye, kişiye ya da bir varlığa duyulan önlenemez istek veya bir başka iradenin güdümü altına girme durumu olarak tanımlanabilir. Ruhsal ve fiziksel

sağlıklarına ya da toplumsal yaşamlarını kötü etkilemesine rağmen, insanların belirli bir takıntılı durumu tekrarlama noktasında engellenemeyen bir arzu duymaları ve bunu sürdürmeleri halidir (Uzby, 2010).

Başka bir deyişle bağımlılık, kişiliğin düşmanı olarak belirlediği dış erklere ve gerçeklere karşı oluşturduğu bir savunma mekanizmasıdır. Kişinin karşısındaki bu güçleri ve gerçekleri aşmak yerine, onlardan kaçmasını kolaylaştıran bir savunma mekanizması, bir silahtır. Ne yazık ki bu silah aynı zamanda kişiliğin kendisine dönüktür ve onu yok etmeye yöneliktir (Dikmen, 2002).

Bağımlılıkta üç ana unsur şunlardır (Şahin,2007):

1. Maddenin temin edilmesi için hangi durum ve koşul olursa olsun önüne geçilemez bir arzu ve isteğin var olması,
2. Gün geçtikçe alınan dozun yetersiz kalmasına bağlı olarak kullanılan dozun sürekli artırılması zorunluluğu,
3. Kişinin psikolojik ve fizyolojik olarak kullandığı maddeye ve kendinde yarattığı etkilere gereksinimin gün geçtikçe artması.

Bağımlılığın ortaya çıkmasıyla beraber kaybedilmeye başlayan bağımsızlık, bireyin önceki hayatında sergilemediği yeni tutum ve davranışlar edinmesine sebep olur. Bu durum gerek bireyin iç dünyasına gerekse bireyin çevresindeki dünyaya adaptasyonunu olumsuz etkileyerek farklı problemlerin ortaya çıkmasına sebep oluşturmaktadır (Çam,2012).

2.13. Bağımlılık Türleri

Bağımlılık türleri ile ilgili alan yazın taramaları sonucunda bağımlılığın çoğunlukla iki ana başlık altında incelendiği bağımlılığın iki temel başlık altında incelendiği gözlemlenmiştir. Bunlar: Fizyolojik Bağımlılık (Madde Bağımlılığı) ve Psikolojik Bağımlılıktır (Davranış Bağımlılığı). Çay, kahve, sigara, çikolata, uyuşturucu maddeler, alkol gibi maddelere bağımlılık genel olarak madde bağımlılığı kavramı altında incelenmektedir. Psikolojik Bağımlılık ise, belirgin bir davranışın, normal olmayan bir şekilde ve süreklilik içerisinde ortaya koyulması durumunda kişinin fiziksel, psikolojik ve sosyal iş ve ilişkilerinde denge oluşturamaması, bir düzen

yakalayamaması ve sosyal çevresine uyum problemleri yaşaması şeklinde tanımı yapılabilecek bağımlılık çeşididir (Karaman ve Kurtoğlu, 2009).

2.13.1. Fizyolojik Bağımlılık

Fizyolojik Bağımlılık, bağımlılık yapıcı maddenin uzun süre ya da kısa ve düzenli kullanılması durumunda bedenin bağımlılık yapıcı maddenin etkisine alışması, alışılan maddenin alınmaması ya da azaltılması durumunda ise, bedende yorgunluk belirtilerinin ortaya çıkmasıdır.

Madde bağımlılığı, madde yoksunluğunda insanın hayatına istediği gibi devam edebilmesini engelleyen durumlara yol açan düşkünlüktür. En genel tanımı ile bu maddeler bedene girdiklerinde ruhsal, davranışsal ve bedensel değişikliklere neden olup bağımlılık yapan maddelerdir. Kişiyi kendine esir eder. Kişi bir maddeye müptela olduğu zaman, onun zihnindeki ahlaki ve biyolojik her türlü kanunu ve kuralı yıkar, müptela olduğu o maddeye odaklanır. Onu elde etmek için her şeyi yapar. Madde alınmadığı zaman, ortaya bazı belirtiler çıkmaktadır. Çünkü bedenin bulunduğu fizyolojik adaptasyon bozulmuştur. Beden kendini yeni duruma göre ayarlamak zorundadır. İşte bu dönemde yoksunluk belirtileri gözlenmektedir (Ögel'den Akt: Çoban, 2013)

Yapılan araştırmalarda belirli bir madde ile ilgili psişik bağımlılığın derecesi bireyler arasında değişiklik gösterirken, fiziksel bağımlılık için böyle bir değişkenliğin olmadığını ortaya koymuştur. Bireylerde oluşan fiziksel bağımlılığın derecesi, bağımlı olduğu düşünülen maddenin alınımının kesilmesi durumunda meydana gelen yoksunluğun şiddeti ile ölçülmektedir.

2.13.2. Psikolojik Bağımlılık

Psikolojik bağımlılık, bireyin, duygusal ya da kişilik yapısı gereği, ihtiyaçlarını ortadan kaldırmak amacıyla ya da kendini duygusal olarak tatmin etmek amacı ile bir maddeye ya da davranışa düşkünlüğü şeklinde ifade edilebilir. Psikolojik olan bağımlılık türlerinde madde alındığında doyum, rahatlama ve haz meydana gelir.

Kimyasal (fiziksel) olmayan bağımlılıkların bağımlılık oluşturup oluşturmadığını tespit etmenin kesin bir yolu bulunmamakla birlikte tanı için ilaç

bağımlılığını tespit etmek için belirlenmiş olan klinik ölçütlerle karşılaştırma yoluna gidilmektedir. Bu yöntem sayesinde , “televizyon bağımlılığı” (McIlwraith ve ark., 1991) ve “eğlence makinesi bağımlılığı” (Griffiths, 1991) gibi davranışsal bağımlılıkların klinik olarak tanımlanabilmesini kolaylaştırmaktadır (Griffiths, 1999).

2.14. Bağımlılığın Belirtileri

Bireylerin bir maddeye ya da bir davranışa bağımlı olup olmadığını gözlemek amacıyla tüm dünyada kabul görmüş DSM-IV (1994) gibi bazı kriterler referans olarak alınarak bir yargıya varılması gerekmektedir.

Griffiths’e (1999) göre davranış tabanlı bağımlılıkların tanı ölçütleri şunlardır:

- **Dikkat Çekme (Salience):** Kişinin yapmak istediği bir eylemin onun yaşamındaki tek önemli olay haline geldiği durumlarda ortaya çıkar. *Bu durum kişinin düşüncelerine, duygularına ve davranışlarına hâkim olur. Örneğin, teknolojik aletleri sıkça kullanan bireylerin herhangi bir ihtiyacı yokken dahi teknolojik cihazlarla ilgilenme düşüncesi.*
- **Ruh Hali Değişimi (Mood Modification):** *Duygu durum değişimi, bir etkinlikle uğraşma sonucunda bireyin belirttiği kişisel tecrübeleriyle ilgili olup, bir baş etme stratejisi olarak görülebilir.*
- **Tolerans (Tolerance):** *Öncekilere benzer etkinin oluşması için, belirli eylemin miktarının arttırılması için geçen süredir. Örneğin, mobil telefonu sıklıkla kullanan bir bireyin başlangıçta daha az sürede yaşadığı doyuma ulaşabilmesi için teknolojik cihazlarla geçirdiği zamanı arttırması gerekmesi.*
- **Yoksunluk (Withdrawal Symptoms):** *yoksunluk durumu istenilen bir davranış devam ettirelemediğinde ya da alınmak istenen madde alınmadığında ya da ansızın kesildiğinde ortaya çıkan kötü duygular ya da istenmeyen fiziksel etkilerdir. Örneğin, bir bilgisayar oyunu kullanıcısının oyunu aynaması engellendiğinde, kişide titreme, huysuzluk ve sinirlilik hallerinin oluşması.*

- **Çatışma (Conflict):** Bağımlı kişiler ile sosyal çevresindeki bireyler arasında meydana gelen iş hayatı, sosyal yaşam, hobiler ile ilgili çatışmaları ya da kişinin kendi iç dünyasındaki çatışmalarını kapsar.
- **Nüks Etme (Relapse):** Belirli bir faaliyetin daha kişinin sahip olduğu deneyimler sonucunda yeniden orta çıkması eğilimi olup, yıllar süren kaçınma ya da kontrolden sonra tekrar bağımlılığın en uç düzeyine dönülmesidir(Gününç, 2009).

İnternet ve bilgisayar bağımlılığına ilişkin bir yargıya varmak için gözlenebilir bir takım davranış ve durumların belirlenmesi adına birçok uzmanın ortak görüşüne başvurulmuş ve ortak karar doğrultusunda bağımlılığın belirtileri aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- ✓ İnternete gün içerisinde sürekli bağlı kalmak, internete bağlı geçirilen süre içerisinde zamanın nasıl geçtiğinin farkına varmamak, çevreden geçirilen zaman ile ilgili soru sorulduğunda ise durumu yadsımak ya da yalan söylemek,
- ✓ Bilgisayar ve internet başında boşa geçirilen zamanın farkında olunup suçluluk duyulmasına karşın, alınan zevki bir kenara bırakmamak ve bu iki çelişkili duygu durumu arasında gelip gitmek,
- ✓ Kişinin kendine ait e-posta adresi, sosyal ağ profilleri ya da çevrim içi oynadığı oyunlardaki adları çevresindeki herkese dağıtmaya çalışması,
- ✓ İnternet dışındaki dünya ile olan bağların gün geçtikçe kopması ve sosyal çevreye ilginin azalması, internete bağlı değilken dahi sürekli bu anın hayal edilmesi ve isteğin üstesinden gelinememesi,
- ✓ Sosyal etkinlikte gözle görülür azalmaların meydana gelmesi, çevresindeki kişiler tarafından anlaşılama duygusu, sportif etkinliklerden uzaklaşma ve fiziksel olarak güç kaybetme,
- ✓ İnternet başında geçirilen zamanın artmasına paralel olarak sürekli uykusuz kalma ve yorgunluk durumlarıyla baş edememenin doğurduğu bir sonuç olarak iş verimliliğinin düşmesi,

- ✓ En basit günlük ihtiyaçların dahi internet üzerindeki sanal ortamlardan temin edilmeye çalışılması,
- ✓ Aile üyelerine yeterli zamanı ayıramama sebebiyle aile bağlarının günden güne zayıflaması,
- ✓ Gündelik hayattaki işlerin ve kişilerin bilgisayar ve interneti kullanmaya engel olduğu düşüncesi,

Benzer şekilde Griffiths'in (1997) yaptığı bilgisayar ve internet bağımlılığını tanılamaya yönelik araştırmasında 10 önemli madde tespit etmiştir. Bu maddeler aşağıdaki gibidir:

1. Bilgisayarın başına her oturduğunuzda esas niyetiniz birkaç dakika geçirmek oluyorken saatler geçirdiğinizi fark ediyorsanız,
2. Eşinize, özel hayatınızdaki arkadaşlarınıza ve çalışma arkadaşlarınıza, bilgisayar ve internet ile geçirdiğiniz süre hakkında kendinizi yalan söylemek zorunda hissediyorsanız,
3. Bilgisayarla ya da internetle uzun süreli vakit geçirmenizden kaynaklı fizyolojik sorunlar yaşadığınızı düşünüyorsanız,
4. Sürekli internette geçireceğiniz vakti düşünüp planlar yapıyorsanız ve kendiniz bundan alıkoyamıyorsanız,
5. İsteddiğiniz bilgiye ulaşmak çok zamanınızı alıyorsa ve çalışmanıza son noktayı koymak için hep bir bahaneniz varsa,
6. Sanal ortamlarda gerçek adınızı ve karakterinizi gizlemek ve bambaşka biri olmak sizi heyecanlandırıyor ve insanlarla yüz yüze konuşmaktan çok sanal ortamlarda konuşmayı yeğliyor ve kendinizi bu şekilde daha rahat hissediyorsanız,
7. Her dakika kişisel hesaplarınıza bakmak ve e-postanızı kontrol etmek için önlenemez bir istek duyuyorsanız,
8. Bilgisayar başında daha fazla kalmak ve internette daha uzun süre vakit geçirmek adına yeme içme düzeninizden taviz veriyor, görev ve

sorumluluklarınızı yerine getirmiyor ya da çevrenizdekilere verdiğiniz sözleri tutamıyorsanız,

9. Bilgisayarla ve internetle bu kadar uzun süre haşır neşir olduğunuz için bir yandan suçluluk duygusu hissederken diğer yandan bu durumdan zevk alıyorsanız,
10. Bilgisayarınızdan uzak kalmanız gerektiği zamanlarda, ona bir an evvel ulaşabilmek için istiyorsanız ve yoksunluk belirtileri gösteriyorsanız bilgisayar ve internet bağımlısı olabilirsiniz.

2.15. Bağımlılık Döngüsü

Bağımlılığın aşamaları ve bir döngüsü vardır. Bu aşamalar kati değildir, kişiden kişiye değişir. Aslında kişi, bir gün bağımlı olacağını asla aklına getirmeden ilk denemesini yapar.

- **Herkes Kullanıyor Acaba Ben De Denesem Ne Olur!** gibi düşüncelerin akıldan geçtiği hazırlanma aşaması.
- **Maddenin İlk Kez Denenmesi:** Merak ve bunun yanında korku duygusunun ön planda olduğu aşama; arkadaşının/arkadaşlarının madde kullanıyor olması, farklı olduğunun çevreye ilanı ile birlikte duygusal boşluğuna çözüm olması nedeniyle ilk kez madde kullanma evresi.
- **Keyif ve/veya Rahatlama İçin Kullanılan Maddeyi Sürekli Kullanır Hale Gelme:** Kişi, “bağımlı olmam”, “kendimi kontrol edebilirim”, “bu son defa olacak” diyerek madde alımını sürdürme evresi.
- **Yoğun Madde Kullanma:** Sık ve yoğun tarzda maddenin kullanımı başlamıştır. Madde kişinin yaşamında olumsuzluklara neden olur. Kişi, yaşam tarzının değiştiğini fark eder ama bunu değerlendirmez. Artık, maddeyi bırakacak arzusu ve bunu başarabileceğine karşı isteğini kaybetmiştir ve kendini güçsüz hissetmektedir.
- **Madde Kullanma Davranışını Değiştirebileceğine Yeniden İnanma:** Zararları çok arttığından kişide madde kullanımından kurtulma isteği doğabilir, başına gelen olumsuz deneyimlerin maddeyi kullanmasından olduğunun farkındadır. Kurtulma isteği maddeyi alma hissinden daha kuvvetli olduğu için

kişinin bu aşamada desteklenmesi ve umut verilmesi onun başarabilirim inancını destekler. Kullandığı maddeden ayrılmak hem fiziksel hem de psikolojik olarak acıtacağından belki de savaşımaya hazır değildir. Kişiyi bu aşamada bırakmaya zorlanmak, bırakma girişiminin başarıyla sonuçlanmasına neden olabilir.

- **Yeniden Madde Kullanmayı Düşünme:** Kişide kullanmış olduğu maddeye karşı yeniden pozitif düşünceler oluşmaya başlar. Madde kullanmamaya karşı katı tutumu zayıflarken, madde kullandığı zamanlara ait olumlu anılar geri gelmeye başlar. Eski arkadaş çevresini aramaya başlar, onlarla buluşmalar gerçekleştirir. Kişiyi bu aşamada yardım edilmesi tekrar başa dönmeyi engelleyebilir.
- **Arada Sırada Madde Kullanmaya Başlanması:** İlk kullanımda olduğu gibi tekrar bir kez almaktan bir şey olmaz düşüncesi hâkimdir. Bu aşamada kişi büyük bir pişmanlık duymaktadır. Suçluluk hissinden dolayı kimseye yeniden başladığını söylemeyebilir. Bu nedenle yardım istemez. Erken fark edilmesi bırakmayı kolaylaştırır.
- **Tekrardan Başlama:** Madde yoğun bir şekilde tekrar kullanılmaya başlanmıştır. Bağımlılığın tüm belirtileri ortaya çıkmıştır.

2.16. Teknoloji Bağımlılığı Kavramı

Yapılan araştırmaların sonuçları gösteriyor ki teknolojik dünya; dijital teknoloji, mobil telefon, televizyon, bilgisayar oyunları ve internet, çocukların ve gençlerin ve hatta toplumda tüm bireylerin günlük yaşamlarının odak noktası haline gelerek, psikolojik ve sosyal gelişimi etkilemektedir. Bu etkinin ne yönde ve ne derecede olduğunun tespit edilmesi toplumsal psikolojinin ve özünde bireyin psikolojik gelişiminin doğru bir şekilde oluşup devam edebilmesi için çok büyük bir önem arz etmektedir. İnternete bağlantısı olmayan bir bilgisayarın ya da tabletin, tam verimle çekmeyen bir cep telefonunun, içinde birçok kanal olmayan bir televizyonun bizde yarattığı hayal kırıklığı ve hatta öfke bu önemi vurgular niteliktedir. Teknolojik bağımlılık olarak adlandırabileceğimiz bu gelişmeler, toplumun tüm bireylerini teknoloji kullanımı bakımında baskı altına alır (İlhan, 2006).

Yukarıdaki bahsi geçen bilgisayar, internet, televizyon ya da mobil telefon bağımlılıklarının bağımlılık çeşitleri için kimyasal bağımlılıktan farklı olarak teknolojik

bağımlılık tanımı yapılmaktadır. Teknolojik Bağımlılıklar işe dönük olarak, insan ve makinenin birbirine olan etkisini içeren ve kimyasal olmayan (davranışsal) bağımlılıklar olarak tanımlanır. Bu bağımlılıklar pasif bağımlılıklar olabileceği gibi (örneğin, televizyon) aktif bağımlılıklar (örneğin, bilgisayar oyunları) da olabilir. İnsan ve makine arasındaki etkileşim genellikle ses efekti, renkler, ödüller ya da mutluluk veren olayların sıklığının artması sonucunda pekiştiren özellikleri içermekte ve bu özellikler bağımlılık eğilimini artırabilmektedir (Griffiths, 1995a).

2.16.1. İnternet Bağımlılığı

İnternet kullanımının hızla yaygınlaştığı günümüzde, bu yeni teknolojinin kullanımında aşırıya kaçma, internet bağımlılığı geliştirme riskini de beraberinde getirmektedir. Bilgisayarların ve internet kullanımının eskiye oranla daha ulaşılabilir olması, kullanımların kişisel olarak artmasının yanı sıra okullarda da eğitim öğretim süreçlerini destekleyecek nitelikte kullanılması bu teknolojileri farklı amaçlar doğrultusunda öğrenciler için de vazgeçilmez bir unsur haline getirmektedir. Bu bakımdan düşünüldüğünde teknoloji ve teknolojik cihazların kullanımı sırasında ortaya çıkabilecek zararların gelişim süreçlerini sürdürmekte olan geçeri tehdit altına aldığı yadsınamaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnternet bağımlılığı ile ilgili araştırmalar özellikle ABD ve Batı Avrupa ülkelerinde yapılmış olmasına rağmen son dönemlerde Uzakdoğu ülkelerinde de bu konuda yapılan araştırmalara rastlamak mümkündür (Öztürk vd., 2007). İnternet bağımlılığı ile ilgili yapılan araştırmalar incelendiğinde bağımlılığın yordayıcı kriteri olarak internet başında geçirilen sürenin dikkate alındığı gözlemlenmiştir. Buna rağmen bu araştırmalarda internet kullanım süresi açısından kesin bir fikir birliğine varılamadığını söylemek mümkündür (Gençer, 2011).

İnternet bağımlılığı rahatsızlığı (Internet Addiction Disorder) ilk defa 1995 yılında Dr. Ivan Goldberg'in, Amerikan Psikoloji Derneği'ni tarafından yayınlanan Ruhsal Bozuklukların Teşhisi ve İstatistikleri Elkitabının (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders [DSM-IV]) madde bağımlılığı için kullandığı kriterlere dayanarak İnternet bağımlılığı için oluşturduğu kriterleri şaka yollu birkaç meslektaşına e-posta atması ve bazı meslektaşlarının da kendisine, İnternet'e bağımlılıklarının olduğunu itiraf etmesiyle ortaya çıkmıştır (Thurlow vd., 2004).

İlk defa Goldberg tarafından madde bağımlılığını tespit etmek amacıyla kullanılan kriterler kullanılarak internet bağımlılığını için tanı ölçütleri oluşturulmuştur.

▪ **Goldberg'in İnternet Bağımlılığı İçin Tanı Ölçütleri**

Goldberg internet bağımlılığını tanılamak amacıyla 7 kriter belirlenmiştir ve bir yıllık süreç içerisinde belirlenen bu 7 kriterden 3 ya da daha fazlasının herhangi bir zamanda ortaya çıkmasının klinik olarak belirgin bozulmaya ya da sıkıntıya yol açan uygunsuz internet kullanımı olarak tanımlanabileceğini ileri sürmüştür.

1. Aşağıdakilerden biriyle tanımlanan tolerans gelişimi

- i. İstenilen keyfi alabilmesi için bariz olarak artış gösteren internet başında geçirilen zaman
- ii. Devamlı olarak günün aynı saatlerinde internet kullanan bireylerde kullanım sonucu oluşan hazzın ve keyfin giderek azalması

2. Yoğun ve uzun süreli internet kullanımı sonunda aşağıdaki tanımlanan şekilde yoksunluk gelişmesi ve bu belirtilerden 2 ya da daha fazlasının ortaya çıkması ve kişilerin bundan dolayı iş yaşamlarında, sosyal yaşamlarında ve önemli fonksiyonel alanlarda sıkıntı yaşaması

- i. Fiziksel saldırganlık
- ii. Bulantı
- iii. İnterneti kullanmadığı zamanlarda orada neler olup bittiğine dair saplantılı düşüncelere kapılma
- iv. Farkında olarak ya da olmayarak bilgisayar başında olmamasına rağmen klavye kullanıyormuşçasına hareketler yapma
- v. İnternet hakkında fanteziler ve hayal kurmak
- vi. Huzursuzluk ve sıkıntı yaratan bu durumdan kurtulmak için internete bağlanmaya ihtiyaç duyma

3. İnternette planlanandan daha uzun süre vakit geçirme

4. İnterneti kullanmayı noktalamayı ya da kontrol altında tutmayı sürekli istemek ya da boşa çıkan çabalarda bulunmak,
5. Alışveriş yapmak, kitap okumak, yeni ve güncel programları denemek, dosya ve klasörleri düzenlemek, arkadaşlar ile sosyal ağlarda sohbet etmek gibi faaliyetlere çok uzun süre ayırmak
6. İnternette geçirilen vakit sebebiyle önemli olan toplumsal olayları takibin, mesleki etkinliklere ya da hobilere ayrılan zamanların giderek azaltılması
7. Kontrolsüz internet kullanımının sebep olduğu bir takım sorunlara (uykusuzluk, evlilik problemleri, işe ve randevulara geç kalma vb.) rağmen bireyin kendisini bu istekten ve dürtüden alıkoyamaması

▪ **Young'un İnternet Bağımlılığı İçin Önerdiği Tanı Ölçütleri**

Young (1996), patolojik internet kullanımı olanlarla davranışsal bir dürtü kontrol bozukluğu bulunmasından ve dürtü kontrol bozukluğunda kimyasal bir madde alımını içermemesinden hareketle bu tanıma en çok uyan patolojik kumar oynama tanı yöntemlerini patolojik internet kullanımına uyarlamış ve internet bağımlılığı için ilk ciddi tanı ölçütlerini oluşturmuştur. Young (1996), patolojik kumar oynama tanı kriterlerini internet bağımlılığı tanı kriterlerine uyarlamıştır.

Patolojik kumar oynama için toplam 10 ölçüt bulunmasına rağmen bunlardan ikisini internet kullanımına uyarlayamadığı için devre dışı bırakmış ve toplam 8 ölçüt kullanmıştır. Young (1996), oluşturduğu bu 8 ölçütten en az 5 ya da daha fazlasına evet diye cevap verenleri internet bağımlısı olarak nitelendirmiştir

1. İnternete bağlı olunmayan durumlarda dahi devamlı olarak internete bağlandığını düşünme, internette yapılacak etkinlikleri hayal etme, internetten hep bir adım sonra ne yapmak istediğini planlama
2. İnternet kullanılırken alınan hazzın ve mutluluğun artması için her geçen gün daha uzun sürelerde internette kalma ihtiyacı hissetme

3. İnterneti kontrolsüz kullandığının farkında olan kişinin bu durumu kontrol altına alma, azaltmak ya da tam anlamıyla bırakmak amacıyla birçok başarısız girişimde bulunması
4. İnternette geçirilen zamanın azaltılması ya da tamamen bırakılması sonucunda kişide meydana gelen bıkkınlık, amaçsızlık, mutsuzluk ya da öfke gibi hislerin ortaya çıkması
5. Her zaman planlanan süreden daha uzun süre internette vakit geçirme
6. Kontrolsüz internet kullanımının sebebiyle aile, okul, iş ve arkadaş çevresiyle yaşanan ilişkilerde problemlerin baş göstermesi yaşama, eğitim veya kariyer ile ilgili bir fırsatı tehlikeye atma ya da kaybetme
7. Aile bireyleri, arkadaşlar, ya da sosyal çevresindeki herhangi bir bireye internette geçirdiği vakit ile ilgili yalan söyleme
8. İnterneti var olan sorunlardan kaçma ya da suçluluk, mutsuzluk, bıkkınlık, çaresizlik, yalnızlık gibi olumsuz hislerden uzak kalmak amacıyla kullanma

Young (1996) , bu tanı yöntemlerini oluşturduktan sonra 1996 yılında internet bağımlılığı ile ilgili ilk epidemiyolojik araştırmayı yapmıştır. Örnek toplamak için gazetelere, üniversite kampuslarına, internet bağımlılığı destek gruplarının yer aldığı çeşitli internet sayfalarına, Yahoo' da internet bağımlılığı kelimeleri ile arama yapanların girdiği popüler web sayfalarına ilanlar vermiştir. Bu ilanlarda 8 tanı ölçütlerinin yanı sıra;

- ✓ Ne kadar zamandır internet kullandıkları,
- ✓ Haftada ortalama kaç saat internete girdikleri,
- ✓ İnterneti en çok hangi işlevle kullandıklarını,
- ✓ Niçin bu işlevi seçtikleri,
- ✓ İnternet kullanımına bağlı her hangi bir sorun yaşayıp yaşamadıkları, eğer yaşıyorlarsa bunun nasıl bir sorun olduğu,

- ✓ Eğer varsa sorunlarının hafif, orta, ağır şeklinde derecelendirmelerini istemiştir. Ayrıca ilanlara cevap veren kişilerin demografik verileri olarak yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, meslek vb ile ilgili sorularda sorulmuştur.

- **Beard ve Wolf'un Önerdiği İnternet Bağımlılığı Tanı Ölçütleri:**

Aşağıdakilerin (1-5) hepsinin mevcut olması

1. İnternetle ilgili aşırı zihinsel meşguliyet (ya bir önceki çevirim-içi etkinliğini düşünme ya da sonraki çevirim-içi seansını bekleme gibi)
2. Bireyin arzuladığı hazzı yaşamak için git gide daha uzun süreler internette vakit geçirme ihtiyacı hissetmesi
3. Birçok kez başarısız internet kullanımı kontrol altına almada ya da bırakma çabasında olma
4. İnternet kullanımını azaltmaya ya da bırakmaya çalışıldığında huzursuz, depresif veya hassaslaşma
5. Kalmayı planladığından daha uzun zaman internete bağlı olma

Ve aşağıdakilerden en az birinin olması

- Aşırı internet kullanımı sebebiyle önemli bir ilişkisini, işini ya da eğitimiyle mesleğinde başarı kazanması ile ilgili bir fırsatı tehlikeye atma ya da kaybetme
- İnternet kullanımını sağlamak için aile üyelerine ya da başkasına yalan söyleme
- Sorunlarda kaçma ya da çaresizlik, suçluluk, depresyon, anksiyete gibi duygulardan uzak kalmak için interneti araç haline getirme

- **Shapira Tarafından Geliştirilen İnternet Bağımlılığı Tanı Ölçütleri**

Aşağıdakilerden en az biriyle karakterize uyumu bozucu internet kullanımı

- İnternet kullanımı ile ilgili karşı koyulmaz düşüncüler
- Planlandığından daha uzun süre internet kullanımı
- İnternet kullanımının ya da kullanımıyla ilgili zihinsel meşguliyetin, sosyal iş ve diğer işlevsellik alanlarında belirgin olarak bozulmaya yol açması

- Aşırı internet kullanımının sadece hipomani veya mani dönemlerinde olmaması veya diğer eksen I bozukluğu ile ilgili daha iyi açıklanamaması

Bu araştırmalarda yapılan faktör analizi sonucunda internet bağımlılığın ile ilgili dört faktör ortaya çıkmıştır.

1. İnternete gömülme (absorbsiyon): İnternetle aşırı uğraş, internet kullanımını kontrol edememe
2. Olumsuz sonuçlar: Sıkıntı verici ya da sorun yaratan davranışlar (aileyle vakit geçirmektense internete girmeyi tercih etme)
3. Uyku bozukluğu: İnternete girmek için uyku düzenini bozma ya da uykusunu internete girmeye göre ayarlama
4. Yalan: Diğer insanlara internetteki kimliği ya da internete ne kadar süre harcadığı ile ilgili yalan söyleme

İnternet bağımlılığı olduğu düşünülen bireylerdeki en belirgin özellik etki giderek artan İnternet kullanım süresidir. Hatta kimi bireyler kitle iletişim aracı kullanma noktasında çok isteklidirler ve kendilerini bu araçları kullanmaktan alamaz gibi görünürler (Wang, 2001). Bu durum İnternet'in bağımlılık noktasında aynı esrar, eroin, alkol gibi kontrolsüz bir istek uyandırdığının açık bir göstergesidir. Toplumsal, yakın arkadaş ve akraba ilişkilerinde zayıflık gibi olumsuz etkiler İnternet bağımlısı olan bireylerin öne çıkan özellikleri olarak görülmektedir. Young'ın (1996) aşırı İnternet kullanımı ölçütleriyle karşılaştırılan katılımcılar, kişiliklerini cesur, dışa dönük, açık fikirli ve iddialı olarak tanımlamışlardır. Buna ek olarak bu katılımcıların birçoğu sıkıntılı ve yalnız olduklarını ve özgüven eksikliği ile endişe hissettiklerini bildirmişlerdir (Beard, 2005'ten Akt: Toraman 2013). Dolayısıyla bireyler yaşadıkları psikolojik sorunlarını ortadan kaldırmak için bir anlamda İnternet'i bir vasıta olarak görmektedirler (Toraman, 2013).

Literatür incelendiğinde dünyada ve Türkiye'de internet bağımlılığı ile ilgili birçok araştırma yapıldığını gözlemek mümkündür. Araştırmalarda internet bağımlılığı değişik yaş aralıklarındaki kişiler üzerinde farklı birçok değişkene göre incelenmeye çalışılmıştır. Aşağıda bu araştırmalar ve sonuçlarına dair örnekleri incelemek mümkündür.

Batıgün ve Kılıç'ın (2011) bir grup üniversite öğrencisinin interneti kullanım amacı ve öğrenciler arasında internet bağımlılığının yaygınlık oranı hakkında bilgi edinmek, internet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, internet bağımlılığının psikolojik belirtileri ve bağımlılık saptanması durumunda sağlanması gereken sosyal destek arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin gün içerisinde ortalama 1.53 saat internete bağlı kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu verilere ek olarak katılımcıların %18.9'a internet bağımlısı tanısı konulabileceği ve erkeklerin internet bağımlılığı toplam puanlarının kadınlardan elde edilen puanlardan belirgin düzeyde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, internet bağımlılığı ile sosyo-ekonomik düzey arasındaki ilişki incelendiğinde, sosyo-ekonomik düzeyi yüksek olan öğrencilerin orta ve düşük sosyo-ekonomik düzeydeki öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek internet bağımlılığı puanlarına sahip oldukları dikkate alınması gereken bir diğer sonuçtur. Cinsiyet ve internet bağımlılığı arasında elde edilen bulguları destekler nitelikte araştırmalara ulaşmak mümkündür. Örneğin Kayri vd. (2014) yapmış oldukları araştırmada katılımcıların internet bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucuna ulaşırken, erkek öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin kız öğrencilere göre daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir. Aynı araştırmada İnternet bağımlılığı ile algılanan sosyal destek arasında güçlü ve negatif yönlü anlamlı bir ilişki görülmüştür. Algılanan sosyal destek azatlıkça internet bağımlılığının arttığı tespit edilmiştir.

Sosyal medya alışkanlıklarını ortaya koymak için 350 üniversite öğrencisi üzerinde gerçekleştirilen bir çalışmanın bulgularına göre katılımcıların %53,6'sının günde 1-3 saat, %17,9'unun 3-5 saat ve %8,2'sinin 5 saatten fazla İnternet'te zaman geçirdiği bulunmuştur. Sosyal ağ siteleri kullanım verileri incelendiğinde ise kullanıcıların %55,2'sinin sosyal ağları her gün kullandığı, %28,8'inin haftada 3-4 gün bu sitelerde aktif oldukları tespit edilmiştir (Vural ve Bat, 2010) .

2.16.2. Mobil Telefon Bağımlılığı

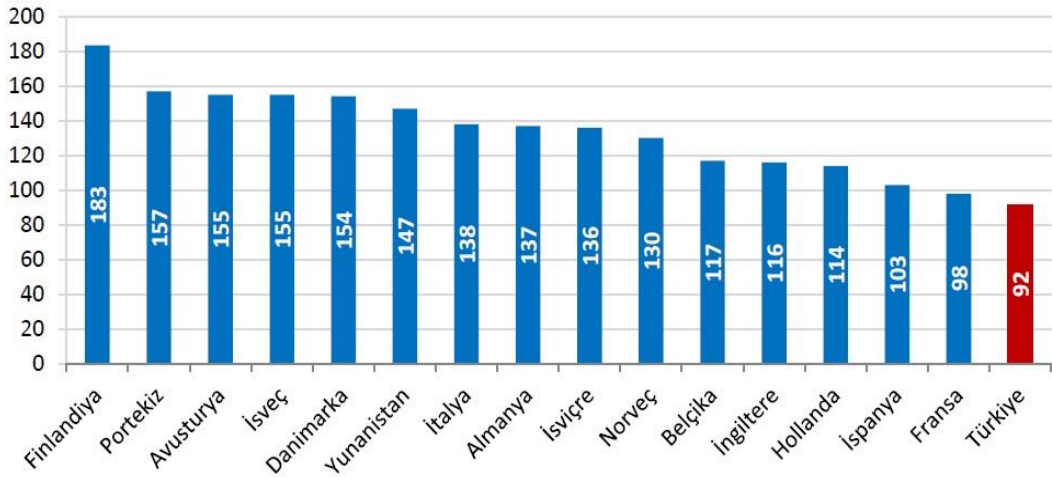
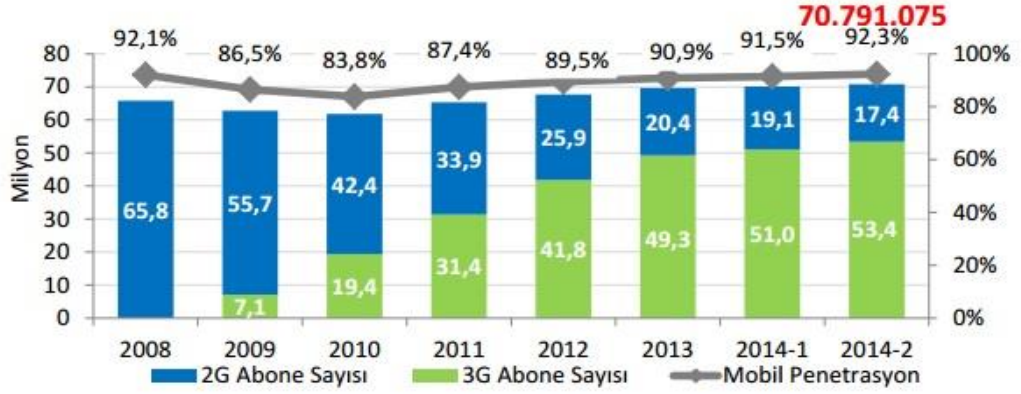
İletişim bilimi teknolojiyle bütünleştikçe şekil, kapsam ve içerik yönünden büyük bir değişme uğramıştır. Aslına bakılırsa, ilkçağlardan günümüze iletişim amaçlı kullanılan her türlü araç, gereç, yöntem ve teknik temelde teknolojidir, fakat özellikle telefon teknolojisiyle birlikte başlayan teknolojik iletişim çağı, üzerinde konuşulmaya değer niteliktedir. Telefonun iletişim sürecine temel katkısı yer engelini ortadan

kaldırılmış olmasıdır (Bal, 2013). Teknolojik gelişmeleri yaşam biçimi olarak benimsemiş olan bilgi toplumu ülkelerinde, iletişim araç ve gereçlerinin günbegün toplumun her kademesinden bireye ulaşması ile kişiler arasında mesafeler kısalmış ve zaman insanlar arasında bir engel olmaktan çıkmıştır. Bu durumun olağan sonucu olarak her ülkenin kendi içinde bir bütün haline gelmesinin yanı sıra ülkeler arasında da bütünleşmeler meydana gelmiştir (Kaya, 2013).

İçinde bulunduğumuz yüzyıl yoğun iletişimi, doğru bilgiye hızla ulaşmayı, bunları yaparken de zamanı ve kaynakları en verimli şekilde kullanmaya gerektirmektedir ve teknoloji ürünleri de bu ihtiyaçları karşılayacak şekilde kurgulanmaktadır. Bugün insanlar yolda yürürken, alışveriş yaparken ya da günlük rutin işlerini yerine getirirken dahi müzik dinlemekte, diğer kişilerle iletişim kurmakta, e-postalarını kontrol etmekte, bilgiye erişmekte, belge alışverişi yapmaktadır. Bu noktada karşımıza çıkan mobilite kavramı, bir durumdan farklı bir duruma geçişi ya da bir yerden başka bir yere olan hareketi ifade etmektedir. Mobilite kişilere her yerden, her an günlük işlerini yapabilme ve iletişim kurabilme imkânı sağlamaktadır. 21. yüzyılda insan hayatına giren bu kavram ile birlikte, iletişim alışkanlıklarında köklü değişiklikler meydana gelmiştir. Mobil telefonlarla birlikte iletişim altyapılarının gelişmesi ve yeni nesil kablosuz iletişim teknolojilerinin yaygın kullanılması sonucunda mobil iletişim olanakları da gelişmiş ve yaygınlaşmıştır (Kayabaş, 2013).

İlk olarak mobil telefonların bilgisayar çözümleri ve olanakları sunması ile birlikte kullanıcılar kişisel alanda veya iş alanlarında çok daha fazla bilgisayar çözümlerine telefonları üzerinden ulaşmaya başlamışlardır. İlk kullanımların daha çok kişisel özellikler ve karakterler olarak ortaya çıktıklarını gözlemek mümkündür ve mobil cihazlar üzerindeki ilk kişisel kullanımların 1997 yılları itibariyle oyunlardan oluştuğu görülmektedir. 1997 yılı sonrasında internet sektöründeki gelişim bilgisayarları etkilemeye başladığı gibi bilgisayar çözümlerine, mobil telefonlarından ulaşan kullanıcılar için de önemli bir dönüm noktası olduğu gözlemlenmektedir. Dünya Mobil Operatörler Birliğine göre 2009 yılı itibariyle 200-300 milyon civarında olan mobil ağlar üzerinden internete bağlanan kullanıcı sayısının 2013 sonu itibari ile 2,4 milyara ulaşacağı tahmin edilmiştir (Kulalı ve Bilir, 2010).

Türkiye’de 2014 yılının Haziran ayı itibariyle %92 penetrasyon oranına karşılık gelen toplam 70.791.075 mobil abone bulunmaktadır. Temmuz 2009’da sunulmaya başlanan 3G hizmeti Haziran 2014 itibarıyla 53.385.739 aboneye ulaşmıştır. Şekil 3’de 2G ve 3G mobil abone sayısı ile penetrasyon oranları yıllar itibarıyla karşılaştırılmaktadır (BTK Rapor, 2014: 51).

Şekil 3. 2G Ve 3G Mobil Abone Sayısı İle Penetrasyon Oranları

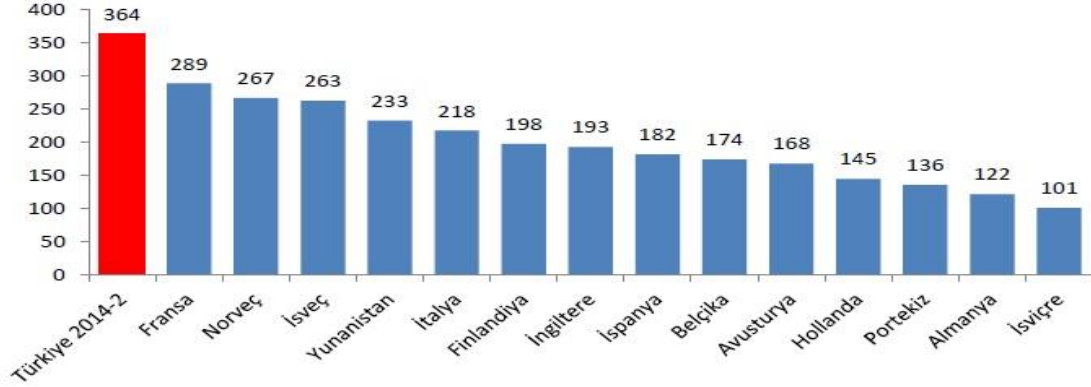
*Kaynak: Wireless Intelligence, 2014-2. Çeyrek, BTK.

Şekil 4. Türkiye Ve Bazı Avrupa Ülkelerine Ait Mobil Penetrasyon Oranları

Şekil 4’ de Türkiye ve bazı Avrupa ülkelerine ait mobil penetrasyon oranları karşılaştırılmıştır. 2014 yılının Nisan ayı itibari ile Avrupa ülkeleri içinde en yüksek mobil penetrasyon oranına sahip ülkelerin Finlandiya, Portekiz, Avusturya, İsveç ve Danimarka olduğu görülmektedir. İncelenen ülkelerin ortalama mobil penetrasyon oranı

%136'dır. Türkiye'de ise Haziran 2014 itibariyle mobil penetrasyon oranı yaklaşık %92 seviyesindedir (BTK Rapor, 2014:53).

Şekil 5' de bazı Avrupa ülkeleri ile Türkiye'deki ortalama mobil telefon kullanım sürelerine yer verilmektedir. 2014 ikinci çeyreğinde 364 dakika olan ortalama aylık mobil kullanım süresi ile Türkiye, yer verilen Avrupa ülkelerine kıyasla en fazla mobil telefonla görüşme yapan ülke olmuştur (BTK Rapor, 2014:72)

*Kaynak: Wireless Intelligence, 2014-1. Çeyrek, BTK.

Şekil 5. Bazı Avrupa Ülkeleri İle Türkiye'deki Ortalama Mobil Telefon Kullanım Süreleri

Dünyaca ünlü araştırma şirketi Nielsen tarafından 2013 yılında yayınlanan “How The Mobile Consumer Connects Around The Globe” isimli rapor mobil cihazların kullanımı hakkında Türkiye'nin de içinde bulunduğu 10 ülkenin eğilimlerini ortaya koymayı amaçlamıştır. Rapora göre mobil telefon kullanımı neredeyse tüm dünyayı sarmasına rağmen kullanım piyasası ve demografik özellikler bakımından gruplar arasında belirgin farklar görülmektedir. Rapora göre Türkiye'de akıllı telefon (Smartphone) kullanım oranı %19, multimedya özelliklerine sahip olmasına rağmen akıllı telefon olarak kabul edilmeyen telefonların (Multimedia Phone) kullanım oranı %20 ve akıllı telefon özelliğine sahip olmayan fakat temel özellikler barındıran cep telefonu (Feature Phone) kullanım oranı %61 olarak tespit edilmiştir. Yine aynı raporda kullanıcıların akıllı telefon üzerinden en çok kullandıkları uygulamaların yüzdeleri tespit edilmeye çalışılmış ve araştırmanın sonucunda Türkiye'de akıllı telefon (Smartphone) kullanıcılarının %32'sinin oyun, %49'unun sosyal ağ, %14'ünün video/film, %10'unun haber, %5'inin harita/navigasyon/arama, %9'unun hava durumu, %6'sının banka/finans, %4'ünün alışveriş, %1'inin üretkenlik uygulamalarını kullandıkları belirlenmiştir (www.nielsen.com).

Literatür incelendiğinde mobil telefonlar üzerine yapılan araştırmaların 2000’li yıllara kadar genel olarak mühendislik alanıyla ilintilendirildiğini gözlemlemek mümkündür. 2000’li yıllardan sonra yapılan bazı araştırmalar araştırmacıların cep telefonu kullanımının ve yaygınlaşmasının sosyal boyutu ve cep telefonunun bireyin günlük hayatına ve ilişkilerine olan etkisini incelemeye yönlendirmiştir. Araştırmaların genelinde evreni oluşturan bireylerin, teknolojiyi kapsamlı ve etkin bir şekilde kullandığı düşünölen aynı zamanda teknolojik gelişmelerden en çok etkilenen gruplar olduğu düşöncesi sebebiyle gençler ve genç yetişkinler olduğu gözlemlenmektedir.

Eğitim faköltesinde öğrenim gören öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmanın sonucuna göre öğrencilerin %99,9’unun cep telefonuna sahip olduğu tespit edilmiştir. Aynı araştırmada eğitim faköltesi öğrencilerinin ilk olarak ne zamandan beri cep telefonu kullanmaya başladıkları ve öğrencilerin yaklaşık olarak yarısı (%44,7) 6-8 yıldır cep telefonu kullanmadıklarını, birçoğunun da 8 yıldan fazla süredir cep telefonu kullandıkları tespit edilmiştir. Cep telefonu kullanıma başlama zamanından itibaren 6 yıl ve daha fazla süredir cep telefonu kullanma oranı %69’a yükselmektedir. Aynı araştırmada öğrencilerinin cep telefonunu kullanma amaçları değerlendirildiğinde, cep telefonunu konuşma amacıyla kullananların oranı %70,1’dir. Cep telefonunun mesaj gönderme/alma amaçlı kullanımına dair sonuçlar incelendiğinde, konuşma amaçlı kullanıma benzer sonuçlar elde edilmiş olup, sık sık ve her zaman diyen öğrencilerin oranı %75,2 olarak tespit edilmiştir (Arslan ve Ünal, 2013).

Teknolojik gelişmelere bağlı olarak mobil telefon hayatı kolaylaştırma ve yaşam kalitesini artırma yönünde etki yapmasına karşın mobil telefonun aşırı kullanılması problemlili mobil telefon kullanımı sorununu ortaya çıkarmaktadır (şar, 2013).

Aksaray Üniversitesi’nde öğrenim gören 332 öğrenci üzerinde cep telefonu kullanımı üzerine yapılan bir araştırmaya göre, öğrencilerin yaklaşık %44’ünün cep telefonu bağımlılığının yüksek bir düzeyde olduğu belirlenmiştir. Özellikle bağımlılığı yüksek olanların cep telefonunu bir imaj, toplumsal kabul görmede bir araç, sosyal yaşamda güven unsuru olarak değerlendirmesine karşın, bağımlılığı düşük olanların cep telefonu kullanımının genel manada lüks ve toplumsallaşmaya etkisi az olan sadece işlevsel bir araç olarak değerlendirdikleri saptanmıştır. Yapılan analizler sonucunda, bağımlılığı yüksek olanların 20-22 yaş grubunda yer alan, kontörlü hat kullanan ve

genellikle cep telefonuna ilişkin reklamlar içinden en çok televizyon reklamına dikkat edenler olduğu görülmektedir (Akın ve Divanoğlu, 2009).

Şar'ın (2013) yaptığı araştırmaların sonucunda elde edilen bulgular incelendiğinde, ergenlerde genel olarak mobil telefon kullanımının yaygın olduğu, cinsiyete göre problemlili mobil telefon kullanmanın farklılaştığı, erkeklerin kızlara göre daha fazla problemlili mobil telefon sorunu yaşadıkları, kızların erkeklere göre daha yoğun yalnızlık sorunu yaşadığı, yalnızlık ve problemlili telefon kullanımı arasında pozitif yönde, ancak telefon kullanma süresi ile yalnızlık arasında negatif yönde bir korelasyon olduğu, buna göre yalnızlık arttıkça problemlili telefon kullanımının da arttığı, ancak telefon kullanımı arttıkça yalnızlık duygusunun azaldığı, telefon kullanım süresi ile ilgili olarak bakıldığında kendini yalnız hisseden ergenlerin günlük daha fazla telefonla konuştukları ve problemlili mobil telefon bağımlılığı problemi yaşadıkları sonucuna vardığı görülmüştür.

Deniz vd. (2014) yapmış oldukları araştırmada ergenlerde problemlili mobil telefon kullanımı incelemiş ve elde edilen sonuçlara göre sosyal kaygı arttıkça utangaçlığın ve problemlili mobil telefon kullanımının arttığı tespit edilmiştir.

Beranuy ve diğerleri (2009) yapmış oldukları araştırmada maladaptif (çevreye uyum göstermeyen) internet ve mobil telefon kullanımının psikolojik sıkıntı ve ruhsal bozukluk belirtileriyle ilişkisinin yanı sıra bu ilişkide algılanan duyuusal zekânın olası rolü incelenmiştir. Psikoloji, Eğitim, Gazetecilik ve Yayıncılık ve Sağlık Çalışmaları bölümlerinde okuyan lisans düzeyi birinci sınıf öğrencilerinden oluşan üç yüz altmış beş kişilik bir grup üzerinde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre psikolojik sıkıntı belirtilerinin hem maladaptif internet kullanımı hem de maladaptif mobil telefon kullanımıyla ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca ek olarak kadınların maladaptif mobil telefon kullanımının olumsuz sonuçlarını gösteren ankette erkeklerden daha yüksek puan aldıkları görülmüştür.

Lu ve diğerleri (2011) internet ve mobil telefon üzerinde mesajlaşma bağımlılığı ile ilgili araştırmada diğer araştırma sonuçlarına benzer bulgular ortaya koymuşlardır. Bu bulgulara göre internet ve mobil telefon aracılığı ile mesajlaşma ile depresyon

arasında pozitif yönlü bir ilişki olmasına rağmen anksiyete ile olumsuz yönlü bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Son zamanlarda gençler arasında mobil telefon bağımlılığı yeni bir boyut kazanmış ve psikolojiye yeni bir fobi türü eklenmiştir. Bu yeni fobi türü mobil (cep) telefondan mahrum kalma korkusu olan “*nomofobi*” olarak adlandırılmaktadır. İngilizce “no mobile phobia” sözlerinin kısaltılmasından oluşan bu yeni fobi türü 100 ergenden 76’sında gözlemlenmektedir. Nomofobi, gün içerisinde birçok defa interneti kullanan ve özellikle sosyal ağlara sürekli bağlı kalmak isteyen gençlerin günlük hayat tarzlarını yüksek oranlarda etkilediğini gözlemlemek mümkündür. Fransa’da 2012 yılında yapılmış olan benzer bir araştırmada Fransızların %22’si cep telefonları olmadan tek bir gün dahi geçirmelerinin neredeyse imkânsız olduğunu belirtirken, bu oranın 15-19 yaşları arasındaki genç nesilde %34 gibi yüksek bir orana çıkması dikkat çekmektedir (Çağın Yeni Hastalığı Nomofobi, *Radikal*,2012).

2.16.3. Dijital Oyun Bağımlılığı

Oyunun ne olduğunu, çocukların ve gençlerin neden oyun oynadıklarını açıklamaya çalışan kuramcılar (Piaget, Freud, Erikson, Wygotsky), araştırmacılar ve farklı disiplin ve görüşteki eğitimciler, oyunun öğrenmede, gelişimde ve kişilik oluşumunda ne gibi etkileri olduğunu gözlemleyerek çocuk ve oyun arasındaki ilişkinin olası sonuçları hakkında bilgi edinmeyi amaçlamışlardır.

Farklı kaynaklarda ve farklı bakış açılarıyla birçok oyun tanımı bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir:

Oyun, bir çocuğa çevresindeki hiç bir bireyin sistematik bir şekilde öğretmeyeceği olay, durum ve duyguları kendi deneyimleriyle öğrenmesi yöntemidir. Oyun, sonucu düşünülmeden, eğlenmek amacıyla yapılan hareketlerdir. Oyun, öğrencinin kendisini en doğal ve düzgün bir biçimde ifade ettiği araçlardan biridir ve oyun içinde çocuk kendisini bağımsız ve özgür hisseder (Gökbulut, 2014). Oyun, özgür bir tarzı olan, kuralları kesin çizgilerle belirtilmiş, belirli zaman ve mekân sınırları içerisinde çocuğun belirli bir amaca yönelerek yaptığı, bir gerilim ve sevinç duygusuyla alışılmış hayattan başka türlü olmak bilincinin eşlik ettiği çocuğun kendi istek ve arzuları doğrultusunda oluşan eğitici bir etkinlikler bütünüdür (Güven, 2006). Ulaş’a (2011) göre oyun, hayatta karşılaşılabilecek olan birçok olumlu ya da olumsuz durum karşısında bir takım örnek durumlar oluşturulmasına zemin hazırlayan, tecrübe ve

tasarlama yoluyla gerçeği öğrenen insan yeteneklerinin çocuksu ortaya çıkışıdır (Ulutaş 2011).

Whitton alanyazında yer alan oyun tanımlarından yola çıkarak oyunların yapısal özelliklerini on başlık altında toplamıştır (Whitton'dan Akt: Babayığit, 2014):

Rekabet

Diğer oyunculardan daha iyi bir skorla ya da daha önce oyunu tamamlama/kazanma isteği oluşturmasıdır. Oyun içinde rekabet, oynayan kişiyle diğer oyuncular ya da bilgisayar arasında olabilmektedir. Rekabet oyunlarda iki farklı unsur ile sağlanabilmektedir: zaman ya da puan. Zaman unsuruyla sağlanan rekabette amaç diğerlerinden daha erken bitirme ya da en kısa zamanda oyunu tamamlamak/kazanmaktır. Puan ile sağlanan rekabette ise amaç diğer oyunculardan daha yüksek puanla oyunu tamamlamak/kazanmaktır.

Kurgu

Oyunun temelinde yatan en önemli unsurlardan biri olan inandırıcılığı sağlayan oyun ortamının ve oyundaki karakterleri kurgusunu ifade etmektedir. Oyundaki kurgunun bileşenleri; mekânlar, karakterler, hikâye ve diyaloglardır.

Zorluk

Oyun içinde tanımlanan görevlerin tamamlanabilmesi için harcanması gereken çaba miktarı, zorlayıcı faktörlerdir. Oyunun içindeki zorluklar; zihinsel (bir bulmacayı çözmek gibi), fiziksel (bir duvara tırmanmak gibi) ya da sosyal (diğer oyuncularla müzakere etmek gibi) olabilmektedir.

Keşif

Oyunda senaryonun geçtiği ortamın (bu ortam gerçek, kurgusal ya da sanal bir ortam olabilmektedir) oyuncu tarafından incelenip keşfedilmesi gerekmektedir. Oyun içinde oyuncuyu keşif e teşvik etmek için merak uyandırıcı bazı nesnelere, yerlere ya da kişiler yerleştirilebilmektedir.

Hedefler

Oyunun amacını ve neden oynandığını belirtmektedir. Hedefler oyunun tamamına yedirilmiş olabileceği gibi oyunun amacını başarmak için gerekli olan alt amaçların tamamlanması şeklinde de olabilmektedir.

Etkileşim

Oyunun durumunu değiştiren ve geribildirim üreten eylemleri ifade etmektedir. Oyuncu oyunla içine girdiği etkileşimler sonucu yeni kararlar alıp bir sonraki eylemlerini belirlemektedir. Etkileşimler basit düzeyde (uygulandığında yanıtları gösteren bir quiz gibi) ya da karmaşık düzeyde (sanal bir dünyada farklı kişilerle etkileşime girmek gibi) olabilmektedir.

Çıktılar

Oyunun ölçülebilen sonuçlarını ifade etmektedir. Çıktılar oyunun hedefleriyle doğrudan bağlantılı olmaktadır. Oyunda hangi hedeflerin ne ölçüde başarıldığı ya da oyuncunun diğer oyunculara göre ilerleme oranı bilgileri oyunun çıktılarıdır.

Kişiler

MMOG'ler ya da MMORPG'lerde oyuncunun oyun içinde birlikte yer aldığı diğer gerçek oyuncuları ifade etmektedir. Senaryoya göre oyuncu diğer kişilerle rekabet halinde olabileceği gibi onlarla birlikte aynı takımın içinde de yer alabilmektedir.

Kurallar

Oyunun nasıl oynanması gerektiği ve oyun esnasında ne gibi kısıtlamaların olduğunu belirtmektedir. Kurallar, oyunun tasarımı aşamasında yazılımsal olarak belirlenmekte ve oyun içinde oyunculara bildirilmektedir.

Güvenlik

Oyun esnasında gerçekleştirilen hiçbir etkinlik ya da uygulamanın gerçek hayatta hiçbir sonuç doğurmamasının oluşturduğu güvenliği ifade etmektedir.

Bu bağlamda oyunlar çocuk gelişiminde önemli bir araçtır. Oyunlar, özellikle 5-12 yaşları arasını kapsayan dönem içerisinde çocukların sosyal ilişkilerini kuvvetlendirmek, kültürel yapılarını zenginleştirmek, zihinsel becerilerini arttırmak, psikolojik olarak daha huzurlu ve doymuş hissetmelerine imkân vermek ve fizyolojik gelişimleri sürecinde onlara gerekli fiziksel aktiviteyi sağlamak gibi işlevleri barındırmaktadır. Horzum'un (2011) da ifade ettiği gibi oyunun başkaları ile iletişim kurma yeteneğini artırma ve dile olan hâkimiyetini sağlama, kendini özgürce ve olduğu gibi ifade etme ortamları yaratma, ortak hareket etme ve başkalarıyla işbirliği yapma fikri oluşturma, sosyal çevresini daha iyi tanımaya başlama, merak duygusunu tatmin etme, problem çözme becerisi kazandırma gibi faydaları bulunmaktadır.

Oyunlar yapısal özellikleri nedeniyle genellikle çocuklarla özdeşleştirilen uğraşlar halini almıştır. Fakat günümüzde oyunun bilgisayar ortamına taşınması ve pek

çok ilgi çekici oyunların piyasaya sürülmesi ile oyuncu kitlesinin yaş aralığı da genişlemiştir. Artık çoğu evde bulunan oyun konsolları ya da bilgisayarlar aracılığıyla en az çocuklar kadar yetişkin bireyler de kendilerine uygun bir oyun seçip oynayabilmektedir. Ancak yetişkinlerle çocukların ‘oyun’ kavramına bakış açıları şu noktada farklılık göstermektedir: yetişkin için oyun eğlenmek ve hoş vakit geçirmek için yapılan bir etkinlikken çocuk için yalnızca eğlenmek amaçlı yapılan bir etkinlik değil başlı başına bir uğraştır (Babayiğit, 2014).

Çok ve arkadaşlarının 2004 yılında oyun kültürü ile ilgili olarak ortaya koydukları ilk oyun araştırması oyun hakkında çok önemli veriler elde etmemize yardımcı olmuştur. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre teknolojinin gelişmesi ile birlikte gelişmiş ülkelerde oyun kültürünün değişerek daha eve kapalı ve bilgisayar, tablet, mobil telefon gibi teknolojik cihazlara üzerinden oynanmasına benzer şekilde artık Türkiye’de de oyunların sokaklarda, bahçelerde oynanmak yerine, teknolojik cihazlara hapsolmuş tek yönlü iletişim sağlayan oyunlar tercih edilmeye başlanmış ve oyunlardaki geleneksel olmayan öğeler gitgide arttığı gözlemlenmiştir.

Genel çerçevede farklı tanımları verilen oyun kavramına günümüzde yüklenen anlamlar çok farklılaşmış durumdadır. Teknolojik cihazların ve internetin gün geçtikçe hayatımıza daha çok nüfuz etmesinin sonucu olarak bilgisayar, tablet ya da mobil telefonlar aracılığı ile oynanan “dijital oyun” kavramı hayatımıza girmiş ve oyun kültüründe yeni bir dönemin kapısı aralanmıştır.

Dijital oyun dünyası temelde, gereken teknolojik donanım ve ağ bağlantısına göre üç oyun biçimi üzerinden sınıflandırılabilir: konsol oyunları, bilgisayar oyunları ve internet üzerinden oynanan çevrimiçi oyunlar. Ayrıca bu oyunlar, oyuna katılan oyuncu sayısı bazında tek kişilik ya da çok oyunculu oyunlar olmak üzere iki alt türe de ayrıştırılabilir (Binark, 2005). Pala ve Erdem (2011) dijital oyun türlerini gerçek zamanlı oyunlar ve tüm zamanlı oyunlar olmak üzere iki ana başlık altında toplamışlardır. Gerçek zamanlı oyunlar oyuncuların süreç içerisinde gelişen olaylara eş zamanlı olarak karşılık vermesini gerektiren oyunlar olarak tanımlanmıştır. Bu tür oyunlarda genellikle iki ya da daha fazla oyuncu oyuna katılır ve gerçek zamanlı olarak hareket edilir. Örneğin, yarış oyunlarında diğer oyuncuların ve kullanılan aracın çevre koşullarına göre kontrol edilmesi, FPS ve TPS oyunlarında karşı takımındaki veya düşman birlikteki oyuncuların hamlelerinin aynı anda yorumlanıp karşılanması gerekmektedir. Bunun aksine tüm zamanlı oyunlar, oyuncunun kendi oynamak istediği zamanı kendi belirlediği, kontrollerinde oynadıkları, istedikleri zaman kaydedip,

istedikleri zaman baştan başladıkları, fiziksel eylemlerden çok zihinsel planlamaya dayanan, anlık kararlardan ziyade tüm oyun sürecine yansıyan stratejilerin kullanıldığı oyunlar olarak ifade edilmiştir.

Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü öğrencileri ile yapılan ve üniversite öğrencilerinin dijital oyun tercihleri belirlemek ve oyun tercih nedenleri ile cinsiyet, sınıf düzeyi ve öğrenme stilleri arasındaki ilişkileri belirlemek üzere ile gerçekleştirilen bir araştırma sonucuna göre cinsiyetle dijital oyun tercihi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Aynı araştırma sonuçlarına göre erkek öğrencilerin gerçek zamanlı ve tüm zamanlı oyunları benzer oranlarda tercih ettiği gözlenirken kızlar öğrencilerin gerçek zamanlı oyunları tüm zamanlı oyunlara oranla daha fazla tercih ettiği sonucuna ulaşılmıştır. Dijital oyun tercihleri ile sınıf düzeyi ve öğrenme stili arasında manidar bir ilişki bulunamamıştır. Öğrencilerin oyun tercihleri ve nedenleri incelendiğinde öğrencilerin bilinçli tercihleri yaptıkları sonucunu çıkarmak mümkündür (Pala ve Erdem, 2012).

Dijital oyunlarının kullanımına ilişkin yapılan araştırmaların sonuçlarına bağlı olarak meydana gelebilecek olumlu tutumların yanı sıra kullanıma ilişkin meydana gelebilecek bağımlılık sorunu ve beraberinde getirdiği psikolojik ve fizyolojik olumsuzlukları destekleyen güncel çalışmalar da literatürde yer almaya başlamıştır. Özellikle okul çağındaki gençlerin aşırı ve bilinçsiz bilgisayar ve internet kullanımı psikolojik durumları, fizyolojik gelişmeleri ve sosyal iletişimlerini olumsuz yönde etkilemekle birlikte akademik olarak da olumsuz sonuçlara yol açabilmektedir.

Griffiths (2002) bilgisayar oyun bağımlılığını(dijital oyun bağımlılığı) teknoloji bağımlılığı şeklinde tanımlamaktadır. Dijital bağımlılık, bireyleri gündelik yaşam etkinliklerinde ve sosyal hayatlarındaki yüz yüze iletişim kurma becerilerinden uzaklaştırmaktadır (Griffiths, 2010).

Araştırmacılar dijital oyun bağımlılığına ilişkin tipik davranış biçimlerini ortaya koyarak internet bağımlılığını ölçmek amacıyla hazırlanmış olan bazı ölçeklerin dijital/video oyun bağımlılığının tespit etmeyi amaçlamışlardır. Bu araştırmalar sonucunda video oyun bağımlılığına ilişkin 4 ana tipik davranış biçimi ortaya çıkmaktadır. Bunlar, çok uzun süre dijital oyun oynama, okulda/işte uyuyakalma, görev ve sorumluluklarını yerine getirememeye, dijital oyun kullanımı hakkında yalan söyleme, dijital oyun oynamayı sosyal çevre ile gerçekleştirilebilecek etkinliklere tercih etme, sosyal gruplardan ayrılma, dijital oyun oynanmadığı zamanlarda öfke ya da düşmanlık gösterme olarak özetlenebilir (Orzack, 2003). Dijital oyun bağımlılığıyla ilişkilendirilen

tıbbi belirtiler ise, karpal tünel sendromu (el bileğinden geçen sinirlerin sıkışmasına ilişkin bir hastalık), uyku bozukluğu, boyun, sırt ve baş ağrıları, gözlerde kuruluk, kişisel hijyeni ihmal ve yemek yemede düzensizlik olarak belirtilmektedir (Orzack, 2003).

Araştırmacılar tarafından, çok oyunculu evrimii rol yapma türü gibi karmaşık oyunların dijital oyunu bağımlılığının yolunu açtığı dşnlen birçok farklı etmen ne sürülmüştür. Bunlar, işlevsiz uğraşı (Wan ve Chiou, 2006), düşük ebeveyn desteği (Rehbein ve diğerleri, 2010), okula bağlı davranış problemleri (Rehbein ve diğerleri, 2010), yüksek derecede saldırganlık, şiddeti sosyal yaşamın ve bireyin davranış repertuarının asıl parçalarından biri olarak kabul etmedir (Grsser ve diğerleri, 2007, Akt: akılcı, 2013)

İnternet ve bilgisayar bağımlılığı üzerine yapılan araştırmalar incelenerek birçok oyunculu evrimii dijital oyun bağımlılığı tanımı yapılmıştır (Charlton ve Danforth, 2004). Bu tanımda, oyuncular önce yüksek bağlılık evresinden başladıkları, bu evrede oyuncuların oyun oynamaktan zevk almakta oldukları ve bilişsel yerleştirme, aşırı mutluluk ve yüksek dereceli tahammülün olumsuz etkilerini düşük düzeylerde hissettiklerine dikkat çekilmektedir. Bu noktada bazı oyuncular bağımlılık evresine, davranışsal yerleştirme, içsel ve kişilerarası çatışma, uzaklaşma, kötüye gitme/eski haline dönme gibi çok daha ciddi ve olumsuz etkileri deneyimleyerek geçiş yapmaktadırlar. Bireyin bağımlılık evresine geçişi bazı oyuncularda dışarıdan açıkça gözlemlenebilmekte, ancak bazı oyuncularda bu durum kolayca anlaşılamamaktadır. Dijital oyunların gitgide bağımlılık haline alması kişilerin sosyal çevrelerine karşı tavrı ve davranışlarını da olumsuz şekilde etkilemektedir. Yapılan birçok araştırmada dijital oyun tercihlerinde şiddet içerikli oyunları seçen kişilerin sınırlı ve hırçın tavırlar sergilemesi arasında anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Bu tür oyunların bireylerdeki agresif davranışları tetiklediği bunun yanı sıra toplum tarafından kabul gören davranışları azalttığı tespit edilmiştir. Bu sonuçları destekler nitelikte birçok bulguya ulaşmak mümkündür. Sucu (2012) yaptığı araştırma sonucu haftada 20 saat ve daha fazla dijital oyun oynayan kişilerin olumsuz duygusal değişimeler, depresyon belirtileri ve sosyal ilişkilerde bozulmalar tespit edilmiştir(Sucu,2012).

Dijital oyun bağımlısı olarak bilinen ilk kişi olan Steve Juraszek isimli 16 yaşındaki ge “Defender” isimli oyunu 16 saat aralıksız oynayarak oyunda bir rekora

imza atmış ve okula gitmesi gereken saatlerde dahi oyun oynamıştır. Yaşanan bu durum sonucu Ocak 1982’de “*Time*” dergisine kapak olan genç basına yansıyan ilk dijital oyun bağımlılığı örneği olarak tarihe geçmiştir.

Bu olaydan sonra birçok dijital oyun bağımlılığı olayı farklı nedenlerle basına yansımıştır. Örneğin; uyumak dışında tüm vaktini bilgisayar başında geçiren 24 yaşındaki bir dijital oyun bağımlısı genç, bilgisayarın başında ölü bulunmuştur (Oyun Bağımlısı Genç Bilgisayar Başında Öldü, *Ntvmsnbc*, 2012). Tobias isimli Florida’lı bir kadın, facebook oyunu olan Farmville oynarken ağlayarak kendisini rahatsız eden üç aylık kızını öldürmüştür (Florida Mom Alexandra Tobias Pleads Guilty To Murdering Baby For Crying During Her Farmville Game, *Daily News*, 2010). Tayvan’da New Taipei City’deki bir internet kafede 23 saat süreyle League of Legends adlı oyunu oynayan 23 yaşındaki Çen Rong Yu, bilgisayar karşısında kalp krizi geçirmiş ve ölmüştür. Bilgisayar oyunu tutkunu olan genç adamın öldüğünü dokuz saat süreyle kimse fark etmemiştir (23 Saat Bilgisayar Oyunu Oynadı, Öldü, *Habertürk*, 2012). İngiltere’de yaşanan bir olayda 14 yaşındaki Matthew Stringer, Xbox 360 oyun konsolunu alan ağabeyi Adam’a kızıp evi yakmıştır (Arson Boy Locked Up For Killing Brother, *Telegraph*, 2007).

Haberlerde de görüldüğü gibi dünyada ve ülkemizde dijital oyun bağımlılığının gelmiş olduğu boyut korkutucu düzeylere ulaşmıştır. Bağımlılık kavramının da ötesine geçen bu gibi üzücü olayların sayısını arttırmak ne yazık ki mümkündür. Dijital oyunların gerçek hayatla olan ilişkisinin artmasına ve kişilerin sosyal hayattan kopmasına bağlı olarak bağımlılık seviyesinin git gide artacağı karşı konulamaz bir gerçektir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın deseni, çalışma evreni, örnekleme, veri toplama araçları, veri toplama araçlarının dağıtılması, toplanması ve verilerin nasıl analiz edileceğine ilişkin bilgiler verilmiştir.

3.1. Araştırma Yöntemi/ Deseni/ Modeli

3.1.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada Karasar (2002) tarafından, geçmişte var olan ya da hâlihazırda süren bir durumu var olduğu şekliyle tasvir etmeyi amaç edinen ve araştırmaya konu olan olay, birey veya nesneyi değiştirmeden ve etkilemeden olduğu gibi tanımlamaya çalışan model olarak tanımlanan, tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırma modeli çerçevesinde üniversitelerin eğitim fakültelerinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyini etkileyen değişkenler araştırılmaktadır.

Genel tarama modellerinde, çok sayıda elemana sahip bir evren bulunmakta olup, evren hakkında genel bir yargıya varmak için evrenin tamamı veya evrenden seçilecek bir grup, örnek ya da örneklem üzerinde yapılan taramalar yapılır. Tarama benzeri araştırmaların en büyük avantajı geniş gruplar üzerinde araştırma yapma imkânı sağlamasıdır (Karasar, 2005).

3.2. Evren ve Örneklem/Araştırma Grubu

Araştırmanın evrenini 2013–2014 eğitim öğretim yılında Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören lisans öğrencileri oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini 2013-2014 eğitim öğretim yılında Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 487 öğrenci oluşturmaktadır.

3.3. Verilerin Toplanması

3.3.1. Veri Toplama Aracının Geliştirilmesi

Üniversitelerin lisans düzeyinde okuyan öğrencilerin Teknoloji Bağımlılığını etkileyen değişkenlerin tespit edilmesi amacıyla yerli ve yabancı kaynaklar incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda bireylerin teknoloji bağımlılığını ölçmeye yönelik herhangi bir ölçek bulunmadığı gözlenmiş ve ölçek geliştirme yoluna gidilmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak anket geliştirilmiştir. Anketin birinci bölümünde, öğrencilerin cinsiyet, okudukları bölüm ve anne-baba çalışma durumları, gün içinde teknolojik cihazlara ayırdıkları zaman, aile gelir düzeyi gibi demografik özelliklerine dair kişisel bilgilere yer verilirken ikinci bölümde teknoloji bağımlılıklarını ölçmeye yönelik ölçek oluşturulmuştur. Ölçek beşli likert tipinde olup 30 maddeden oluşmaktadır.

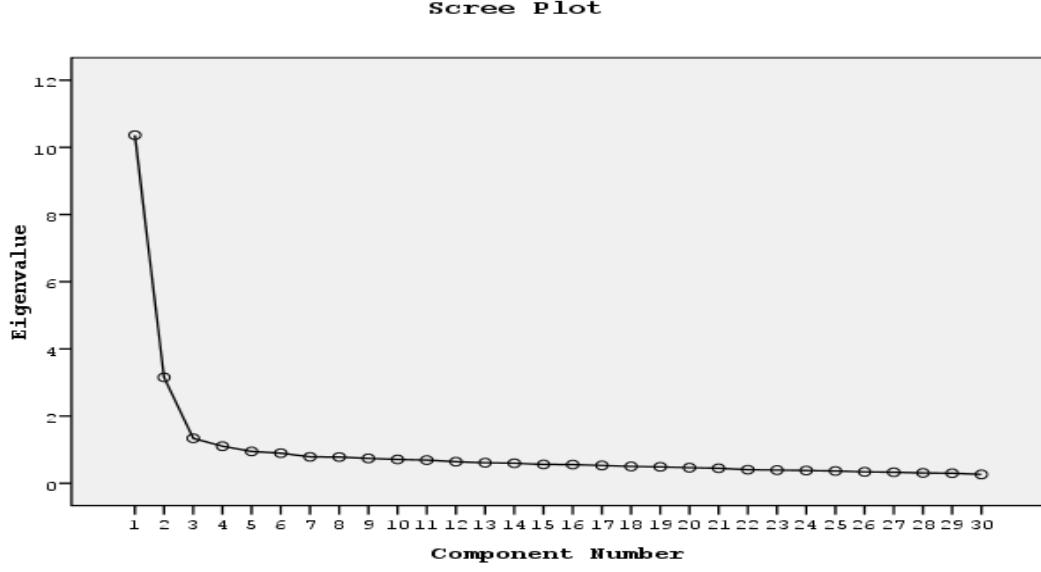
Çalışmada kullanılan “Teknoloji Bağımlılık Ölçeği” beşli likert tipindedir. Likert tipindeki derecelmeler; “Hiçbir zaman”, “Nadiren”, “Bazen”, “Sıklıkla”, “Her zaman” şeklindedir. Ölçek maddeleri 1’den 5’e doğru puanlandırılmış olup, “Her zaman” derecesine 5 puan karşılık gelirken, “Hiçbir zaman” derecesine 1 puan karşılık gelmektedir. Madde puanları 1’den 5’e doğru arttıkça bağımlılık düzeyi de artmaktadır. Beşli likert tipteki ölçeklerde kullanılan seçeneklere uygun olarak, aritmetik ortalamaların anlamlandırılabilmesi amacıyla değerlendirme aralıkları, “1.00-1.80”, “1.81-2.60”, “2.61-3.40”, “3.41-4.20”, “4.21-5.00” şeklinde ifade edilebilmektedir (Yılmaz, 2010).

Hazırlanan anketin güvenilirliğini test etmek amacıyla, 2013-2014 eğitim öğretim yılında Cumhuriyet Üniversitesinde öğrenim gören 190 öğrencinin görüşlerine başvurulmuş ve ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama verilerinden elde edilen Cronbach’s Alpha Katsayısı Teknoloji Bağımlılığı için .92 bulunmuştur. Ön uygulama sonucunda ölçeğin 11. Maddesi üzerinde gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra Cronbach’s Alpha Katsayısı Teknoloji Bağımlılığı için .93 olarak belirlenmiştir. Bu sonuç testin güvenilir olduğunu göstermektedir.

Veri toplama aracının geçerlilik çalışmaları kapsamında açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi, güvenilirlik çalışması için ise iç tutarlılık tekniği kullanılmıştır.

Elde edilen verilerin açımlayıcı faktör analizi için uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla KMO testi ve Barlet Sphericity testi uygulanmıştır. Büyüköztürk'e (2010) göre KMO katsayısı, veri matrisinin faktör analizi için uygun olup olmadığını, veri yapısının faktör çıkarma için uygunluğu hakkında bilgi verir. Faktörleşebilirlik için KMO'nun .60'tan yüksek çıkması beklenir. Barlet testi, verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini belirlemede kullanılır. Bu test ki-kare değerini verir. Ki-kare testindeki gibi anlamlılık değerine bakılır. Anlamlılık değeri, 0.05'ten küçük ise verilerin çok değişkenli normal dağılımdan geldiği söylenir ve analize devam edilir. Anlamlılık değeri 0.05'ten büyük ise faktör analizi yapılmaz (Akdağ, 2011). Bu bilgiler ışığında verilerin açımlayıcı faktör analizine uygun olduğu (KMO=.945, Barlett's Test of Sphericity=6520.90, p=.000) belirlenmiştir ve faktör analizine tabi tutulmuştur.

"Teknoloji Bağımlılık" ölçeği için faktör (boyut) sayısını belirlemek amacıyla Scree test diyagramı oluşturulmuştur. Diyagramda 4. faktörden sonra eğrinin yaklaşık olarak aynı düzeyde seyrettiği sonucuna varılmıştır (Şekil 6). Bu sebeple ölçeğin dört boyutta hazırlanması kararı alınmıştır. Oluşturulan dört faktörden birinci faktörün ölçeğin toplam varyansının %15.182'sini, ikinci faktörün %15.145'ini, üçüncü faktörün %14.780'ini, dördüncü faktörün ise 8.086'sını açıkladığı gözlemlenmiştir. Çokluk, Şekercioğlu ve Büyüköztürk'e göre (2012) açıklanan varyansın %40 ile %60 arasında olması yeterli olarak kabul edilir.

Şekil 6. Scree Test Diyagramı

3.4. Denemelik Madde Yazımı

Ölçme aracının mantıksal geçerliliğini sağlamak amacıyla literatür taraması yapılarak 88 maddelik soru havuzu belirlenmiş ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Ölçekteki sorulara verilen cevaplar ve elde edilen dönütler doğrultusunda ölçeğin 33 sorudan oluşan ön deneme formu hazır hale getirilmiştir. Soru maddeleri net ve açık bir dille yazılarak maddeler iyileştirilmiş ve benzer cevaplar alınabileceği düşünülen maddeler tek bir madde haline getirilmiştir. Deneme formundan elde edilen veriler üzerinde faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizine göre belirlenen örneklem kapsamında değerlendirilmeyecek, uygulama dışı kalacak öğrencilere pilot uygulama yapılmıştır ve geçerlik-güvenirlilik hesaplama işlemleri yapılarak ölçeğin güvenilir olduğuna kanaat getirilmiştir. Ölçeklerin dağıtılması, uygulanması bizzat araştırmacının kendisi tarafından belirlenen bölümlerde gerçekleştirilecektir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUMLAR

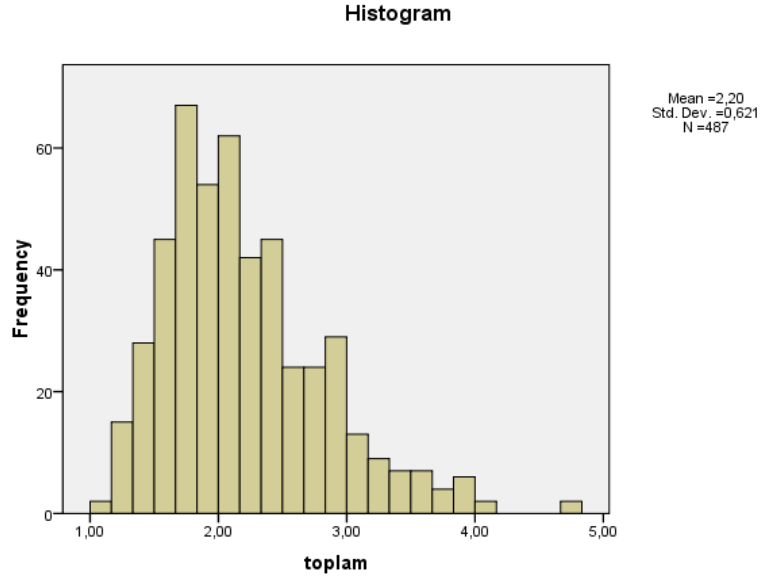
Bu bölümde elde edilen verilerin çözümlenmesi ile ulaşılan bulgular ve bu bulgulara ilişkin yorumlar üzerinde durulmaktadır. Bulgular, araştırmanın alt problemlerinde belirlenen sıraya uygun olarak bağımsız değişkenlere göre tablolar halinde gösterilmiş ve yorumlanmıştır.

Araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin teknoloji bağımlılıklarına ilişkin puanların normal dağılım gösterip göstermediği kolmogorov-smirnov testi, histogram (Şekil 7) ve kutu çizgi grafiği (Şekil 8) ile incelenerek sınanmıştır. Yapılan analizler sonucunda internet bağımlılığı toplam puanlarının normal dağılım göstermediği görülmüştür ($p < .05$) (Tablo 3). Normallik sağlanmadığı için veri setine karekök dönüşümü uygulanmış fakat normallik yakalanamamıştır.

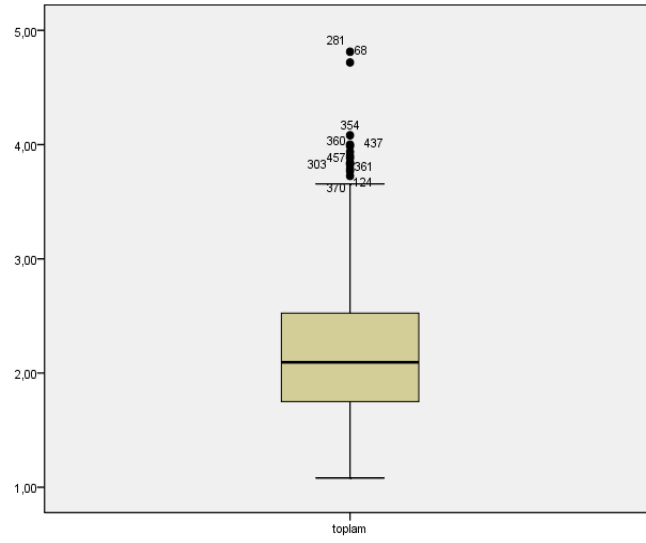
Tablo 3. Dağılımın Normalliği

	Statistic	Sd	P*	Statistic	Sd	P**
Toplam	0,88	487	0,001	0,947	487	0,000

*Kolmogorov-Smirnov testi; **Shapiro-Wilk

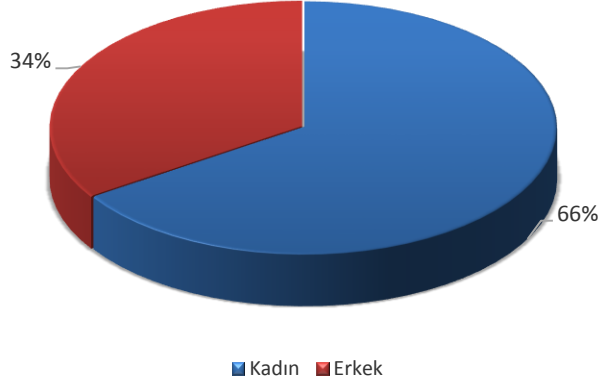

Şekil 7. Histogram

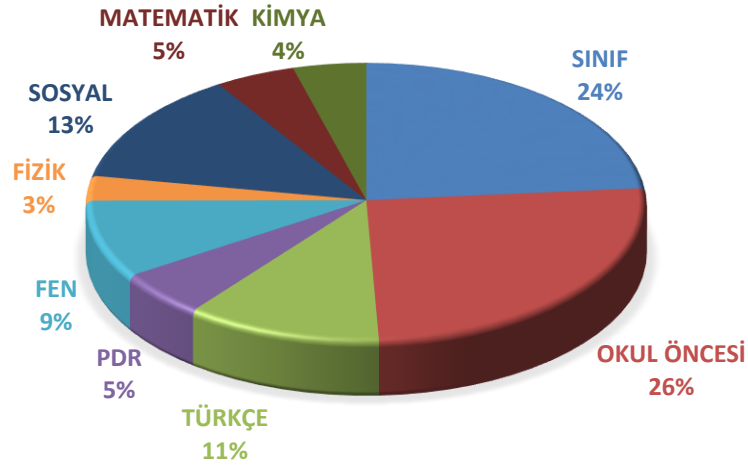
Şekil 8. Kutu Çizgi Grafiği

4.1. Üniversitelerin Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Şekil 9. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Dağılımı

Lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin cinsiyetlerine göre dağılımı Şekil 9’ da incelenmiştir. Buna göre lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin 320’sinin (%66) kadın, 167’sinin (%34) erkek olduğu görülmektedir.

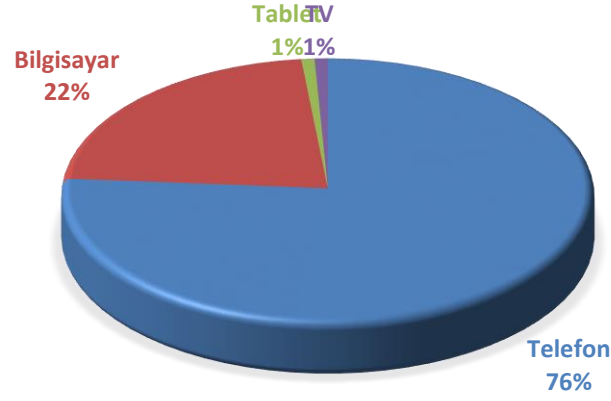

Şekil 10. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Okudukları Bölüme Göre Dağılımı

Lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin okudukları bölümlere göre dağılımları Şekil 3.2’de verilmiştir. Buna göre, lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin 115’i (%24) Sınıf Öğretmenliği, 125’i (%26) Okul Öncesi Öğretmenliği,

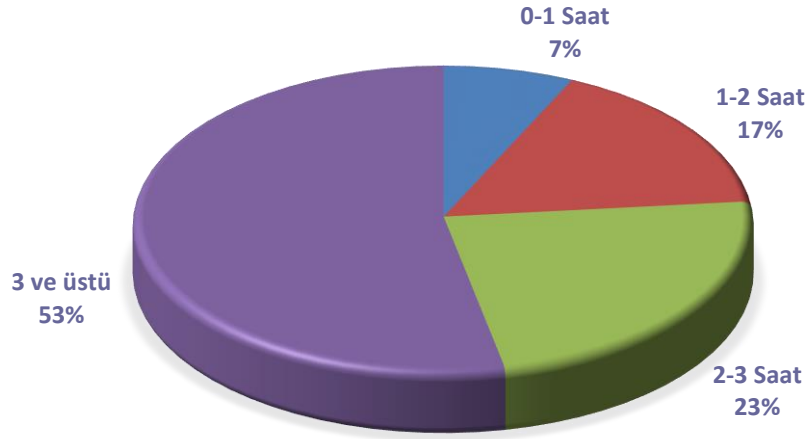

64'ü (%13) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği, 55'i (%11) Türkçe Öğretmenliği, 44'ü (%9) Fen ve Teknoloji Öğretmenliği, 26'sı (%5) Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik, 23'ü (%5) Matematik Öğretmenliği, 21'i (%4) Kimya Öğretmenliği, 14'ü (%3) Fizik Öğretmenliği bölümlerinde okumaktadır.

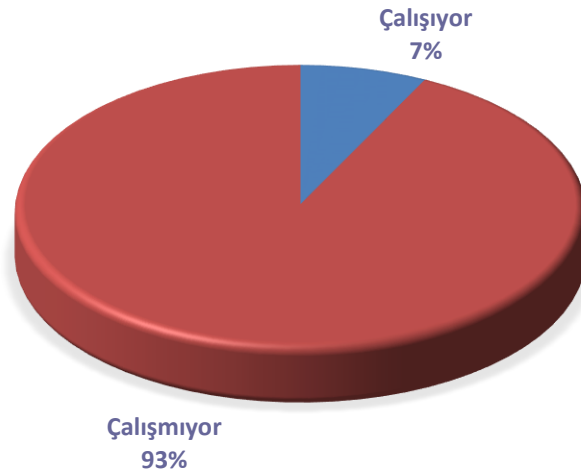
Şekil 11. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gün İçinde En Çok Kullandıkları Teknolojik Alete Göre Dağılımı

Lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin gün içinde en çok kullandıkları teknolojik alete ilişkin bulgular Şekil 8'de gösterilmiştir. Buna göre lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin 371'inin (%76) telefonu, 108'inin (%22) bilgisayarı, 4'ünün (%1) tableti, 4'ünün (%1) televizyonu gün içinde daha çok kullandıkları görülmektedir. Sonuçlara göre gün içerisinde en çok kullanılan teknolojik ürün mobil telefon olurken, gün içerisinde en az kullanılan teknolojik ürün tablet ve televizyon olarak tespit edilmiştir.

Şekil 12. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Gün İçinde Teknolojik Cihazlara Ayırdığı Saat Dağılımı

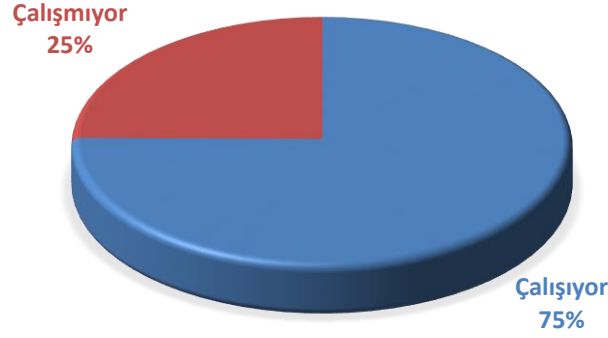
Lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin gün içinde teknolojik cihazlara ayırdığı saat dağılımı Şekil 9'da gösterilmiştir. Buna göre lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin 34'ü (%7) 0-1 saat arası, 80'i (%17) 1-2 saat arası, 114'ü (%23) 2-3 saat arası, 259'u (%53) 3 saat ve üstü gün içinde teknolojik cihazlara zaman ayırdıkları görülmektedir. Sonuçlara göre öğrencilerin yarısından fazlasının 3 saat ve üstü gün içerisinde teknolojik cihazlara vakit ayırdığı tespit edilmiştir.

Şekil 13. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Anne Çalışma Dağılımı

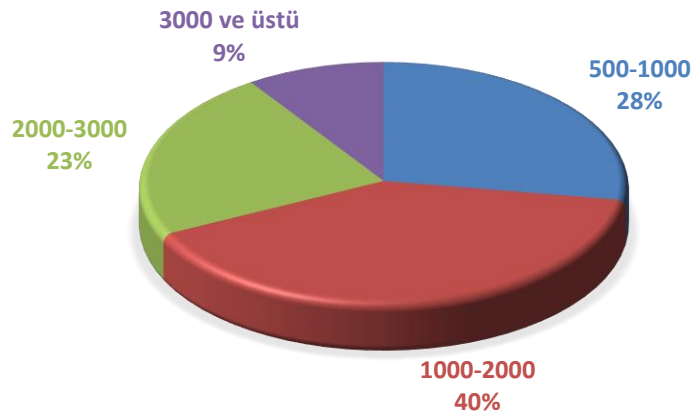
Lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin anne çalışma dağılımı Şekil 10'da gösterilmiştir. Buna göre lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin 36'sının (%7)

annesini herhangi bir işte çalışırken 451'inin (%93) annesinin herhangi bir işte çalışmadığı görülmektedir. Sonuçlara bakıldığında öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun annelerinin çalışmadığı görülmektedir.

Şekil 14. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Baba Çalışma Dağılımı

Lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin baba çalışma dağılımı Şekil 11'de gösterilmiştir. Buna göre lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin 366'sının (%75) babası herhangi bir işte çalışırken 121'inin (%25) babasının herhangi bir işte çalışmadığı görülmektedir. Sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin çoğunluğunun babalarının herhangi bir işte çalıştığı tespit edilmiştir.

Şekil 15. Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Aile Gelir Dağılımı

Lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin aile gelir dağılımı Şekil 12'de görülmektedir. Buna göre Lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin ailelerinin

134'ü (%28) 500-1000 TL, 196'sının (%40) 1000-2000 TL, 111'inin (%23) 2000-3000 TL, 46'sının (%9) 3000 TL ve üstü gelir düzeyinde olduğu görülmektedir. Sonuçlar incelendiğinde öğrencilerin ailelerinin büyük bir kısmının düşük gelir düzeyine sahip olduğu tespit edilirken, çok az bir kısmının iyi gelir düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir.

4.2. Üniversitelerin Lisans Düzeyinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Teknoloji Bağımlılığı Tutum Puanının Ortalamalarının Demografik Özelliklere Göre Farklaşması

Bu bölümde öğretmenlerin öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri, cinsiyet, okudukları bölüm, en çok kullandıkları teknolojik ürün, gün içinde teknolojik cihazlara ayırdıkları saat, anne çalışma durumu, baba çalışma durumu, ailenin gelir düzeyi bağımsız değişkenleri adı altında incelenmiştir.

4.2.1. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular

Cinsiyet değişkenine göre, lisans öğrencilerinin teknoloji bağımlılıkları arasında anlamlı bir fark olup olmadığını belirlemek üzere yapılan *Mann-Whitney U* testi sonuçları Tablo 4' te verilmiştir.

Tablo 4. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği Cinsiyet Değişkeni Mann-Whitney U Testi Sonuçları

<i>Boyutlar</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>P</i>
Yoksunluk	Kadın	320	251,90	80607,50	,086
	Erkek	167	228,87	38220,50	
Kontrol Güçlüğü	Kadın	320	254,53	81449,00	,022*
	Erkek	167	223,83	37379,00	
İşlevsellikte Bozulma	Kadın	320	234,66	74858,00	,054
	Erkek	167	240,38	43483,00	

Sosyal Dışlanmışlık	Kadın	320	242,41	77327,50	,812
	Erkek	167	245,59	41013,50	
Toplam	Kadın	320	247,09	79068,50	,513
	Erkek	167	238,08	39759,50	

*p<.05

Tablo 4 incelendiğinde, lisans öğrencilerinin teknoloji bağımlılığına ait boyutlar içerisinde yoksunluk, işlevsellikte bozulma ve sosyal dışlanmışlık boyutlarına ilişkin cinsiyete göre anlamlı bir fark görülmemesine karşın, kontrol gücü boyutunda cinsiyete göre (p<.05) anlamlı bir fark görülmektedir.

Kontrol gücü boyutunda meydana gelen anlamlılık incelendiğinde kız öğrencilerin (SO=254,53) erkek öğrencilere (SO=223,85) oranla daha yüksek düzeyde kontrol gücü yaşadığı görülmektedir.

Teknoloji bağımlılığı toplam puanında cinsiyete değişkenine göre anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Cinsiyet değişkeni ile teknoloji bağımlılığının alt kategorileri olan internet bağımlılığı, telefon bağımlılığı ve oyun bağımlılığı konularında yapılan araştırmalar sonucunda benzer bulgulara rastlanmıştır. Satan (2013) “Ortaöğretim Öğrencilerinde Akran Baskısının İnternet Bağımlılığına Olan Etkisi” adlı araştırması sonucunda internet bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılık tespit etmemiştir.

Ergin vd. (2013) tıp fakültesi öğrencilerinin internet bağımlılığı sıklığını ve etkileyen etmenleri inceledikleri araştırmalarında erkeklerin %7.4’ü riskli-bağımlı grupta olduğunu belirlerken kadınların % 4.7’si riskli-bağımlı grubunda yer almıştır ve gruplar arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Benzer şekilde Subrahmanyam ve Lin (2007) yapmış oldukları araştırmanın sonucunda benzer bulgulara ulaşmış ve internet bağımlılığı ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. İnternet kullanımı açısından cinsiyet değişkeni ile internet bağımlılığı arasında ilişki bulunmamasını erkeklerin video ve

bilgisayar oyunları gibi farklı uygulamalara zaman ayırıyor olmalarından kaynaklanabileceği belirtilmiştir.

Araştırma sonuçlarına paralel sonuçlar elde edilen araştırmaların aksine Esen ve Gündoğdu (2010), internet bağımlılığı puanlarının cinsiyete göre değiştiği, kızların internet bağımlılık puanlarının erkeklerin internet bağımlılık puanlarından daha düşük olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Cinsiyet değişkeni oyun bağımlılığı alt kategorisine göre incelendiğinde Horzum'un (2011) yapmış olduğu araştırma sonuçlarında erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre oyun bağımlılık puanlarının daha yüksek çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Benzer şekilde Şahin ve Tuğrul (2012) ilköğretim öğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmaya göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha yüksek bağımlılık puanına sahip olduklarını tespit etmişlerdir.

Üçkardeş (2010) Mersin Üniversitesi öğrencileri üzerinde internet bağımlılığını tespit etmeye yönelik yaptığı araştırmanın sonuçlarına göre cinsiyet değişkenine göre "ortalama internet kullanımı" ile "riskli internet kullanımı" gruplarına dâhil öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur. OIK grubunda % 51,6'sı erkek, %48,4'ü kadın iken RIK grubunda % 66,3'ü erkek, %32,6'sı kadındır. Çalışmanın sonuçları doğrultusunda RIK görölme sıklılığının erkeklerde kadınlara göre daha fazla olduğunu saptamıştır.

Karaaslan ve Budak (2012) yapmış oldukları araştırmada cinsiyet değişkenine göre mobil telefon kullanımı ile ilgili ilgi çekici sonuçlara ulaşmışlardır. Bu sonuçlara göre mobil telefonunun 'olmazsa olmaz' nitelikte görölmesi cinsiyete göre değişmektedir. Kız öğrenciler, erkek öğrencilere göre %78 oranında cep telefonunu 'olmazsa olmaz' bir teknoloji olarak gördüklerini belirtirken erkek öğrencilerde bu oran %62,4'de kalmaktadır.

Şar (2013) ergenlerin problemlili mobil telefonu kullanımlarını belirlemeye yönelik yapmış olduğu araştırmanın bulguları incelendiğinde, ergenlerde genel olarak mobil telefon kullanımının yaygın olduğu, cinsiyete göre problemlili mobil telefon kullanmanın farklılaştığı, erkeklerin kızlara göre daha fazla problemlili mobil telefon sorunu yaşadıkları belirlenmiştir.

4.2.2. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri okudukları bölüm değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular

Tablo 5. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği Okudukları Bölüm Değişkeni Kruskal-Wallis Test Sonuçları

<i>Boyutlar</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sd</i>	<i>X²</i>	<i>P</i>
Yoksunluk	Sınıf Ö.	115	237,02	8	19,613	,012*
	Okul Önc.	125	270,91			
	Türkçe Ö.	55	203,37			
	PDR	26	259,81			
	Fen Bil.	44	280,31			
	Fizik	14	201,18			
	Sosyal Bil.	64	248,29			
	Matematik	23	217,50			
	Kimya	21	177,29			
	Kontrol Güçlüğü	Sınıf Ö.	115			
Okul Önc.		125	275,87			
Türkçe Ö.		55	192,44			
PDR		26	268,46			
Fen Bil.		44	278,24			
Fizik		14	189,18			
Sosyal Bil.		64	233,55			
Matematik		23	218,30			
Kimya		21	212,98			

	Sınıf Ö.	115	232,94			
	Okul Önc.	125	258,76	8	16,529	,035*
	Türkçe Ö.	55	211,56			
	PDR	26	272,96			
İşlevsellikte Bozulma	Fen Bil.	44	288,98			
	Fizik	14	200,46			
	Sosyal Bil.	64	214,99			
	Matematik	23	238,33			
	Kimya	21	283,12			
	Sınıf Ö.	115	228,21			
	Okul Önc.	125	271,33	8	11,563	,172
	Türkçe Ö.	55	207,71			
Sosyal	PDR	26	250,44			
Dışlanmışlık	Fen Bil.	44	261,55			
	Fizik	14	212,43			
	Sosyal Bil.	64	238,43			
	Matematik	23	238,72			
	Kimya	21	249,60			
	Sınıf Ö.	115	233,30	8	23,785	,002*
	Okul Önc.	125	275,63			
	Türkçe Ö.	55	194,69			
	PDR	26	270,77			
Toplam	Fen Bil.	44	290,68			
	Fizik	14	185,29			
	Sosyal Bil.	64	227,64			

Matematik	23	219,02
Kimya	21	228,88
Toplam	487	233,30

*p<.05

Üniversite öğrencilerinin okudukları bölüm ile teknoloji bağımlılık puanlarının verildiği Tablo 5'teki sonuçlara göre üniversite öğrencilerinin okudukları bölüm ile teknoloji bağımlılığı düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($X^2=23,785$, $p<0,05$).

Tablo 4 incelendiğinde, üniversitelerin farklı bölümlerinde öğrenim gören lisans öğrencilerinin teknoloji bağımlılığına ait boyutlar içerisinde “Yoksunluk”, “Kontrol Güçlüğü” ve “İşlevsellikte Bozulma” boyutlarında okudukları bölünme göre anlamlı bir fark görülmesine karşın, “Sosyal Dışlanmışlık” boyutunda anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Bu farklılığın hangi bölümler arasında olduğunu görmek amacıyla bölümler tek tek birbirleri arasında Mann Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Mann Whitney U Testlerinden elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 6. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Sınıf Öğretmenliği İle Diğer Bölümler Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Sonuç Tablosu

<i>Bölümler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
Sınıf Öğretmenliği	115	110,05	12655,50	5985,50	,025*
Okul Öncesi	125	130,12	16264,50		
Sınıf Öğretmenliği	115	89,79	10325,50	2669,50	,101
Türkçe	55	76,54	4209,50		
Sınıf Öğretmenliği	115	69,06	7942,00	1274,00	,236
PDR	26	79,58	2069,00		

Sınıf Öğretmenliği	115	74,89	8612,50	1942,5	,024*
FEN	44	93,35	4107,50		
Sınıf Öğretmenliği	115	66,34	7629,00	65100	,244
Fizik	14	54,00	456,00		
Sınıf Öğretmenliği	115	90,57	10415,00	3615	,845
Sosyal Bilgiler	64	88,98	5695,00		
Sınıf Öğretmenliği	115	70,06	8057,00	1258	,712
Matematik	23	66,70	1534,00		
Sınıf Öğretmenliği	115	68,54	7882,50	1202,50	,976
Kimya	21	68,25	1433,50		

Sonuçlar incelendiğinde Sınıf Öğretmenliği Bölümü ile Okul Öncesi Öğretmenliği öğrencileri (U= 5985,50) ve Fen Bilgisi Öğretmenliği öğrencileri (U= 1942,50) arasında teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ($p < .05$) tespit edilmiştir. Sınıf Öğretmenliği ile diğer bölümler arasında ise teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ($p > .05$) belirlenmiştir. Aralarında anlamlı farklılık tespit edilen bölümlerin sıra ortalamaları incelendiğinde Okul Öncesi Öğretmenliği öğrencilerinin teknoloji bağımlılık seviyeleri (SO= 130,12) Sınıf Öğretmenliği (SO= 110,05) öğrencilerine göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Buna ek olarak Fen Bilgisi öğrencilerinin teknoloji bağımlılık seviyelerinin de (SO= 93,35) Sınıf Öğretmenliği (SO= 74,89) öğrencilerine göre istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Okul Öncesi Bölümü İle Diğer Bölümler Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Sonuç Tablosu

<i>Bölümler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
Okul Öncesi	125	99,87	12474,50	2275,50	,000*
Türkçe	55	69,37	3815,50		

Okul Öncesi	125	76,23	9529,00	1296,00	,118
PDR	26	74,88	1947,00		
Okul Öncesi	125	83,76	10470	2595	,575
FEN	44	88,52	3895		
Okul Öncesi	125	72,47	9058,50	566,50	,031*
Fizik	14	42,96	671,50		
Okul Öncesi	125	101,35	12669	3206	,026*
Sosyal Bilgiler	64	82,59	5286		
Okul Öncesi	125	77,17	9646	1104	,078
Matematik	23	60,00	1380		
Okul Öncesi	125	75,74	9467,50	1032,50	,118
Kimya	21	60,17	1263,50		

Sonuçlar incelendiğinde Okul Öncesi Öğretmenliği ile Fizik Öğretmenliği öğrencileri (U= 2595) ve Türkçe Öğretmenliği öğrencileri (U= 2275,50) arasında teknoloji bağımlılık seviyeleri bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu ($p<.05$) tespit edilmiştir. Ayrıca Okul Öncesi Öğretmenliği ile diğer bölümler arasında ise teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ($p>.05$) belirlenmiştir. Aralarında anlamlı farklılık bulunan bölümlerin sıra ortalamaları dikkate alındığında Okul Öncesi Öğretmenliği öğrencilerinin teknoloji bağımlılık seviyeleri (SO= 99,87) Türkçe Öğretmenliği (SO= 69,37) öğrencilerine göre anlamlı derecede yüksek olduğunu gözlemlemek mümkündür. Bu sonuca ek olarak Okul Öncesi Öğretmenliği öğrencilerinin teknoloji bağımlılık seviyelerinin (SO= 72,47) Fizik Bölümü (SO= 42,96) öğrencilerine kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Türkçe Bölümü İle Diğer Bölümler Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu

<i>Bölümler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
Türkçe	55	36,85	2026,50	486,50	,021*
PDR	26	49,79	1294,50		
Türkçe	55	40,57	2231	691,50	,000*
FEN	44	61,76	2718		
Türkçe	55	35,57	1956,50	353,50	,638
Fizik	14	32,75	458,50		
Türkçe	55	56,21	3091,50	1551	,266
Sosyal Bilgiler	64	63,26	4048,50		
Türkçe	55	38,82	2135	595	,681
Matematik	23	41,13	946		
Türkçe	55	36,76	2022	482	,267
Kimya	21	43,05	904		

Sonuçlar incelendiğinde Türkçe Öğretmenliği Bölümü ile Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik bölümü öğrencileri ($U= 486,50$) ve Fen ve Teknolojileri Öğretmenliği öğrencileri ($U= 691,50$) arasında teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı ($p<.05$) bir farklılaşma olduğu belirlenmiştir. Ek olarak Türkçe Öğretmenliği ile diğer bölümler arasında ise teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ($p>.05$) sonucuna ulaşılmıştır. Türkçe Öğretmenliği Bölümü, Fen ve Teknoloji Öğretmenliği Bölümü ve Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümleri sıra ortalamaları incelendiğinde PDR öğrencilerinin teknoloji bağımlılık seviyelerinin ($SO= 49,79$) Türkçe Öğretmenliği ($SO= 36,85$) öğrencilerine göre anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlara ek olarak Fen ve Teknoloji Öğretmenliği öğrencilerinin teknoloji bağımlılığı seviyelerinin ($SO= 61,76$) Türkçe Öğretmenliği öğrencilerine ($SO= 40,57$) kıyasla anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 9. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden PDR Bölümü İle Diğer Bölümler Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu

<i>Bölümler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
PDR	55	40,57	2231	691,50	,000*
FEN	44	61,76	2718		
PDR	55	35,57	1956,50	353,50	,638
Fizik	14	32,75	458,50		
PDR	55	56,21	3091,50	1551	,266
Sosyal Bilgiler	64	63,26	4048,50		
PDR	55	38,82	2135	595	,681
Matematik	23	41,13	946		
PDR	55	36,76	2022	482	,267
Kimya	21	43,05	904		

Sonuçlar incelendiğinde PDR öğrencileri ile Fen ve Teknolojileri Bölümü öğrencileri (U=691,50) arasında anlamlı bir farklılık ($p<.05$) tespit edilmiştir. Farklılık belirlenen bölümlerin sıra ortalamaları dikkate alındığında Fen ve Teknoloji Bölümü öğrencilerinin (SO=61,76) teknoloji bağımlılığı seviyesinin PDR öğrencilerinden daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 10. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Fen ve Teknoloji Bölümü İle Diğer Bölümler Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu

<i>Bölümler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
Fen	44	32,14	1414	192	,035*
Fizik	14	21,21	297		
Fen	44	62,95	2770	1036	,020*
Sosyal Bilgiler	64	48,69	3116		

Fen	44	36,94	1625,50	376,50	,087
Matematik	23	28,37	625,50		
Fen	44	36,07	1587	327	,057
Kimya	21	26,57	558		

Test sonuçları incelendiğinde Fen ve Teknoloji Öğretmenliği Bölümü ile Fizik bölümü öğrencileri (U= 192) ve Sosyal Bilgiler öğrencileri (U= 1036) arasında teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ($p<.05$) tespit edilmiştir. Ayrıca Fen ve Teknolojileri Öğretmenliği ile diğer bölümler arasında ise teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ($p>.05$) belirlenmiştir. Fen ve Teknoloji Öğretmenliği Bölümü, Fizik bölümü ve Sosyal Bilgiler Bölümü öğrencilerinin sıra ortalamalarına bakıldığında Fen ve Teknolojileri öğrencilerinin teknoloji bağımlılığı düzeylerinin (SO= 32,14) Fizik (SO= 21,21) öğrencilerine göre anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenmektedir. Aynı zamanda Fen ve Teknoloji Öğretmenliği öğrencilerinin teknoloji bağımlılığı düzeylerinin (SO= 62,95) Sosyal Bilgiler (SO= 48,69) öğrencilerine göre anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiş.

Tablo 11. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Fizik Bölümü İle Diğer Bölümler Arasında Ders Sonrasındaki Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu

<i>Bölümler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
Fizik	44	62,95	2770	1036	,020*
Sosyal Bilgiler	64	48,69	3116		
Fizik	44	36,94	1625,50	376,50	,087
Matematik	23	28,37	625,50		
Fizik	44	36,07	1587	327	,057
Kimya	21	26,57	558		

Sonuçlar incelendiğinde Fizik Bölümü ile Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (U= 1036) arasında teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı ($p<.05$) bir farklılık tespit edilmiştir. Ayrıca Fizik Bölümü ile diğer bölümler arasında ise teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ($p>.05$) görülmüştür. Bölümlerin sıra ortalamalarına bakıldığında Fizik Bölümü öğrencilerinin teknoloji bağımlılık seviyelerinin (SO= 62,95) Sosyal Bilgiler Öğretmenliği (SO= 48,69) öğrencilerine göre anlamlı derecede yüksek olduğunu gözlemek mümkündür.

Tablo 12. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Sosyal Bilgiler Bölümü İle Diğer Bölümler Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu

<i>Bölümler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
Sosyal Bilgiler	64	44,65	2857,50	694,50	,690
Matematik	23	42,20	970,50		
Sosyal Bilgiler	64	42,79	2738,50	685,50	,891
Kimya	21	43,64	916,50		

Test sonuçları incelendiğinde Sosyal Bilgiler Öğretmenliği öğrencileri ile diğer bölümler arasında teknoloji bağımlılığı düzeyleri yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ($p>.05$) sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 13. Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Bölümlerden Matematik Bölümü İle Kimya Bölümü Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu

<i>Bölümler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
Matematik	223	21,83	502,00	226,00	,716
Kimya	21	23,24	488,00		

Test sonuçları incelendiğinde Matematik Bölümü öğrencileri ile Kimya Bölümü öğrencileri arasında teknoloji bağımlılığı düzeyleri yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ($p > .05$) sonucuna ulaşılmıştır.

Çakır-Balta ve Horzum'un (2008) üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığına dair yaptıkları araştırmaya katılan öğrencilerin internet bağımlılık düzeyleri, öğrenim gördükleri bölümlere göre karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmaya göre; ders öncesinde istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen ders sonrasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Hangi Bölümler arasında farklılaşma olduğu incelendiğinde, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bölümü ile Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü öğrencilerinin internet bağımlık düzeylerinin oldukça yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunun yanı sıra Sınıf Öğretmenliği, Zihinsel Engelliler Öğretmenliği ve Okul Öncesi Öğretmenliğinde öğrenim gören öğrencilerin ise internet bağımlılığı düzeylerinin Psikolojik Danışma ve Rehberlik ve Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümlerine göre oldukça düşük olduğu belirlenmiştir.

Ceyhan ve Ceyhan'ın (2007) Türk üniversite öğrencilerinin sorunlu internet kullanım davranışları üzerine yaptıkları araştırmanın sonuçlarına göre ise internet bağımlılığının en sık Sosyal Bilimler Fakültesi'nde görüldüğü belirtilmiştir.

Doğan'ın (2013) ergenlerin internet kullanma alışkanlıklarını belirlemeye yönelik yaptığı araştırmanın sonucunda örneklemdaki ergenlerin internet kullanımlarının günlük işlerini, uyku düzenini, yemek düzenini aksattığını belirtenlerin internet bağımlılık düzeyleri daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Yapılan regresyon modelinde yer alan “internet kullanımının günlük işleri aksatması” değişkeni, “internet kullanımının uyku düzenini etkilemesi” değişkeni, “internet kullanımının yeme düzenini etkilemesi” değişkeni istatistiksel olarak anlamlı ve internet bağımlılığını etkileyen etmenler arasında olduğu görülmüştür. Teknoloji bağımlılığı testinin “Kontrol Güçlüğü” alt boyutunda yer alan, “*Bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlarımı kullanırken acıktığımın, susduğumun farkına varmam.*” , “*Bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlarımla ilgilenmek adına uykumdan ödün vermek zorunda kaldığım zamanlar olur.*” gibi sorular olması nedeniyle iki araştırmanın sonuçlarının benzer olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.3. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri en çok kullanılan teknolojik ürün değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular

Tablo 14. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği En Çok Kullanılan Teknolojik Ürün Değişkeni Kruskal-Wallis Test Sonuçları

<i>Boyutlar</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sd</i>	<i>X²</i>	<i>P</i>
Yoksunluk	Telefon	370	252,07	3	5,515	,138
	Bilgisayar	108	216,57			
	Tablet	4	261,13			
	TV	4	219,13			
Kontrol Güçlüğü	Telefon	370	250,44	3	4,295	,231
	Bilgisayar	108	222,25			
	Tablet	4	286,75			
	TV	4	191,50			
İşlevsellikte Bozulma	Telefon	370	245,17	3	3,239	,356
	Bilgisayar	108	233,89			
	Tablet	4	234,88			
	TV	4	357,50			
Sosyal Dışlanmışlık	Telefon	370	243,25	3	2,205	,531
	Bilgisayar	108	241,20			
	Tablet	4	227,13			
	TV	4	345,25			
Toplam	Telefon	370	250,43	3	3,903	,272
	Bilgisayar	108	220,58			
	Tablet	4	257,88			

TV	4	266,00
----	---	--------

---

*<p.05

Tablo 14 incelendiğinde, lisans öğrencilerinin teknoloji bağımlılığına ait alt boyutlar içerisinde “Yoksunluk”, “Kontrol Güçlüğü”, “İşlevsellikte Bozulma” ve “Sosyal Dışlanmışlık” alt boyutlarında en çok kullanılan teknolojik ürün değişkenine göre anlamlı bir fark görülmemektedir. Benzer şekilde araştırmamız sonucunda teknoloji bağımlılığı toplam puanı ile gün içerisinde en çok kullanılan teknolojik ürün değişkeni arasında da anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Bu bulguya göre gün içerisinde en çok kullanılan teknolojik cihaz olarak tespit edilen telefonun öğrencilerin aile ve arkadaş çevresi sosyal iletişimlerini etkilediği söylemek mümkündür. Alan yazın incelendiğinde teknoloji bağımlılığının alt boyutları olarak nitelendirebileceğimiz “internet bağımlılığı”, “mobil telefon bağımlılığı” ve “bilgisayar bağımlılığı” ile “yalnızlık, sosyal dışlanmışlık, sosyal izolasyon” konuları ile ilgili paralel sonuçlara ulaşıldığını söylemek mümkündür.

Neilsen (2000)’e göre internet kullanımı gençlerde sosyal yalıtılmışlık sorununa ve yalnızlığa yol açabilmektedir. Young ve Rogers (1997)’a göre bu durumun sebebi internetin aşırı kullanımının, kişilerin sosyal çevreleri ile ilişki kurmasına engel teşkil etmesidir. Çoğu bilgisayar faaliyetleri bireysel olması sebebiyle çocukları akranlarıyla arkadaşlık kurmak yerine sosyalleşmesine engel olan “elektronik arkadaşlığa” yöneltmektedir. 8-18 yaş aralığında bulunan öğrencilerle gerçekleştirilen bir araştırmada evlerinde bilgisayar olan öğrencilerin kayda değer bir bölümünün yalnızlığı sosyal ortamlara tercih ettiğine dikkat çekilmektedir. Bunun yanı sıra bu öğrencilerin %60’ı okuldaki bilgisayar etkinliklerini yalnız gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir(Akt: Gürcan, Özhan ve Uslu, 2008).

Yapılan bir diğer araştırmada, lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımı ile bazı değişkenler arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuç olarak genel olumsuzluklardan sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma, yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma alt basamakları ile kendini açma gibi alt değişkenler ile problemleri internet kullanımı arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu tespit edilmiştir(Zorbaz ve Dost, 2014).

Duralp ve Çiçekoğlu (2013) yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin yalnızlık düzeylerinin internet bağımlılığı ve çeşitli değişkenler açısından inceledikleri araştırmada dzenli olarak her gdn internete girenlerin yalnızlık oranlarının daha yksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmaya katılan erkeklerin internet bağımlılıkları arttıka yalnızlık düzeylerinin de arttığı tespit edilmiştir.

Deniz ve Tutgun'un (2010) aday oğretmenlerin yalnızlık düzeyi ve problemleri internet kullanımı arasındaki ilişkiyi tespit etmeye ynelik yapmış oldukları araştırmanın sonuçlarına gbre yalnızlık düzeyinin, sosyal fayda ve rahatlığın ve aşırı internet kullanımı artmasına bağlı olarak daha yksek hale geldiği tespit edilmiştir. Bu durumun sebebi gercek hayatta zayıf sosyal becerileri olan kişilerin yz yze iletişim yerine internet üzerinden online ve sosyal iletişimi tercih etmeleri olarak yorumlanmıştır.

Tan ve diğerleri (2013) yalnızlık ve mobil telefon kullanımı arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Fırat Üniversitesi Eğitim Fakltesi oğrencileri üzerinde yapmış oldukları araştırmada mobil telefon kullanımı 10 saat ve daha stü, 7-9 saat arası, 4-6 saat arası ve 1-3 saat arası olan oğrencilerin yalnızlık düzeylerini, günde 1 saatten daha az mobil telefon kullanan oğrencilerin yalnızlık düzeyine oranla daha yksek olduğunu belirlenmişlerdir. Aynı araştırmada araştırmaya katılan oğrencilerin %17,6'sının mobil telefon bağımlısı oldu tespit edilmiştir.

4.2.4. "Üniversitelerin lisans düzeyinde oğrenim goren oğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri gdn içinde teknolojik ürün kullanım saati değişkenine gbre farklılık göstermekte midir?" alt problemine ilişkin bulgular

Tablo 15. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği Gdn İçinde Teknolojik Ürün Kullanım Saati Değişkeni Kruskal-Wallis Test Sonuçları

<i>Boyutlar</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sd</i>	<i>X²</i>	<i>P</i>
Yoksunluk	0-1 saat	34	132,26	3	75,202	,000*
	1-2 saat	80	172,02			
	2-3 saat	114	220,06			

	3 ve daha fazla	258	291,44			
Kontrol Güçlüğü	0-1 saat	34	122,40	3	64,411	,000*
	1-2 saat	80	181,61			
	2-3 saat	114	230,72			
	3 ve daha fazla	258	285,08			
İşlevsellikte Bozulma	0-1 saat	34	195,41	3	15,982	,001*
	1-2 saat	80	207,44			
	2-3 saat	114	234,32			
	3 ve daha fazla	258	265,07			
Sosyal Dışlanmışlık	0-1 saat	34	208,09	3	5,296	,151
	1-2 saat	80	223,81			
	2-3 saat	114	243,54			
	3 ve daha fazla	258	254,25			
Toplam	0-1 saat	34	144,82	3	3,903	,272
	1-2 saat	80	180,22			
	2-3 saat	114	228,43			
	3 ve daha fazla	258	283,57			

*p<.05

Tablo 15 incelendiğinde, lisans öğrencilerinin teknoloji bağımlılığına ait alt boyutlar içerisinde “Yoksunluk”, “İşlevsellikte Bozulma” ve “Kontrol Güçlüğü” boyutlarına ilişkin gün içinde teknolojik ürün kullanım saatine göre anlamlı bir fark görülmesine karşın, “Sosyal Dışlanmışlık” boyutunda gün içinde teknolojik ürün

kullanım saatine göre ($p < .05$) anlamlı bir fark görülmemektedir. Benzer şekilde araştırmamız sonucunda teknoloji bağımlılığı toplam puanı ile gün içerisinde teknolojik ürün kullanım saati değişkeni arasında da anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Teknolojik ürünler içerisinde %76 oranı ile en çok kullanılan teknolojik ürün olarak belirlenen mobil telefonların kullanım sıklığı, mobil telefon bağımlılığı ya da problemlili mobil telefon kullanım sorunları ile ilişkilendirileceği fikrinden yola çıkarak yapılan literatür taramasında ortaya çıkan sonuçlar benzer özellikler göstermektedir. Ünal ve Arslan'nın (2013) devlet ve vakıf üniversiteleri eğitim fakültesi öğrencilerinin cep telefonu kullanım sıklıklarının ve marka tercihlerinin karşılaştırılmasına yönelik yaptıkları araştırmanın sonucunda günlük olarak mobil telefonlarını 1 saatten fazla kullanan öğrencilerin oranını %56,2 olarak tespit etmişlerdir.

Batıgün ve Hasta (2010) yapmış oldukları araştırmada ele aldıkları örneklemin %14'ü internet bağımlısı olarak tanımlamış ve bağımlı olarak tanımladık bireylerin günde ortalama 3 saat internete bağlı kaldıklarını belirlemişlerdir. Yapmış olduğumuz araştırma bulgularına göre araştırma örneklemindeki bireylerin %53'ü 3 saat ve üzeri teknolojik ürünlerle vakit geçirdiklerini belirtmişlerdir. Bu açıdan iki araştırmanın birbiri ile benzer bulgular içerdiği ifade edilebilir.

Bayhan (2013) 2001-2013 yıllarını kapsayan 12 yıllık süreç içerisinde üniversite Gençlerinin Sosyolojik Profili araştırmasında birikimsel olarak anket uygulanan öğrenci sayısı 48318 olarak belirtilmiştir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre örneklemin %43'ü günde 1-2 saat, %15'i günde 3-5 saat internet kullandığı belirlenirken, erkeklerin kızlara oranla daha fazla internet kullandığı tespit edilmiştir. Bağımlılık derecesinde internet günde 6-8 saat ve üstü internet kullananların oranı %3 olarak tespit edilmiştir.

Yılmaz vd. (2014) lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerini inceledikleri araştırmalarında öğrencilerin % 17'sinin düşük, % 67'sinin orta ve % 16'sının da yüksek düzeyde internet bağımlısı olduğunu belirlemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre günde 10 saat ve daha fazla internet kullananlar ile günde 7-9 saat arası internet kullanan öğrencilerin toplamda elde ettikleri bağımlılık puanlarının, günde 4-6 saat arası kullanan öğrencilerden daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırma grubundaki günde 1-3 saat arası internet kullanan öğrencilerinin bağımlılık puanları ise diğer gruplara göre en düşük seviyede bulunmuştur.

Bilge (2013) ilköğretim öğrencileri üzerinde yaptığı araştırmasında günde 2-3 saat ve üzeri bilgisayar kullanan öğrencilerin bir saat bilgisayar kullanan öğrencilere göre bilgisayar bağımlılığına daha eğilimli oldukları sonucuna ulaşmıştır. Araştırmamızın örnekleminin %22'si bilgisayarı gün içinde en çok kullandıkları teknolojik ürün olarak tercih ettiği göz önüne alındığında araştırmanın sonuçları dikkate değer nitelikte görülmektedir.

Doğan'ın (2013) yapmış olduğu çalışmada araştırmaya katılan ergenler en fazla haftada ortalama 2 saat interneti kullanmakta olduğu ve örneklemin haftalık ortalama internet kullanım süresi 13,7628 saat olduğu belirlenmiştir. Araştırmada yapılan regresyon modelinde “haftalık ortalama internet kullanım süresi” değişkeni istatistiksel olarak anlamlı, internet bağımlılığını etkileyen etmenler arasında yer almakta ve internet bağımlısı olma riskini 1.06 kat arttırmaktadır.

Yang ve Tung (2007) internet bağımlısı olan ve olmayan lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmanın sonucuna göre internet bağımlısı olarak tespit ettikleri öğrencilerin bağımlı olmayan öğrencilere göre gün içinde ortalama iki kat daha fazla süre çevrimiçi kaldıklarını belirlemişlerdir. Aynı çalışmada problemlerini internet kullanımının ergenlerin günlük etkinliklerini, okul başarılarını, öğretmen-aile ilişkilerini olumsuz etkilediği vurgulanmıştır. Yapmış olduğumuz araştırma sonucunda teknoloji bağımlılığı ölçeğinin “işlevsellikte bozulma” alt basamağı ile gün içinde teknolojik ürüne ayrılan saat değişkenine göre anlamlı bir ilişki saptanmış olması Yang ve Tung'un yapmış oldukları çalışma ile paralellik göstermektedir.

Araştırmamız sonucunda “Sosyal Dışlanmışlık” alt boyutunda anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Örneklem grubunu oluşturan öğrencilerin gün içinde en çok kullandıkları teknolojik ürün olarak telefonu tercih ettikleri sonucundan yola çıkarak öğrencilerin sosyalleşme ve arkadaşlık ilişkilerini geliştirmek adına mobil telefonları bir engel olarak göremedikleri sonucuna ulaşılabilir. Bu bağlamda Lenhart vd. (2001) yaşları 12-17 arasında değişen 754 öğrenci üzerinde yapmış oldukları araştırma sonucunda bireylerin %48'inin internet ortamında edindiği arkadaş çevresi ile olan ilişki ve iletişimlerini arttırdığını, %62'sinin ise internet başında harcadıkları zamanın arkadaşlarına ayırdıkları vakitten daha fazla olduğunu belirttikleri sonuçlarına ulaşmışlardır.

Araştırmamızda teknoloji bağımlılığının alt boyutu olan kontrol güçlüğü basamağı ile teknolojik cihazlar ile geçirilen zaman arasında anlamlı bir fark tespit edilmiş olup bu sonuç, Nalwa ve Anand'ın (2003) yapmış oldukları çalışmanın sonuçlarıyla örtüşmektedir. Nalwa ve Anand'ın (2003), Hindistan'da yaptıkları çalışmada, 16-18 yaş aralığındaki 100 öğrencinin İnternet bağımlılıklarının boyutunu belirlemeyi amaçlamışlardır. Patolojik İnternet kullanımını ölçmek amacıyla bağımlı olanlar ve bağımlı olmayanlar olmak üzere iki grup belirlenmiştir. Araştırmanın sonuçları bakıldığında internet bağımlısı olarak değerlendirilen grup ile bağımlı olmayan grup arasında belirgin davranış ve interneti işlevsel kullanma farklılıkları bulunduğu gözlemlenmektedir. Bağımlıların çevrimiçi zaman geçirmek adına günlük rutin uğraşlarını öteledikleri, gecenin ilerleyen saatlerine kadar internet başında vakit geçirmelerinden dolayı uyku problemi yaşadıkları, internet olmayan bir hayatın bunaltıcı olacağını düşündükleri belirtilmiştir.

4.2.5. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri anne çalışma durumu değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular

Tablo 16. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği Anne Çalışma Durumu Değişkeni Mann-Whitney U Test Sonuçları

<i>Boyutlar</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>P</i>
Yoksunluk	Çalışıyor	36	272,38	9805,50	,208
	Çalışmıyor	451	241,74	109022,50	
Kontrol Güçlüğü	Çalışıyor	487	265,04	9541,50	,350
	Çalışmıyor	36	242,32	109286,50	
İşlevsellikte Bozulma	Çalışıyor	451	277,99	10007,50	,124
	Çalışmıyor	487	240,74	108333,50	
Sosyal Dışlanmışlık	Çalışıyor	36	268,42	9663,00	,266
	Çalışmıyor	450	241,51	108678,00	
Toplam	Çalışıyor	486	273,93	9861,50	,185
	Çalışmıyor	36	241,61	108966,50	

*p<.05

Tablo 16 incelendiğinde, lisans öğrencilerinin teknoloji bağımlılığına ait alt boyutlar arasında “Yoksunluk”, “Kontrol Güçlüğü”, “Sosyal Dışlanmışlık” ve “İşlevsellikte Bozulma” boyutlarında anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Teknoloji bağımlılığı toplam puanı ile “anne çalışma” değişkeni arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Doğan (2013) ergenlerin internet bağımlılığı yaygınlığı üzerinde yaptığı araştırmada anne çalışma durumu ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir fark tespit etmiştir. Araştırmanın örneklemini oluşturan grubun yaş aralığı 12-18 olarak belirlenmiştir.

4.2.6. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri baba çalışma durumu değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular

Tablo 17. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği Baba Çalışma Durumu Değişkeni Mann-Whitney U Test Sonuçları

<i>Boyutlar</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>P</i>
Yoksunluk	Çalışıyor	36	272,38	9805,50	,208
	Çalışmıyor	451	241,74	109022,50	
Kontrol Güçlüğü	Çalışıyor	487	265,04	9541,50	,350
	Çalışmıyor	36	242,32	109286,50	
İşlevsellikte Bozulma	Çalışıyor	451	277,99	10007,50	,124
	Çalışmıyor	487	240,74	108333,50	
Sosyal Dışlanmışlık	Çalışıyor	36	268,42	9663,00	,266
	Çalışmıyor	450	241,51	108678,00	
Toplam	Çalışıyor	486	273,93	9861,50	,185
	Çalışmıyor	36	241,61	108966,50	

*p<.05

Tablo 17 incelendiğinde, lisans öğrencilerinin teknoloji bağımlılığına ait alt boyutlar arasında “Yoksunluk”, “Kontrol Güçlüğü”, “Sosyal Dışlanmışlık” ve “İşlevsellikte Bozulma” boyutlarında baba çalışma duruma göre anlamlı bir fark tespit edilememiştir.

Teknoloji bağımlılığı toplam puanı ile “baba çalışma” değişkeni arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Bu sonuca paralel olarak Doğan (2013) ergenlerde internet bağımlılığının yaygınlığını tespit etmeye yönelik yaptığı çalışmasında ergenlerin babalarının çalışma durumuna göre internet bağımlılık durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit etmemiştir.

Benzer şekilde Ergin vd. (2013) Tıp fakültesi öğrencilerinde internet bağımlılığı sıklığı ve etkileyen etmenlerini belirlemeyi hedefledikleri araştırmalarında baba çalışma durumu değişkenleri ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir fark tespit edememişlerdir.

Üneri ve Tanıdır (2010) bir grup lise öğrencisinin internet bağımlılığını değerlendirmeyi amaçladıkları çalışmalarında araştırmaya katılan grubun bağımlılık puanları ile baba çalışma durumu arasında istatistiksel olarak bir anlamlılık tespit edememişlerdir. Çalışmamız bu bulgularla tutarlılık göstermektedir.

4.2.7. “Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri aile gelir düzeyi değişkenine göre farklılık göstermekte midir?” alt problemine ilişkin bulgular

Tablo 18. Teknoloji Bağımlılığı Ölçeği Aile Gelir Düzeyi Değişkeni Kruskal Wallis Testi Sonuçları

<i>Boyutlar</i>	<i>Değişkenler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sd</i>	<i>X²</i>	<i>P</i>
Yoksunluk	500-1000	134	225,06	3	10,698	,013*
	1000-2000	196	248,11			
	2000-3000	111	235,73			
	3000 ve üstü	46	301,60			

Kontrol Güçlüğü	500-1000	134	216,72	3	11,546	,004*
	1000-2000	196	252,86			
	2000-3000	111	237,77			
	3000 ve üstü	46	300,72			
İşlevsellikte Bozulma	500-1000	134	222,82	3	5,223	,156
	1000-2000	196	245,23			
	2000-3000	111	255,00			
	3000 ve üstü	46	268,88			
Sosyal Dışlanmışlık	500-1000	134	226,68	3	3,586	,309
	1000-2000	196	246,65			
	2000-3000	111	248,06			
	3000 ve üstü	46	268,17			
Toplam	500-1000	134	218,87	3	9,869	,020*
	1000-2000	196	251,21			
	2000-3000	111	242,24			
	3000 ve üstü	46	290,70			

*p<.05

Tablo 18 incelendiğinde, lisans öğrencilerinin teknoloji bağımlılığına ait alt boyutlar arasında aile gelir düzeyi açısından “Yoksunluk” ve “Kontrol Güçlüğü”, boyutlarında anlamlı bir fark belirlenmiş olmasına karşın, “İşlevsellikte Bozulma” ve “Sosyal Dışlanmışlık” boyutunda herhangi bir anlamlılık tespit edilmemiştir.

Teknoloji Bağımlılığı toplam puanı ile “aile gelir düzeyi” değişkeni arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

Bu farklılığın hangi gelir düzeyleri arasında olduğunu görmek amacıyla gelir düzeyleri tek tek birbirleri arasında Mann Whitney U Testi ile karşılaştırılmıştır. Mann Whitney U Testlerinden elde edilen sonuçlar aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 19. Aile Gelir Düzeyi 500-1000 TL Arası Olan Öğrenciler İle Diğer Gelir Düzeyleri Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu

<i>Gelirler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
500-1000	134	151,70	2037,50	11282,50	,030*
1000-2000	196	174,94	34287,50		
500-1000	134	118,49	15878	6833,00	,275
2000-3000	111	128,44	14257		
500-1000	134	83,68	11215,50	2168,50	,003*
3000 ve üstü	43	110,36	5076,50		

Sonuçlar incelendiğinde aile gelir düzeyi 500-1000 TL arası olan öğrenciler ile aile gelir düzeyi 1000-2000 TL olan öğrenciler ($U= 11282,50$) arasında teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından anlamlı bir fark ($p<.05$) belirlenmiştir. Buna paralel olarak ve aile gelir düzeyi 500-1000 TL arası olan öğrenciler ile aile gelir düzeyi 3000 TL ve üstü olan öğrenciler arasında teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu ($p<.05$) tespit edilmiştir. Aile gelir düzeyi 500-1000 TL arası olan öğrenciler ile aile gelir düzeyi 2000-3000 TL olan öğrenciler arasında teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olmadığı ($p>.05$) belirlenmiştir. Aile gelir düzeyi 500-1000 TL arası olan öğrenci grubu ile aile gelir düzeyi 1000-2000 TL arası olan öğrenci grubunun sıra ortalamaları dikkate alındığında, aile gelir düzeyi 1000-2000 TL arası olan öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri ($SO= 174,94$) aile gelir düzeyi 500-1000 TL ($SO= 151,70$) arası olan öğrenci grubuna göre anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Benzer şekilde gelir düzeyi 3000 TL ve üstü olan öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri ($SO=128,44$) aile gelir düzeyi 500-1000 TL ($SO= 118,49$) arası öğrencilerine göre anlamlı derecede yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 20. Aile Gelir Düzeyi 1000-2000 Tl Arası Olan Öğrenciler İle Diğer Gelir Düzeyleri Arasında Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu

<i>Gelirler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
1000-2000	196	155,58	30494,50	10567,50	,678
2000-3000	111	151,20	16783,50		
1000-2000	196	117,69	23068,00	3762,00	,082
3000 tl ve üstü	46	137,72	6335,00		

Mann Whitney U Testi sonuçları incelendiğinde aile gelir düzeyi 1000-2000 TL olan öğrenciler ile aile gelir düzeyi 2000-3000 TL arası olan öğrenciler ve aile gelir düzeyi 3000 TL ve üstü olan öğrenciler arasında teknoloji bağımlılığı düzeyleri yönünden istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır

Tablo 21. Aile Gelir Düzeyi 2000-3000 Tl Arası Olan Öğrenciler İle Aile Gelir Düzeyleri 3000 TL Ve Üstü Olan Öğrencilerin Teknoloji Bağımlılığı Düzeylerinin Değişimi Mann Whitney U Testi Tablosu

<i>Gelirler</i>	<i>N</i>	<i>Sıra ortalaması</i>	<i>Sıra toplamı</i>	<i>U</i>	<i>P</i>
2000-3000	111	76,60	8280,50	2064,50	,060
3000 tl ve üstü	46	89,62	4122,50		

Sonuçlar incelendiğinde aile gelir düzeyi 2000-3000 TL olan öğrenciler ile aile gelir düzeyi 3000 TL ve üstü olan öğrenciler arasında teknoloji bağımlılık seviyeleri açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

Bu durum Teknoloji Bağımlılığı ile sosyo-ekonomik düzey arasındaki ilişikiyi araştıran sınırlı sayıdaki araştırma ile uyum göstermektedir(Çakır-Balta ve Horzum, 2008).

Teknoloji bağımlılığının alt boyutu olan “sosyal dışlanmışlık” boyutu ile ailenin gelir düzeyi değişkeni arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Benzer şekilde Erözkan’ın (2009) lise öğrencilerinde yalnızlığın yordayıcılarını belirlemek amacı ile yaptığı araştırma sonucunda sosyo-ekonomik düzeyin “yalnızlığı” açıklamadığı belirlenmiştir.

Teknoloji bağımlılığının alt boyutları olan yoksunluk ve kontrol güçlüğü boyutlarında ortaya çıkan anlamlılığa paralel olarak literatürde araştırmalara rastlanmıştır. Treuer vd. (2001), 86 kişinin internete karşı tutum ve davranışlarını incelemiştir. Katılımcılardan 74’ü erkek ve 12’si kadındır. Katılımcıların 68’i öğrenci olduğunu belirtmiştir. Sonraki soru grubunda ise kullanıcılar arasındaki dürtü kontrol bozukluğu özelliklerinin yaygınlığı araştırılmıştır. Sonuçlara göre:

- ✓ Katılımcıların %82’si internet bağlantıları kesintiye uğradığında tekrar bağlanmak için önüne geçilemez bir dürtü duyduklarını,
- ✓ Katılımcıların %92’si internete bağlı olmadıkları sürece dünyanın çok boş ve anlamsız bulduklarını,
- ✓ %77’si internete bağlı değilken, İnternet’in onların günlük hayallerine girdiğini,
- ✓ %81’i internetin çok yavaş olduğu durumlarda çok sinirlendiklerini,
- ✓ %43’ü aşırı bir şekilde internet kullanmanın ardından suçluluk duygusu ve depresif bir duygu durum içine girdiklerini,
- ✓ Katılımcıların %71’i başkaları tarafından internete girmeleri engellenmeye çalışıldığında saldırgan davranışlarda bulduklarını dile getirmişlerdir(Akt: Gençler, 2011).

Attewell ve Battle (1999) ailenin ekonomik durumunun bilgisayar sahipliğinin yanı sıra bilgisayarın kullanım amacını da değiştirdiğini ileri sürmektedir. Amerika’da 1998 yılında yapılan bir araştırmada aile geliri yüksek olan öğrencilerin bilgisayarı eğitim amaçlı daha fazla kullandığı belirtilmiştir. Ayrıca aile geliri yüksek olan ve bilgisayar kullanan öğrencilerin matematik ve okuma ile ilgili test sonuçları daha yüksek çıkmıştır.

Buna sonuçlara paralel olarak Amerika’da ailenin sosyo-ekonomik statüsü ile evde bilgisayar, internet erişiminin ve kullanımının incelendiği bir araştırma verilerine göre, düşük sosyo-ekonomik statüye sahip olan öğrencilerin %18’i bilgisayara erişebilmekte iken, orta sosyo-ekonomik statüye sahip öğrencilerde bu oran % 52, yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip öğrencilerde ise oran %83 seviyelerinde olduğu tespit edilmiştir(Akt: Gökçearslan, 2005).

Araştırmamızın sonuçlarında yoksunluk alt boyutu ile aile gelir düzeyi arasında anlamlılık tespit edilmiştir. Bu sonuca paralel olarak Horzum (2011), ilköğretim öğrencilerinin bilgisayar oyun bağımlılık düzeylerini çeşitli değişkenlere göre incelediği araştırmasında sosyo-ekonomik düzey ile oyun bağımlılığı arasında anlamlı bir fark tespit etmiştir. Araştırmanın sonuçlarına göre öğrencilerin ailelerinin sosyo-ekonomik düzeyi azaldıkça bilgisayara sahip olma ve bilgisayar oyunu oynama sürelerinin kısaldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçtan yola çıkılarak böyle bir durumla karşı karşıya kalan çocuğun bilgisayarda oyun oynamadığı zamanlarda bilgisayar oyunu oynadığını hayal etme, oyunda yaptığı hataları düşünme ve gerçek hayatta bilgisayardaki oyun karakterlerinin özelliklerini göstermeye çalışma gibi durumlarla karşı karşıya kalarak yoksunluk belirtileri gösterdiği tespit edilmiştir. Aynı çalışmada üst sosyo-ekonomik düzeyde olan ailelerin çocuklarının orta ve alt düzeydeki ailelerin çocuklarına göre oyun bağımlılıklarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgu araştırmamızda teknoloji bağımlılığı toplam puanı ile aile gelir düzeyi arasındaki ilişkiyi destekler niteliktedir.

BÖLÜM V

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonunda ulaşılan sonuçlara ve bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

5.1. Sonuçlar

- Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı toplam puanlarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının incelendiği birinci alt probleme ilişkin sonuçlarda “cinsiyet” değişkenine göre, öğrencilerin teknolojik bağımlılıkları arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Cinsiyet değişkeni ile kontrol gücüğü alt basamağında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.
- Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı toplam puanlarının okudukları bölüm değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının incelendiği ikinci alt probleme ilişkin sonuçlarda, “okudukları bölüm” değişkenine göre, öğrencilerin teknolojik bağımlılıkları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Bu sonuca paralel olarak yoksunluk, kontrol gücüğü ve işlevsellikte bozulma alt basamaklarında da anlamlı farklılık olduğu görülmüştür. Sonuçlara göre en yüksek derecede teknoloji bağımlılığı görülen bölüm Fen ve Teknoloji Eğitimi bölümü olurken, en düşük düzeyde teknoloji bağımlılığı gösteren bölüm Fizik Öğretmenliği bölümü olmuştur.
- Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı toplam puanlarının en çok kullanılan teknolojik ürün değişkenine göre farklılaşp farklılaşmadığının incelendiği üçüncü alt probleme ilişkin sonuçlarda “En çok kullanılan teknolojik ürün” değişkenine göre, öğrencilerin teknolojik bağımlılıkları arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir.
- Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı toplam puanlarının gün içerisinde teknolojik ürünlere ayırdıkları saat

değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği dördüncü alt probleme ilişkin sonuçlarda “Gün içinde teknolojik ürünlere ayırdıkları saat” değişkenine göre, öğrencilerin teknolojik bağımlılıkları arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir. Ayrıca yoksunluk, kontrol güçlüğü ve işlevsellikte bozulma alt basamaklarında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

- Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı toplam puanlarının anne çalışma durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği beşinci alt probleme ilişkin sonuçlarda “Anne çalışma durumu” değişkenine göre, öğrencilerin teknolojik bağımlılıkları arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir.
- Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı toplam puanlarının baba çalışma durumu değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği altıncı alt probleme ilişkin sonuçlarda “Baba çalışma durumu” değişkenine göre, öğrencilerin teknolojik bağımlılıkları arasında anlamlı bir fark tespit edilememiştir.
- Üniversitelerin lisans düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin teknoloji bağımlılığı toplam puanlarının aile gelir düzeyi değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelendiği birinci alt probleme ilişkin sonuçlarda “Aile gelir düzeyi” değişkenine göre, öğrencilerin teknoloji bağımlılığı arasında anlamlı bir fark tespit olduğu tespit edilmiştir. Aile gelir düzeyi aylık 3000 TL ve üstü olan öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyleri diğer tüm gelir gruplarında yüksek çıkarken, aile gelir düzeyi 500-1000 TL arası olan öğrencilerin teknoloji bağımlılığı düzeyi en düşük olarak tespit edilmiştir.

5.2. Öneriler

Teknolojinin hızla ilerlemesi ve yaygınlaşması bir yandan hayatımızı kolaylaştırırken diğer yandan olumsuz bir takım faktörleri de beraberinde getirmektedir. Çağımızın en önemli buluşu teknoloji, hayatımızın ayrılmaz bir parçası haline gelmiş ve aşırı ve kontrolsüz kullanımı, teknoloji bağımlılığı adında yeni bir bağımlılık türünün ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Yapılan araştırmada, günümüzde birçok araştırmacının ilgisini üzerinde toplayan ve bağımlılık türleri arasında hızla kendine bir yer edinen “Teknoloji Bağımlılığı” konusunda incelemelerde bulunulmuştur. Teknoloji bağımlılığı için henüz net bir ölçeğin geliştirilememesi, tanı ölçütlerinin belirlenmemiş olması, çalışmalarda farklı metodolojik yöntemlerin kullanılması, araştırma yapılan örneklemin yaş aralığının değişmesi ve demografik etkenler çalışmalardaki teknoloji bağımlılığının alt boyutları olarak sayılabilecek olan internet bağımlılığı, mobil telefon bağımlılığı, bilgisayar bağımlılığı yaygınlığının farklı değerlerde çıkmış olmasına sebep olarak gösterilebilir.

✓ Yaşam boyu öğrenme, öğrencilerin eğitim hayatın boyunca geliştirilmesi ve desteklenmesi gereken bir özellik olarak ele alınmalı ve eğitim politikalarının belirlenmesi sürecinde gerçekçi bir şekilde titizlikle incelenmelidir. Okul öncesi eğitimden başlayarak tüm eğitim kademelerinde yaşam boyu öğrenme felsefesi temele alınmalı ve “öğrenmeyi öğrenme”, “öğrenme kaynaklarını etkili kullanma”, “öğrenme hedefi belirleme ve ulaşma”, “bilgiye ve kişisel gelişime değer verme” gibi özellikleri kazandıracak eğitim yaşantıları oluşturulmalıdır.

✓ Yaşam boyu öğrenmenin bireye sadece eğitim hayatı süresince faydalı olabileceği düşüncesinden uzaklaşılması adına, yaşam boyu öğrenmeyi bir yaşam biçimi haline getirmeye yönelik çalışmalara ağırlık verilmelidir. Bu doğrultuda eğitim kurum ve kuruluşlarının üzerine düşen görevleri yapmasından önce birey eğitiminin ailede başladığı gerçeği göz ardı edilmemeli ve ailelerin çocuklarına gerekli bilinci aşılayabilmesi adına ebeveyn eğitimleri düzenlenmelidir.

✓ Yaşam boyu öğrenme kavramı çevresinde yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalar incelendiğinde seçilen örneklem grubunun birtakım istisnalar dışında daha çok üniversite öğrencilerinden olduğu görülmektedir. Bu sonucun dahi bireyde

yaşam boyu öğrenme fikrinin oluşması için geç kalınmış bir yaş aralığını işaret ettiğini söylemek mümkündür. Bu sorunun çözümüne yönelik olarak eğitim hayatının başladığı ilk yıllardan itibaren öğrencilere “bilgi”, “bilme”, “ihtiyaç doğrultusunda güvenilir bilgiye ulaşma”, “kişisel hedefleri belirleme”, “hedefe yönelik olarak zamanı etkin kullanma” gibi özellikleri kazandırmaya yönelik ders içerikleri programlanmalı ve bu programların uygulanabilir, gerçekçi ve hedefe yönelik olmasına dikkat edilmelidir.

✓ Yaşam boyu öğrenme argümanı olarak teknoloji bağımlılığının incelendiği bu araştırmada elde edilen sonuçlar doğrultusunda üniversite öğrencilerinin gün içinde %53,6 oranıyla en çok kullandıkları teknolojik ürün olarak belirlenen mobil telefonların, doğru bilgiye hızlı ve güvenilir ulaşma konusundaki yeri ve önemi gözden geçirilmelidir. Bu doğrultuda kullanılacak uygulamaların çeşitlendirilmesi ve her şeyden önce mobil telefon kullanan gençlerin bilgiye ulaşma konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda üniversitede öğrenim gören öğrencilere yönelik hizmetler arttırılmalı ve sürekli öğrenmeye yardımcı olacak ve mobil öğrenme alışkanlıklarını destekleyecek olanaklar sunulmalıdır. Bu olanakların sunumu sadece üniversite içi ile sınırlı kalmamalı aynı zamanda üniversite dışında da öğrencilerin aynı olanaklardan faydalanması için finansal kaynaklar bulmalarını kolaylaştırıcı sistemler geliştirilmelidir. Bu olanaklardan etkin biçimde yararlanılması için özellikle üniversite hayatına yeni adım atan öğrencilere üniversite içinde ya da dışında bilgi edinebileceği kaynaklarının doğru ve etkili kullanılmasına yönelik uyum çalışmaları yapılmalıdır.

✓ Üniversite öğrencilerinin çoğunun gün içerisinde 3 saat ve daha fazla, teknoloji ile iç içe oldukları sonucu doğrultusunda, geçirilen zamanın avantaja dönüştürülmesine yönelik çalışmalara ağırlık verilmelidir. Bu bağlamda teknolojinin hayatımızın ayrılmaz bir parçası olduğu 21. Yüzyıl toplumunda en çok karşılaştığımız kavramlardan biri olan mobil öğrenmenin yaşam boyu öğrenmeye hizmet etmesi sebebiyle eğitim ortamlarına entegre edilmesi oldukça önemlidir. Mobil teknolojiler çoğunlukla eğitimsel ve öğretimsel faaliyetlere takviyede bulunmak amacı doğrultusunda birçok disiplinin uygulanması ve değerlendirmesi gibi amaçlarla kullanılmıştır. Mobil Öğrenme ile ilgili yapılan birçok araştırmaya göre mobil öğrenmeyi destekleyecek en önemli teknolojik cihazın, hem ülkemizde hem de dünyada her yaşta birey için ulaşılabilir ve kullanım kolaylığına sahip olması açısından mobil telefonlar olduğu tespit edilmiştir. Bu bağlamda mobil öğrenme kapsamında bireylerin

ihtiyacı doğrultusunda oluşturulacak öğrenme stratejileri oluşturulmalı ve öğrenme faaliyetlerinin uygulanması amacıyla bireylerin hâlihazırda kullanmakta oldukları mobil telefonların fonksiyonlarının iyileştirilmelidir. Bireylerin eğitimsel faaliyetlerde mobil telefonlarda bulunmasını gerekli gördükleri noktalar belirlenmeli, kişisel tercihler tespit edilmeye çalışılmalı ve bu doğrultuda saha araştırmaları yapılmalıdır. Aynı zamanda mobil öğrenme uygulamalarının kullanılmasında rehberlik yapacak olan öğretmenlerin de görüş, öneri ve istekleri dikkate alınarak gerekli görülen konularda teknolojik ek öğrenmeler sağlanmalıdır.

✓ Teknoloji bağımlılığı kavramı ve alt boyutları olarak sayılabilecek olan internet bağımlılığı, mobil telefon bağımlılığı, bilgisayar oyun bağımlılığı, bilgisayar bağımlılığı gibi kavramlar hakkında farkındalığı arttırmaya dönük olarak tüm eğitim kademelerindeki öğrencilere yönelik içerikler oluşturulmalıdır. Bu doğrultuda Milli Eğitim Bakanlığına bağlı örgün ve yaygın eğitim kurumlar ve üniversiteler işbirliği içerisinde çalışarak “bağımlılığın nedenleri”, “bağımlılığın süreç içerisindeki gelişimi”, “bağımlılığın olası sonuçları” konuları hakkında detaylı incelemelerde bulunarak yeni eğitim-öğretim programları hazırlamalı ve hayata geçirilmelidir.

✓ Teknolojiyi hayatın her alanında etkin ve bilinçli kullanmanın gerekliliği ve şartları belirlenerek bu doğrultuda ailelere düşen görevler tanımlanıp Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde aile eğitimleri düzenlenmelidir.

Araştırmacılara;

- ✓ Araştırma Sivas il merkezinde Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileri arasında yapılmıştır. Sivas dışındaki üniversitelerde ve örneklem grubu genişletilerek araştırma yapılabilir.
- ✓ Araştırma ilköğretim, ortaokul ve lise gibi farklı öğrenim düzeyleri ve farklı yaş aralığındaki öğrenciler üzerinde yapılabilir.
- ✓ Devlet ve vakıf üniversitelerinde okuyan üniversite öğrencileri arasında bir araştırma yapılarak bulgular karşılaştırılabilir.

- ✓ Farklı nitelikteki üniversite öğrencilerinin (ikinci öğretim, açık öğretim, yüksek lisans, doktora öğrencisi vb.) teknoloji bağımlılığı düzeylerine göre farklılaşp farklılaşmadığı araştırılabilir.

KAYNAKÇA

- Ağca, K., R., (2013). Eğitimde Mobil Araçların Kullanımına İlişkin Öğrenci Görüşleri. Journal of Research in Education and Teaching, Kasım 2013 Cilt:2 Sayı:4 Makale No:32 ISSN: 2146-9199.
- Akbaş, O., M. ve Özdemir S. (2002). Avrupa Birliğinde Yaşam Boyu Öğrenme. [http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli Egitim Dergisi/155-156/akbas.htm](http://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/155-156/akbas.htm) Erişim Tarihi: 23.02.2014.
- Akdağ, M. (2011). SPSS’de İstatistiksel Analizler. <http://iys.inonu.edu.tr/webpanel/dosyalar/669/file/SPSS%20testleri.doc> Erişim Tarihi: 23.02.2014.
- Akın, E. ve Divanoğlu, S., U. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Cep Telefonu Kullanımına Karşı Genel Tutumları ve Bu Tutumların Kullanıma Yansımalarına Yönelik Aksaray Üniversitesi’nde Bir Araştırma, Selçuk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 17: 69-93.
- Akkoyunlu, B. (2008). Bilgi Okuryazarlığı Ve Yaşam Boyu Öğrenme. Information Literacy And Lifelong Learning. (Açılış Konuşması) International Educational Technology Conference (IECT) 6 – 8 Mayıs. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi.
- Akkuş, N. (2008). Yaşam Boyu Öğrenme Becerilerinin Göstergesi Olarak 2006 Pısa Sonuçlarının Türkiye Açısından Değerlendirilmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Aksoy, H. H. (2003). Eğitim Kurumlarında Teknoloji Kullanımı ve Etkilerine İlişkin Bir çözümleme. Eğitim Bilim Toplum Dergisi. Cilt (1), Sayı:4, sayfa (4-23).
- Aksoy, M.(2013). Kavram Olarak Hayat Boyu Öğrenme ve Hayat Boyu Öğrenmenin Avrupa Birliği Serüveni. Bilig, Sayı 64 Sayfa 23-48.
- Aktaş, E., Alioğlu O., Vardar, E. (2007). Effects of Information Technology Use on The Education of Studens And Information Technology Expenditure Elasticity: The Case of Biga Faculty of Economics and Administrative Sciences of Canakkale Onsekiz Mart University. MPRA Paper No. 28834, posted 13. February 2011 08:34 UTC.

- Aslan, S. (2011). Akademisyenlerde İnternet Bağımlılık Düzeyleri Ve Buna Bağlı Oluşabilecek Sağlık Sorunları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi. İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Arslan, A., Ünal ve Tutgun, A. (2013). Examination of cell phone usage habits and purposes of education faculty students. International Journal Human of Science, Volume: 10 Issue: 1 Year: 2013
- Ata, N. (2006). Bilgi Çağında Kariyer ve Liderlik. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon bilim dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Konya.
- Avrupa Komisyonu (2002). European report on quality indicators of lifelong learning. Fifteen quality indicators. European Commission report, Directorate-General for Education and Culture, Brussels. 20.12.2013 tarihinde ulaşılmıştır.
- Babayiğit, Çakır, Ö., (2014). Eğitim Amaçlı Bilgisayar Oyunlarının Okul Öncesi Eğitimde Kullanımına Yönelik Öğretmen Görüşleri (Ankara İli Örneği) . Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Bağcı, Ş. E. (2007). Avrupa Birliği Ülkelerinde Yaşam Boyu Eğitim Politikaları: Almanya, Danimarka ve Türkiye Üzerine Karşılaştırmalı Bir Çalışma. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Halk Eğitimi Anabilim Dalı, Ankara. <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/4503/5001.pdf?show>. Erişim Tarihi: 14.12.2013.
- Bal, E., (2013). Teknoloji Çağında Cep Telefonu Kullanım Alışkanlıkları Ve Motivasyonlar: Selçuk Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir İnceleme. Yayınlanmış Doktora Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Anabilim Dalı. Konya.
- Balay, R. (2004). Küreselleşme, Bilgi Toplumu ve Eğitim Ankara Üniversitesi Eğitim. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/144/1022.pdf>. Erişim Tarihi: 12.12.2013.
- Batıgün, Durak, A. ve Hasta D. (2010). İnternet bağımlılığı: Yalnızlık ve kişilerarası ilişki tarzları açısından bir değerlendirme. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 11(3), 213-219.
- Batıgün, Durak, A. ve Kılıç, N. (2011). İnternet Bağımlılığı ile Kişilik Özellikleri, Sosyal Destek, Psikolojik Belirtiler ve Bazı Sosyo-Demografik Değişkenler Arasındaki İlişkiler. Türk Psikoloji Dergisi, Haziran 2011, 26 (67), 1-10.

- Bayhan, V. (2013). Gençlik Ve Postmodern Kimlik Örüntüleri-Üniversite Gençliğinin Sosyolojik Profili (İnönü Üniversitesi Uygulaması). Gençlik Araştırmaları Dergisi Yıl: 1 | Cilt: 1 | Sayı: 1 | 2013-1 Issn: 2147-8473
- Beranuy, M., Oberst, U., Carbonell, X., ve Chamarro, A. (2009). Problematic Internet and Mobile Phone Use And Clinical Symptoms in College Students: The Role of Emotional Intelligence. *Computers in Human Behavior*, 25, 1182–1187.
- Berberoğlu, B. (2010). Yaşam Boyu Öğrenme İle Bilgi ve İletişim Teknolojileri Açısında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ndeki Konumu, Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi. V(II). 113-117.
- Beyazyürek, M., ve Şatır, T. T. (2000). Madde Kullanım Bozuklukları, *Psikiyatr Dünyası*, 4, 50-56.
- Binark, M., (2005). Sanal Uzamda Oyun Kültürü ve Dijital Oyunlar. Panel Tanıtımı. <http://inet-tr.org.tr/inetconf11/bildiri/89.pdf>. Erişim Tarihi: 15.07.2014
- Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK) Raporu (2014). Üç Aylık Pazar Verileri Raporu: 2014 Yılı 2. Çeyrek, Nisan, Mayıs, Haziran. Ankara.
- Bozkurt, V. (2000), Enformasyon Toplumu ve Türkiye, İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Bulun, M., Gülnar, B. ve Güran, S., 2004. Eğitimde Mobil Teknolojiler, TOJET ISSN: 1303-6521 volume 3 Issue 2 Article 23
- Can, T. (2011). Yaşam Boyu Öğrenme Bağlamında Yabancı Dil Olarak İngilizce Ders Kitaplarında Strateji Kullanımı. Doktora tezi: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yabancı: İstanbul.
- Cengizhan, C., (2007). Bilgisayar ve İnternet Bağımlılığı (Araştırmalar), Niğde Eğitim Fakültesi <http://egitim.nigde.edu.tr/articles.php?lng=tr&pg=340>.
- Ceyhan, E., ve Ceyhan, A. A. (2007). An Investigation of Problematic Internet Usage Behaviors on Turkish University Students. The Proceedings of International Educational Technology Conference, 3-5 May 2007, Near East University-North Cyprus, 112-115.

- Chapman,J.D., Janet Gaff, Ron Toomey ve David Aspin (2005). Policy On Lifelong Learning In Australia. International Journal of Lifelong Education 24 (2): 99-122.
- Charlton, J. P. ve Danforth, I. D. W. (2004). Differentiating Computer-Related Addictions and High Engagement. Computers in Human Behavior 23 (2007) 1531–1548
- Coşkun, D. Y. (2009). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam Boyu Öğrenme Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayınlanmış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Bölümü/ Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim Dalı.
- Çakılcı-Ferligül, E. (2013). Çok Oyunculu Çevrimiçi Video Oyunu Oynayan Bireylerde Video Oyunu Bağımlılığı ve Saldırganlık. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Anabilim Dalı Halkla İlişkiler Ve Tanıtım Yüksek Lisans Programı.
- Çakır-Balta, Ö. ve Horzum, M. B. (2008). The Factors that Affect Internet Addiction of Students in a Web Based Learning Environment. Ankara University, Journal of Faculty of Educational Sciences, year: 2008, vol: 41, no: 1, 187-205.
- Çam, E. (2012). Öğretmen Adaylarının Eğitsel Ve Genel Amaçlı Facebook Kullanımları Ve Facebook Bağımlılıkları (Saü Eğitim Fakültesi Örneği). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bilim Dalı.
- Çelik, A. (2012). Yabancı Dil Öğreniminde Karekod Destekli Mobil Öğrenme Ortamının Aktif Sözcük Öğrenimine Etkisi Ve Öğrenci Görüşleri: Mobil Sözlük Örneği. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı.
- Çoban, R. (2013). Lise Öğrencilerinde Dindarlık Ve Sanal Bağımlılık Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma (Burdur Gölhisar Örneği). Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe Ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.
- Çok, F. vd. (2004). Kentlerdeki Açık Alanlarda Çocuk Oyunları: Ankara Örneği. Türkiye’de Çocuk Oyunları: Araştırmalar. Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları no: 12 Ankara Üniversitesi.

- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., Büyüköztürk, Ş. (2012). Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik, SPSS ve LISREL Uygulamaları. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Demirel, Ö. (2011). Öğretme Sanatı(18. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Deniz, L., Tutgun, A. (2010). The Relationship Between Problematic Internet Usage And Loneliness Level Of Prospective Teachers, International Educational Technology Conference (IETC) 2010, Volume III, Page 1563, Boğaziçi University, İstanbul. Erişim Tarihi: 20.11.2014.
- Deniz, S., Yıldırım, E. A., Çobanyıldız, M., (2014). Ergenlerde Problemler Mobil Telefon Kullanımı ile Utangaçlık ve Sosyal Anksiyete İlişkisi. Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying.
- Demirel, Ö. (2001). Eğitimde Program Geliştirme (17. Baskı). Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Dikmen, C. (2002). İnternet Bağımlılığının Gençler Üzerindeki Etkisinin Aileler Yardımı İle Çözümlemesi, Marmara Üniversitesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Bölümü Bitirme Tezi, İstanbul.
- Doğan, A. (2013). İnternet Bağımlılığı Yaygınlığı. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Programı. İzmir.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı) (2011). Özel İhtisas Komisyonu Raporu.
- Duman, A. (2003). Bazı Eğitim Bilimi Kavramlarına İlişkin Genel Bir Değerlendirme. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. (10), 7-8.
- Durulalp, E. ve Çiçekoğlu, P. (2013). Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Yalnızlık Düzeylerinin İnternet Bağımlılığı ve Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Cilt: 15, Sayı: 1, Yıl: 2013, Sayfa: 29-46 ISSN: 1302-3284.
- Ergin, A., Uzun, S.U. ve Bozkurt, A.İ. (2013). Tıp Fakültesi Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı Sıklığı ve Etkileyen Etmenler. Pamukkale Tıp Dergisi. http://www.journalagent.com/ptd/pdfs/PTD_6_3_134_142.pdf. Erişim Tarihi: 16.10.2014.
- Erözkan, A. (2009). Ergenlerde Yalnızlığın Yordayıcıları. Elementary Education Online, 8(3), 809-819, 2009. <http://ilkogretim-online.org.tr/vol8say3/v8s3m15.pdf> Erişim Tarihi: 15.10.2014

- Esen, B, K., ve Gündoğdu, M. (2010). The Relationship Between Internet Addiction, Peer Pressure And Perceived Social Support Among Adolescents. The International Journal of Educational Researchers 2010, 2(1):29-36 ISSN: 1308-9501.
- European Union. (2011). eGovernment in Turkey- 10th Edition. <http://www.epractice.eu/files/eGovernmentTurkey.pdf>. Erişim Tarihi: 30.09.2014.
- Gençer, S. L., (2011). Ortaöğretim Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Durumlarının İnternet Kullanım Profilleri Ve Demografik Özelliklere Göre Farklılıklarının İncelenmesi. Eğitim Teknolojileri Anabilim Dalı Isparta. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi.
- Gökbulut, Y. ve Yumuşak, E.,Y. (2014). Oyun Destekli Matematik Öğretiminin 4. Sınıf Kesirler Konusundaki Erişi ve Kalıcılığa Etkisi. - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 9/2 Winter 2014, p. 673-689.
- Gökçearsan, Ş. (2005). İlk ve Ortaöğretim Öğrencilerinin Evde Bilgisayar Kullanımına İlişkin Öğrenci ve Veli Görüşleri. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı.
- Gündüz, Ş. ve Odabaşı, F. (2004). Bilgi Çağında Öğretmen Adaylarının Eğitiminde Öğretim Teknolojileri ve Materyal Geliştirme Dersinin Önemi. The Turkish Online Journal of Educational Technology – TOJET January 2004 ISSN: 1303-6521 volume 3 Issue 1 Article 7.
- Gülüşen, F. (2011). Bilgi Teknolojilerine Dayalı Uzaktan Eğitim Programlarının Erişilebilirliklerinin Değerlendirilmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Bilgisayar Ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Anabilim Dalı.
- Gününç, S. (2009). İnternet Bağımlılık Ölçeğinin Geliştirilmesi Ve Bazı Demografik Değişkenler İle İnternet Bağımlılığı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Programları ve Öğretimi Bilim Dalı.
- Gürcan, A., Özhan, S. ve Uslu, R. (2008). Dijital Oyunlar ve Çocuklar Üzerindeki Etkisi. Aile Ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü. Kasım 2008, Ankara.

- Güven G. (2006). Kütahya'daki Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Oyun ve Spor Programlarının İncelenip Değerlendirilmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Dumlupınar Üniversitesi.
- Griffiths, M. (1997). Glued to the screen: An investigation into the Effects of information Addiction Worldwide. <http://about.reuters.com/rbb/research/addictframe.html>.
- Griffiths, M. D. (1999). Internet Addiction: Fact or Fiction? . The Psychologist, 12(5), 246-250.
- Grifitts, M., (2010). Online Video Gaming: What Should Educational Psychologists Know?. Educational Psychology in Practice, Vol: 26, No:1, Page: 35-40.
- HaberTürk, (2012). 23 Saat Bilgisayar Oyunu Oynadı, Öldü. <http://www.haberturk.com/dunya/haber/712848-23-saat-bilgisayar-oyunu-oynadi-oldu>.
- Horzum, M.B. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. Eğitim ve Bilim, 36(159), s. 56-68.
- İlhan, V. (2006). Gündelik Hayatta E- Yaşam: İhtiyaç- Arzu Çelişkisi Çerçevesinde Yeni İletişim Teknolojileri Bağımlılığı. İletişim Fakültesi Dergisi, Erciyes Üniversitesi.
- İlhan, V. (2008). Yeni Dünya Düzeninde İletişim Politikaları ve Değişim, Erciyes Üniversitesi, SBE, Sayı: 24, 2008, s. 296.
- Karaaslan, İ. A., ve Budak, L. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Cep Telefonu Özelliklerini Kullanımlarının ve Gündelik İletişimlerine Etkisinin Araştırılması. Journal of Yasar University 2012 26(7) 4548 – 4525.
- Karasar, Niyazi (1999). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Karaman, K, M. ve Kurtoğlu, M. (2009). Öğretmen Adaylarının İnternet Bağımlılığı Hakkındaki Görüşleri, Akademik Bilişim'09 - XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri 11-13 Şubat 2009 Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Karataş, S. (2005). Deneyim eşitliğine dayalı internet temelli ve yüz yüze öğrenme sistemlerinin öğrenci başarısı ve doyumunu açısından karşılaştırılması. Doktora tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kaya, A. (2013). Türkiye'nin Teknoloji Gelişimi, İnovasyon Politikaları Ve Mobil Telefon Pazarının 1983-2000 Ve 2000 Yılı Sonrası İncelemesi.

Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü, İktisat Anabilim Dalı, İktisat Politikası Bilim Dalı.

- Kaya, H. E.(2010). Avrupa Birliği Yaşam Boyu Öğrenme Ve Yetişkin Eğitimi Politikaları, Yayınlanmış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Yaşam Boyu Öğrenme Ve Yetişkin Eğitimi Anabilim Dalı Doktora Programı.
- Kayabaş, Kip, B. (2013). Mobil Yaşam (Editör: T. Volkan Yüzer ve Mehmet Emin Mutlu), Yeni İletişim Teknolojileri. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları, 177.
- Kayri, M., Tanhan, F. ve Tanrıverdi, S., (2014). Ortaöğretim Öğrencilerinde İnternet Bağımlılığı ile Algılanan Sosyal Destek Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Online Journal Of Technology Addiction & Cyberbullying 1 July,2014.
- Knapper, C. ve Cropley, A. (2000). Lifelong Learning in Higher Education. London. Kogan Page.
- Kulalı, İ. ve Bilir, H. (2010). Bilgi ve İletişim Sektöründeki Gelişmeler ve Eğitimler, TOBB, İstanbul 2010, s.5.
- Kazi, S. A. (2005). Vocatest: An Intelligent Tutoring Systems For Vocabulary Using Mlearning Approach. Centre for Research in Pedagogy and Practice National Institute of Education.
- Litchfield, A., Dyson, L., Lawrence, E., Zmijewska, A. (2007), Directions for m-learning research to enhance active learning, Faculty of Information Technology University of Technology Sydney. Erişim: 19.04.2014, 20:56.
- Lu X., vd. (2011). Internet and Mobile Phone Text-Messaging Dependency: Factor Structure and Correlation With Dysphonic Mood Among Japanese Adults. Computers in Human Behavior, 27, 1702–1709.
- Mahiroğlu, A. (2005). Avrupa Birliği Ülkelerinde Yeni Eğitim Politikaları Yaşam Boyu Öğrenme. Milli Eğitim Dergisi, 33/167 <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/167/index3-mahiroglu.htm> Erişim: 23. 02. 2014
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2006). İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi (6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı. Ankara.
- Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi MEGEP (2007). Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi. Ankara. <http://mesbil.meb.gov.tr/genel/hayat%20boyu%20%C3%B6%C4%9Frenme%20dokuman.pdf>. Erişim Tarihi: 19.02.2014.
- Nalwa, K. ve Anand, A. (2003). Internet Addiction in Students: A Cause of Concern. CyberPsychology & Behavior, 6(6), 653-656.

<http://faculty.mwsu.edu/psychology/dave.carlston/Writing%20in%20Psychology/Internet/5/i15.pdf>. Erişim Tarihi: 16.10.2014.

- Ntvmsnbc, (2012). Oyun bağımlısı genç bilgisayar başında öldü. <http://www.ntv.com.tr/arsiv/id/25400238/>.
- OECD, (1996). Lifelong learning for all. Paris:Head of Publications Service.
- Oester, T., K. ve Oester, D., E. (1997). Life-long learning: learning to be productive. China- U.S. Conference on Education. Collected Papers. Beijing, People's Republic of China. <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED425398.pdf>. Erişim Tarihi: 10.12.2013.
- Orzack, M. H. (2003). Computer Addiction Services. <http://www.computeraddiction.com>. Erişim Tarihi: 16.09.2014
- Ozan, Ö. (2013). Bağlantıcı Mobil Öğrenme Ortamlarında Yönlendirici Destek. Yayınlanmış Doktora Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öztürk, Ö., Odabaşıoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y., Kalyoncu, Ö. A. (2007). İnternet Bağımlılığı: Kliniği ve Tedavisi. Bağımlılık Dergisi, 8(1), 36-41.
- Pala, F.K. ve Erdem, M., (2011). Dijital Oyun Tercihi ve Oyun Tercih Nedeni ile Cinsiyet, Sınıf Düzeyi ve Öğrenme Stili Arasındaki İlişkiler Üzerine Bir Çalışma. Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 12, Sayı 2, Haziran 2011 Özel Sayı, Sayfa 53-71
- Parker, L., (2009). Game Addiction: The Real Story. <http://www.gamespot.com/features/6207309/index.html?sid=6207309&print=1>. Erişim Tarihi: 17.09.2014
- Polat, C. (2008).Bilgi Toplumunda Yaşam Boyu Öğrenmenin Anahtarı: Bilgi Okuryazarlığı. Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü.
- Polat, H. ve Odabaş, C. (2008). Bilgi Toplumunda Yaşam Boyu Öğrenmenin Anahtarı: Bilgi Okuryazarlığı. Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü. <http://eprints.rclis.org/12661/1/37.pdf>. Erişim Tarihi: 15.08.2014.
- Radikal, (2012). Çağın Yeni Hastalığı 'Nomofobi'. (http://www.radikal.com.tr/yasam/cagin_yeni_hastaligi_nomofobi-1084373).
- Sağlam, M. ve D. Kürüm. (2005). Türkiye Ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Öğretmen Eğitiminde Yapısal Düzenlemeler Ve Öğretmen Adaylarının Seçimi. Milli Eğitim Dergisi, 33/167.

- Satan, A.A., (2013). Ortaöğretim Öğrencilerinde Akran Baskısının İnternet Bağımlılığına Olan Etkisi. The Journal of Academic Social Science Studies, International Journal of Social Science, Volume 6 Issue 8 , p. 511-526, October 2013.
- Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,(2001). DPT:2568-ÖİK:584.
- Subrahmanyam, K. ve Lin, G. (2007). Adolescents on the net:Internet use and well-being. Adolescence, 42, 659-677.
- Sucu, İ. (2012). Sosyal Medya Oyunlarında Gerçeklik Olgusunun Yön Değiştirmesi: Smeet Oyunu Örneği, Gümüşhane Üniversitesi, İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Sayı 3.
- Şahin, C. ve Tuğrul, V.M., (2012). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar Oyunu Bağımlılık Düzeylerinin İncelenmesi, Zeitschrift für die Welt der Türken, Vol. 4, No. 3.
- Şahin, M. (2007), Madde Bağımlılığı Konusunda Türkiye’de Yapılmış Olan Lisansüstü Tezler Üzerine Bir Değerlendirme, Tezsiz Yüksek Lisans Dönem Projesi, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şar, H. A. (2013), Examination of Loneliness And Mobil Phone Addiction Problem Observed In Teenagers From The Some Variables, International Journal of Social Science Volume 6 Issue 2, p. 1207-1220.
- Tan, Ç., Pamuk, M. ve Dönder, A. (2013), Loneliness and mobile phone, International Educational Technology Conference (IETC) 2013, Volume I, Page 647, Fırat Üniversitesi, Elazığ. Erişim Tarihi: 19.11.2014.
- TDK (Türk Dil Kurumu) Sözlüğü (2013). Erişim Tarihi: 24.12.2013. http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bilimsanat&arama=kelime&guid=TDK.GTS.52b9dc42db14d2.67403137.
- Telegraph, (2007). Arson Boy Locked Up For Killing Brother. <http://www.telegraph.co.uk/news/uknews/1559303/Arson-boy-locked-up-for-killing-brother.html>.
- Temen, B. (2004). Bilgi Teknolojilerini Anlamak. İş-Güç Dergisi, Cilt 6, Sayı 2. <http://www.isgucdergi.org/?p=article&id=226&cilt=6&sayi2&yil=2004>. Erişim: 24.03.2014.

- Tight, M, (2002). Key Concepts in Adult Education and Training. London: Routledge Falmer.
- Toroman, M., (2013). İnternet Bağımlılığı ve Sosyal Ağ Kullanım Düzeylerinin Ortaöğretim Öğrencilerinin Akademik Başarıları İle İlişkisinin İncelenmesi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi
- Turan, S. (2005). Öğrenen Toplumlara Doğru Avrupa Birliği Eğitim Politikalarında Yaşam Boyu Öğrenme. Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi C:5, No:1, s. 87-9.
- TÜİK. (2014), Girişimlerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması, Hanelerde Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=16198> Erişim Tarihi: 29.09.2014
- Ulusal Ajans. (2007). Yaşam Boyu Öğrenme Programı. www.ua.gov.tr/ulusal_ajans/docs/tur/Yasamboyu_ogrenme_Programi.doc. Erişim: 24.03.2014.
- Ulutaş, A., (2011). Okul Öncesi Dönemde Belli Bağı Oyunların Çocukların Psikomotor Gelişimine Etkisi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı, Okul Öncesi Eğitim Bilimi Dalı.
- Uzbay, T., İ. (2010). Madde Bağımlılığının Tarihçesi, Tanımı, Genel Bilgiler Ve Bağımlılık Yapan Maddeler. Gülhane Askeri Tıp Akademisi, Tıp Fakültesi, Tıbbi Farmakoloji Anabilim Dalı, Psikofarmakoloji Araştırma Ünitesi Meslek İçi Sürekli Eğitim Dergisi, S.1.
- Üneri, Ö. Ş. ve Tanıdır, C. (2011). Bir Grup Lise Öğrencisinde İnternet Bağımlılığı Değerlendirmesi: Kesitsel Bir Çalışma. Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi. 24: 265- 272. http://www.dusunenadamdergisi.org/tr/DergiPdf/DUSUNEN_ADAM_DERGIS_I_6b057f4347a94f81a01ff398a0979e11.pdf Erişim Tarihi: 22.11.2014
- Üçkardeş, E. A. (2010). Mersin Üniversitesi Öğrencileri Arasında İnternet Bağımlılığının Değerlendirilmesi. Tıpta Uzmanlık Tezi, Mersin Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı.
- Ünal, Tutgun, A. ve Arslan, A. (2013). Devlet ve Vakıf Üniversiteleri Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Cep Telefonu Kullanım Sıklıklarının ve Marka Tercihlerinin Karşılaştırılması. Gaziantep University Journal of Social Sciences 2013 12(1):1-19 ISSN: 1303-0094.

- Vural, B. Z. ve Bat, M. (2010). Yeni Bir İletişim Ortamı Olarak Sosyal Medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi'ne Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Yasar University*, 20(5), 3348-3382.
- Yang, S. C. ve Tung, C. J. (2007). Comparison Of İnternet Addicts And Non-Addicts İn Taiwanese High School. *Computers in Human Behavior*, 23: 79-96.
- Yayla, D. (2009). Türk Yetişkin Eğitimi Sisteminin Değerlendirilmesi, Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı.
- Yetişir, M. İ. ve Kaptan, F. (2008). STS From A Historical Perspective And İts Reflection On The Curricula in Turkey. *International Journal of Environmental & Science Education*.
- Yılmaz, E. vd. (2014). Lise Öğrencilerinin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi: Balıkesir İli Örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırma Dergisi*. Uluslar Arası E-Dergi. Cilt:4 Sayı:1 Nisan 2014.
- Yılmaz, M.B. (2010). İlköğretim 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Bilgisayara Yönelik Bağımlılık Gösterme Eğilimlerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi. **Eğitim Teknolojileri ve Araştırmaları Dergisi**. 1(1): 1-16.
- Yılmaz, Ö., Sanalan, V.A. ve Koç, A. (2009). M-Öğrenme Uygulamalarının Değerlendirilmesi. 9th International Educational Technology Conference (IETC2009), 144-150.
- Yılmaz, Ş. ve Aydın, F. (2013). Ortaokul Öğrencilerinin Teknolojiye Yönelik Tutumlarının ve Tutumlarını Etkileyen Faktörlerin İncelenmesi. *Asian Journal of Education*, 2013 – 1(2), 1-17.
- Zorbaz, O. ve Dost, Tuzgöl, M. (2014). Lise Öğrencilerinin Problemlı İnternet Kullanımının Cinsiyet, Sosyal Kaygı ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (H. U. Journal of Education)* 29(1), 298-310 [2014].
- Wang, S. ve Higgins, M. (2006). Limitations of Mobile Phone Learning. *The JALT CALL Journal*, 2006, Vol. 2, No. 1, pp. 3-14.
- Wilson, L.A. (2001). Information Literacy: Fluency Across and Beyond the University. *Library User Education: Powerful Learning, Powerful Partnerships*, Ed. B. I. Dewey, Lanham, Scarecrow Press : 1-17.

- Nielsen, (2013). How To Mobile Consumer Connets Around The Globe. www.nielsen.com/us/en/insights/news/2013/how-the-mobile-consumer-connects-around-the-globe.html. Erişim Tarihi: 13.07.2014 .

Ek-1: Araştırma Ölçeği

Sevgili Arkadaşlar;

Bu anket lisans öğrencilerinin teknoloji kullanımına ilişkin görüşlerini almaya yönelik olarak hazırlanmıştır. Ankete vereceğiniz samimi cevaplar araştırmaya büyük katkılar getirecek ve yalnızca araştırma amacıyla kullanılacaktır. Ankete vereceğiniz doğru ve güvenilir bilgiler için şimdiden çok teşekkür ederim.

Danışman: Doç. Dr. Tuncay DİLCİ

M.S: Gizem GÜÇLÜ

Cinsiyet: Kadın( ) Erkek ( )

Okuduğunuz Bölüm: .....

En Çok Kullandığınız Teknolojik Ürün: .....

Gün İçinde Teknolojik Ürün Kullanım Saati: 0-1 saat ( ) 1-2 saat ( )
2-3 saat ( ) 3 saat ve daha fazla ( )

Anne: Çalışıyor ( ) Çalışmıyor ( )

Baba: Çalışıyor ( ) Çalışmıyor ( )

Ailenin Aylık Gelir : 500-1000 TL ( ) 1000-2000 TL ( )
2000-3000 TL ( ) 3000 TL ve üstü ( )

			Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman
YOKSUNLUK	1.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. aletleri kullanmadığım zaman kendimi gergin/huzursuz hissedirim.					
	2.	Kendimi sıkıntılı hissettiğim zamanlarda bilgisayar, tablet, telefon vb. kullanmak beni rahatlatır.					
	3.	İnternet bağlantısı koparsa ya da yavaşlarsa sinirlenirim/öfkelenirim.					
	4.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. kullandığım zamanlarda hiç olmadığım kadar mutlu olurum.					
	5.	Günlük hayattaki sorunlarımdan kaçmak için teknolojik aletlerden herhangi birini kullanma ihtiyacı hissedirim.					
	6.	Bulduğum sosyal ortam beni ne kadar mutlu ederse etsin yalnız kalıp bilgisayar, tablet, telefon vb. aletlerle uğraşmak isterim.					
	7.	Birileri bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlarımı elimden alırsa sinirlenirim.					
	8.	Bilgisayar, tablet, telefon gibi cihazlarımdan herhangi birini bir yerde unutursam geri dönüp almak için sabırsızlanırım.					
	9.	Gittiğim yerde bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlardan en az birine ihtiyaç duyarım.					
	10.	Teknolojik cihazlarımın şarjı bittiğinde/ elektrik kesildiğinde öfke/huzursuzluk duyarım.					
KONTROL GÜÇLÜĞÜ	11.	Bilgisayar, tablet, telefon gibi cihazları kullanmamı sınırlandırmakta zorlanmam.					
	12.	Sabah uyandığım ilk aklıma gelen bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlarım olur.					
	13.	İstediğim zaman bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazların başından kalkamam.					
	14.	Kısıtlı zamanlarda dahi bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazları kullanmayı bırakamam.					
	15.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlarımı kullanmadığım zamanlarda dahi bu cihazlarımı kullanmayı düşünürüm.					
	16.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlarımı kullanırken acıktığımın, susadığımın farkına varmam.					

			Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Sıklıkla	Her zaman
	18.	Teknolojik cihazlarımı değiştirmek/yenilemek için elimden geleni yaparım.					
	19.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlarımla ilgilenmek adına uykumdan ödün vermek zorunda kaldığım zamanlar olur.					
İŞLEVSELLİKTE BOZULMA	20.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlarımı kullanmamdan dolayı ailem ile problemler yaşarım.					
	21.	Teknolojik cihazlara düşkünlüğümün akademik başarıma olumsuz etkilediğini düşünürüm.					
	22.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlarımla daha fazla vakit geçirmek uğruna sosyal etkinliklere ilgim azalır.					
	23.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazları kullanmamdan dolayı ev/iş/okul sorumluluklarımı ihmal ederim.					
	24.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazları kullanmamdan dolayı ailem ile daha az zaman geçiririm.					
SOSYAL DIŞLANMIŞLIK	25.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazları kullanmamdan dolayı arkadaşlarım ile sorunlar yaşarım.					
	26.	İnternet ortamında edindiğim arkadaşlıkları gerçek yaşamdaki arkadaşlarıma tercih ederim.					
	27.	Gerçek yaşamdaki arkadaşlarımla dışarıda görüşmek yerine bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlarla görüşmeyi tercih ederim					
	28.	Teknolojik cihazlarımla geçirdiğim zamandan dolayı yaşam kalitemin düştüğünü düşünürüm.					
	29.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. benim en iyi arkadaşımdır.					
	30.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. olmayan bir yaşam bana anlamsız/boş gelir.					
	31.	Bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlar kullanmamdan dolayı yüz yüze iletişimde zorluk yaşarım.					
	32.	Arkadaşlarım benimle vakit geçirmek isteseler dahi bilgisayar, tablet, telefon vb. cihazlarımı bırakıp arkadaşlarımla vakit geçirmem.					